

Price \$5.00

Ціна 5.00 дол.

НОВІ ДНІ

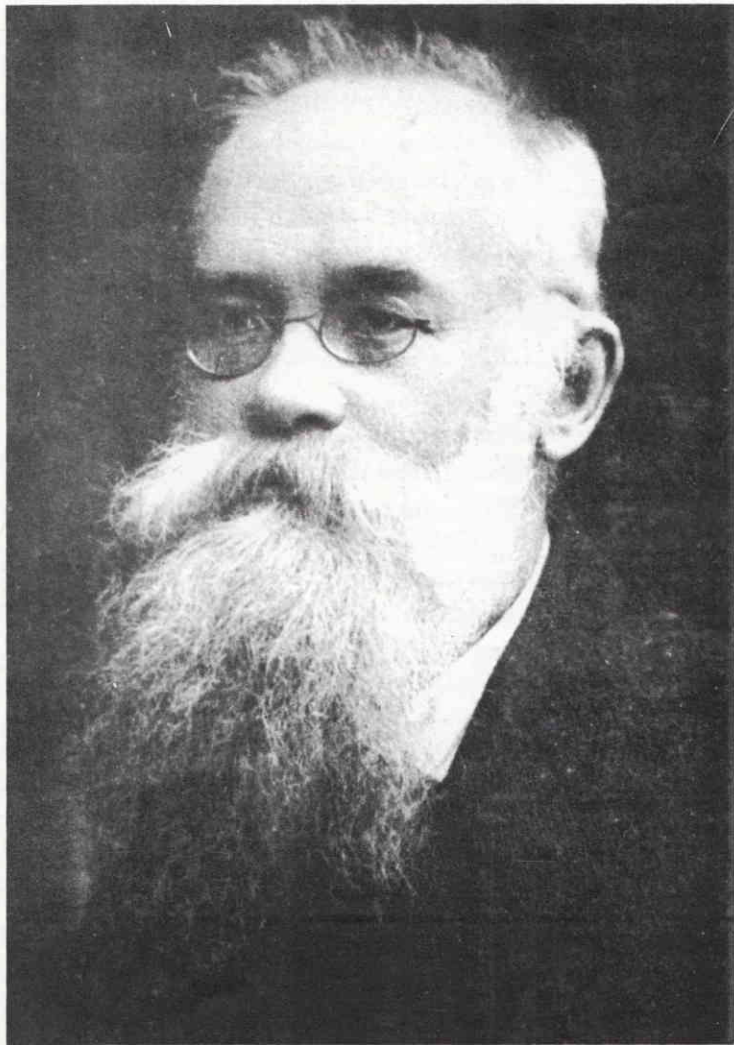
• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLVII

ЛИСТОПАД – 1996 – NOVEMBER

No. 560

М. Грушевський

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Адреса "Нових Днів":

NOWI DNI
P.O. Box 400, Stn ~D~
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9

Publications Mail Registration Number 1668

International Standard Serial Number

ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney
Business & Advertising manager:
A. Horhota

1 YEAR SUBSCRIPTION -

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$30.00

U.S.A.: \$30.00 US

АВСТРАЛІЯ: \$40.00
австралійських

ІНШІ КРАЇНИ

\$30.00 American or equivalent
Авіапоштою — \$50.00 U.S.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

ALBERTA - АЛЬБЕРТА:

E. Krasnoshtan
4510 - 106 St., #208
Edmonton, Alberta T6H 4X2
Tel.: 437-7098

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko
5 Reserve Crt.
Glenroy, Melb., VIC. 3046 Australia
Tel.: 03-9306-1997

M. Waksiutenko
28 Alguna Cres.
Rostevor, S.A. 5073

GR. BRITAIN - ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. Ivan Dolhopiat
6 Nemoure Rd.
London, W3 6NZ England

Засновник і редактор 1950–1969 П. К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний – головний редактор

Адміністратор і Оголошення – Ада Горгота

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Михайло Мельниченко — "ВІД СЕРЦЯ і до СЕРЦЯ СРІБНА НИТЬ..."	1
Ростислав Доценко — ДУМКИ проти НОЧІ.....	3
Олег Коцюба — ОСТАННЯ ВІЗИТА (новела).....	4
Світлана Стефанюк — НАЦІОНАЛЬНІ ВИТОКИ БАГАТСТВ ГУМАННОЇ СКАРБНИЦІ.....	8
Наталя Зубицька — НЕ ПОЛИШАЄ МЕНЕ НАДІЯ.....	10
П. Саварин — ВЕЛИКИЙ СИН ВЕЛИКОГО БАТЬКА.....	13
Українські центральні організації — ДО 50-ліття УПЛДМ	18
Мар'ян Дальний — "МАЄМО ТЕ, ЩО МАЄМО..." (2).....	19
Е. П. Вольвач — ПОВЕРНЕННЯ із ЗАБУТТЯ В. Л. СИМИРЕНКА (закінчення)	24
Михайло Козак — ОЛЕКСАНДЕР КОЗЛОВСЬКИЙ, 1876–1898	27
Ярослав Куп'як — ТРАДИЦІЙНЕ УКРАЇНСЬКЕ КИЛИМАРСТВО	30
Юрій Мошинський — ФРА АНДЖЕЛІКО	33
Ліна Костенко, муз. В. Стратуца — ОСІНЬ	33
Володимир Рожко — ДЕРМАНЬ — ЦАРИЦЯ СІЛ ВОЛИНИ.....	34
Микола Шатилов — ПІД ПСЕВДОНИМОМ "СВОБОДА"	37
Я САС — ЩО ДАЄ ПЕРЕМОГА? ТРЕТЄ ПІДКОРЕННЯ КАВКАЗУ?	39
Василь Сокіл — ГРУШЕВСЬКИЙ — БУДІВНИК НАЦІЇ.....	41
Ю. Красноштан — СУСІДИ й ПОВИННІ ЖИТИ ПО-ДОБРОСУСІДСЬКИ.....	43
ПОЖЕРТВИ на ПРЕСОВИЙ ФОНД.....	45
А. Новіков — ВМІННЯ ГОВОРИТИ і СЛУХАТИ	46
Ст. Семенюк, Микола Рудаков, П. Охріменко і інші — ЛИСТИ до РЕДАКЦІЇ.....	47
ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ	48

На першій стор. обкладинки: *Перший Президент України проф. Михайло Грушевський.* (Статтю на відзначення 130-ліття з дня народження читайте на стор. 41.)

• Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. • Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. • Незамовлених матеріалів редакція не повертає. • Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріали.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

Михайло МЕЛЬНИЧЕНКО

З НЕНАДРУКОВАНОЇ ЗБІРКИ
"ВІД СЕРЦЯ і до СЕРЦЯ СРІБНА НИТЬ"

УКРАЇНИ

Коли погляну: що то є й було?
Над обрієм великої надії.
Там, де панує не добро, а зло
Такий самотній — що я вдію?

Мені не жаль нічого в тім житті.
Не маючи — нічого не втрачаю.
Та серед тисяч зірок і світів
Єдиний скарб — я рідну землю маю.

І де ж та світла, праведна межа,
Що захистить занедбані святині?
Моя, змордована ідеями, душа
Згасає тихо на новій Руїні.

Убогий край не дам на глум орді
І не продам на сите закордоння.
Чи в світлій радості, чи в темряві — журбі,
Хоч до вершин — з тобою, хоч в безодню.

Харків, 1995 р.

СКЕРЦО

Дівчина в тунелі грала скерцо.
Вечір з вулиць гнав людей і з площ.
А мелодія то ніжно тисла серце,
То ридала як осінній дощ.

Бігли заклопотані й урочі,
Скрипка перехоплювала рух.
Чом же кожен відвертає очі,
Обминає нишком капелюх.

Де взялась тотальна свинськість духу,
Від державотворців чи людей?
І хоч ми ще не їмо макуху,
А духовних скільки з нас старців.

Соромно за себе і за владу.
Бачу нишком хтось змахнув сльозу...
Хай не продадуть вас, не окрадуть,
Перетерпять лихо і грозу.

Не з тунелі метрополітену
Віртуозне скерцо зазвучить.
А з підмостків оперної сцени.
Дівчино, прийде шляхетна мить.

Хочеться так вірити — ми здужаєм,
Щоб країна наша розцвіла.

Тільки б очі не були байдужими
І душа черствою не була.

3.10.1995 р.

ГІМН ОСЕНІ

І сонце й квіти. О яка краса!
У ній сплелись мелодії урочі.
В мені людське, як правда, не згаса —
Проникливо вдивляється ув очі.

Я, може, з вітром геть за обрій зник,
А дух мій тут, над полем цим витає,
Де в співі жайвора, в очах блакитних рік,
В багряних кленах осінь завмирає.

Мовчать, мовчать розважливі дуби,
Повз них проходить розмаїття хусток.
Лагідна осінь роздала скарби,
Лишила на порозі світлий смуток.

Не покидай мене ні примхо, ні печаль,
На тій дорозі, де я згаснуть мушу.
Мені відкрилася така блакитна даль
В мою просвітлену тривожну душу.

О мудра осене, о смутку чарівнице,
Моєї праці й роздумів сестра,
Спасибі, що я можу прихилиться
До твоїх кленів — витоків добра.

ВІЗИТ

У голові холодна ранку втома,
У серці тихий смуток вечорів,
Сьогодні й завтра ми з тобою вдома,
Вслухаємося в шелест яворів...

І десь душа далеко завмирає,
Щоб не здолали будні навісні,
То ми постукали тихенько в двері раю,
А нам у відповідь: "Зайдіть через три дні."

АДОНІС

Як місяць красний, як вітрів порив
Нащадок Кіпру славний і вродливий
Адоніс юний, серце полонив
Богині Афродіті вередливий.

Володарка забула про Олімп
В земних солодких чарах ночі.
Їй на ложі з трав світивсь над нею німб,
Горіли, мов рубін, жагою очі.

В зеленій пущі бавились одні
І полювали разом звір'я.
Подали від людей і від рідні,
Кривавих чвар і злого недовір'я.

Неначе мить майнула так весна,
Відтгохкала у пущі солов'ями.
Дійшла в Олімп історія земна
Їй ревниво Зевс розкашлявся громами.

— Зайди—но, Афродіто, дочко, в двір! —
(І потай прихвосням звелів владика):
— Адоніса нехай розірве звір,
Нацькуйте ви на нього дика —.

Хтось Афродіті вість лиху приніс.
— Плутон Адоніса в підземний світ збирає.
В коханого зламавсь на ловах спис
І він скривавлений на галяві конає. —

Даремно, Афродіто, плачеш ти,
Божественна любов завжди нещасна.
Не владна чорний підступ одвести —
Втішайся мигтю, що була прекрасна.

Так на руках богині він помер.
І про любов та в пам'ять зажадала.
Щоб з крові його в травні відгепер
Адоніс — квітка розцвітала.

ДОРОГА

Лежить дорога, гріється на сонці,
А потім обрій доганяє знов.
Вона зі мною з сонячних пропорцій,
Моя розкута мрійниця — любов.

Тікає епопея романтична,
І поступ той на хвилику не спинить.
Стежки урозтіч: прямо й по дотичній —
Від серця і до серця срібна нить.

Які в дорозі долі переплетено,
Хто головний у нескінченній грі?
Хай між людьми кордони буде зметено —
До них мандрую в будь-якій порі.

Щодня в дорогу радісно ступаю
Нові відкрити межі і світи.
Перед творцем я голову схилию
За кожний крок на цій землі святій.

До циклу "З мандрів по світу"

РАВЕННА

*"Ты, как младенец, спишь Равенна,
У сонной вечности в руках"
А. Блок*

О візантійська догматичність
У рухах, поглядах, серцях.
Середньовіччя і античність —
Тріумф і крах!

В мережі ефемерних ліній
Твій символ недосажним став.

У хащах дивовижних піній
Тут Дант "Божественну" писав...

Константинополь і Равенна...
Величні анголи небес.
Пресвітлість раю сокровенна
Їй Христос до того, як воскрес:

Орфей із грецьких апокрифів
(Ще зради не було, ні мук,
Ще зовсім юний пастир з міфів)
В саду овець годує з рук.

Тут не стоять, а ген витають
Такі величні і святі.
Тут не живуть — перебувають
У незбагненній висоті.

Ті вічно нерухомі очі,
Як прясла голубих антен.
Їй медові візантійські ночі
В пелюстках білих хризантем.

Тут все, що маю достеменно
В могилах тіней загублю.
Мій сон, твій сон, чужа Равенно,
Тебе, як казку, я люблю.

19.05.1995 р.

ФАНТАЗІЇ ПРИМХЛИВА ГРА

В нас не життя, а суд чи божа кара,
Немов назад звернули біг віки.
Я в індіянця племені Панара
Перетворивсь б нині залюбки.

Я б хвацько дрюком забивав каймана
Вирошував тютюн, хліб випікав.
І вправно в джунглях здобував банани
Їй жагучу панаряночку кохав.

Забув би я свої проблеми... й нації...
Не пив би я горілки й кон'яку.
Розлігшись, як байстрюк цивілізації,
Із люлькою знічев'я в гамаку.

А в тім раю ні злочинів, ні кари,
Там Амазонка в кришталевій грі.
Ні бідних, ні багатих — вільні хмари,
І днів не лічать там календарі.

Не знають там в якій живуть державі.
Наївне щастя — первісність Землі.
А ми могутні й безпорадні в славі...
І нас не знають: добрі ми чи злі.

Я не вернусь в первісне існування:
Це лиш фантазії примхлива гра.
Я зліз на хвилику з дерева пізнання,
Якого ти не знаєш, Панара.

21.10.1995 р.

О МИТЬ ПРЕКРАСНА, ЗУПИНИСЯ

По нескінченності спіралі з кола буднів.
Іду назустріч сонцю і весні.
Не в Полінезії шукаю самобутнє,
Воно ось тут — у ріднім бур'яні.

Розкута радість і сумна трагічність
Так солодко у серці десь щемить.

В блакитних обрях тут непорушна вічність,
А я в ній — незначуща мить.

О, мить прекрасна, зупинися лишенько,
Я в праці й просторі чи не тебе несучу?
Де у снігах тонка, тендітна вишенька
Стоїть і снить про весняну красу.

Старі Валки,
1.03.1994 р.

Михайло Мельниченко народився 1940 р. на Алтай в родині вчителя. З 1956 р. мешкає в Харкові. Працював слюсарем, служив у армії, закінчив філологічний факультет Харківського університету.

Деякий час працював у редакції обласного радіомовлення, вчителював.

Зараз викладач-культуролог в Харківському інституті льотчиків. Друкувався в періодичній пресі, в часописі "Прапор" ("Березіль").

Підготував книгу поезій до видавництва, але ж видрукувати надто важко. — Ред.

Купуйте продукти першої якості в

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик — власник

2295 Bloor St. W., TORONTO, ONTARIO

Наша крамниця розташована в українському районі, біля чотирьох наших кредитівок.

ЗАКРИТО МУЗИЧНУ ШКОЛУ ім. М. ЛИСЕНКА

Президент України Леонід Кучма минулого року привітав персонал Музичної Школи ім. М. Лисенка з 60-річним ювілеєм, а цього року учителям кілька місяців не заплатили заробітної платні. Тепер взагалі запропонували їм залишити працю на невизначений час.

Таким чином, 1-го вересня 1996 року, школа не відкрилася.

Названа школа дала 300 лавреатів, переможців міжнародних і українських конкурсів з фортепіану, скрипки, оркестри і хорового виконання. Сьогодні ж навчання припинено через відсутність грошей і через те, що приміщення в поганому стані.

Не допомогло навіть те, що деякі учителі-пенсіонери погодилися навчати дітей безплатно. ■

ДУМКИ проти НОЧІ

- 📖 Чим ближче до істини, тим самотніше.
- 📖 Нація, культуру якої розстріляно з кулемета, стає погноєм для кулеможних культур.
- 📖 Наївно сподіватись ладу, коли вершить самодостатня влада.
- 📖 Подвійне дно часом дуже дійне для вправних доярів.
- 📖 Астрономія — це захоплива теорія, поки вона вигає в небесних ефірах, але й не дуже приваблива практика, коли втелюється в земні ціни.
- 📖 Виструнчитись можна і від голоду, поки не надійшла пора пухнути.
- 📖 Покора — коли вміру, а як над, то вже гірше покари.
- 📖 Вся біда України в тому, що та меншість, яка її не хоче, набагато активніша за ту більшість, яка її хоче.
- 📖 Дарована чи просто деклярована свобода — це часто-густо ледь задекороване рабство.
- 📖 Коли котрийсь із плебеїв дорветься до привілеїв, то радше поглядів зречеться, ніж дармових леїв.
- 📖 Якщо повсякчас ніколи, то врешті надходить "нікільки", яке вже не підлягає оскарженню.
- 📖 Кожного можуть так обставити обставини, що він не в стані й протиставитись їм.
- 📖 При єдиній дії пролетарів і елітарів українських вільна Україна можлива, — без такої єдності про неї може бути тільки мова.
- 📖 На слові нас найперше й ловлять, а "найдруге", — діло, — вже хтось інший втілює.
- 📖 Політика така тонка штука, що, бува, чесну людину робить підлюю (коли політиці це вигідно), а підлю — чесною (коли людині це вигідно).
- 📖 Тотальна апатія сьогодні — це тоталітарна деспотія завтра.

Ростислав ДОЦЕНКО

BABY POINT LOUNGE

343 Jane St., Toronto

tel. 767-2623

**ПРИСМНЕ і ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ
на ВСЯКІ ОКАЗІЇ**

- Повна кухонна обслуга.
- Українські й інші страви, в наших або інших залах.

**БУДЬТЕ ГОСТЕМ на ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!**

ОСТАННЯ ВІЗИТА

До 140-річчя Івана Франка (Новела)

Фаєтон зупинився коло Личаківського кладовища. Дві літні жінки вийшли з нього й допомогли зійти третій, старшій і слабкій; разом вони пройшли через ліві парадні ворота цвинтаря, розпитали у сторожа як знайти потрібну могилу і якою алеєю до неї йти. Молодша з жінок взяла напрокат у сторожці складний стільчик.

Убогість одержі і скромність у поведінці засвідчували: жінки — провінціалки. Видно було і те, що молодші — сестри, а старша — їх мати: молодші — стрункі й голубоокі блондинки, а старша — брюнетка з лагідними карими очима і гарною сивиною.

Серед сотень більш-менш скромних надгробків нав'язливо лізли в очі помпезні каплиці і розкішні гробниці польської аристократії та скоробагачків-міщан — німців, австрійців і поляків. Серед них жодного русина!*

Над могилами витали ангели й музи, схилились мармурові втілення скорботи і суму. На гранітних і пісковикових пенях сиділи лиховісні сичі. Обеліски, що пнулися до неба, обвішані "лавровими" і "терновими", майстерно викуваними з заліза, вінками і квітами. Могили та склепи поросли зеленим мохом, кучерявим барвінком, плющем і диким виноградом; листя останнього було червоне, як свіжа кров; коло могил — живі і паперові квіти, вазонки, розтоплений віск свічок.

Стара жінка швидко стомлювалася, часто сідала на складному стільчику.

Коли вона востаннє приходила на Личаківське кладовище?!... Здається, у двадцятому... Так і є. В ті роки могила Івана Франка прикрашалась погруддям поета.

Скільки ж часу минуло відтоді?!... Років шістнадцять, а може, і більше!...

За рядами багатих гробниць траплялися зовсім занедбані могили; декотрі з них провалились; поросли перієм, майже зрівнялись з землею. На доріжках, що променями розбігалися від обох воріт, сторожі та прибиральники громадили жовте опале листя, зносили до купи рештки колись живих квітів, поблякли паперові стрічки. Все це разом із уламками трухлявих хрестів спалювалося на багаттях.

Голубий гіркуватий димок розвіє вітер і не залишиться й сліду... Через якийсь час на цьому місці поховають ще якогось бідолаху, а по кількох роках сплять і його трухлявого хреста...

В'ються невеселі думки, та вони не лякають стару жінку: вона не боїться смерті. Вона, котра

нарекла себе Уляною Кравченко**, і з цим іменем увійшла в історію народу, розпочала уже восьмий десяток. Вона пожила і попрацювала для себе і для людей. Сьогодні, може, підшукає тут місце і для свого вічного спочинку.

Ні, думки про смерть її не лякають: фізична смерть не буде її безслідним зникненням!

Уляна Кравченко трохи спочила. Жінки дріботять далі.

Дочки письменниці перечитують епітафії, переважно польські та німецькі; зрідка на головному цвинтарі Галичини зустрічаються українські призвища, — найбільшні гробниці! Найскромніші епітафії!...

Жінки обмінюються з цього приводу зауваженнями, багатозначними поглядами.

За помпезною каплицею — могила зі скульптурою скорботи в бронзі — та то ж надгробний пам'ятник Маркіяну Шашкевичу! Зворушені жінки зупиняються. "Маркіян Шашкевич. 1811–1843" — читають напис на цоколі.

"Помер у віці Ісуса Христа" — обмінюються враженнями сестри, Ганна і Доротея Нементовські.

"Тут має бути й могила Івана!" — стара поетеса з гірким почуттям пригадує, що спершу Івана Франка поховали в якійсь чужій гробниці. Пізніше шанувальники поета зібрали трохи грошей, купили клаптик землі, куди й перенесли тіло.

Пам'ять не підвела стару людину: могила Івана Франка виявилася поблизу могили Маркіяна Шашкевича. Стара жінка, ставши навколішки, кладе до підніжжя букет розкішних пахучих хризантем. Молиться.

— Мир тобі, Івасю, земля тобі пухом, дорогий друже!... — обличчя її умиротворене, осяяне щастям. Вона промовляє до Каменяря з кайлом, як до живої людини, як до самого Івана Франка. Йй подобається місце, подобаються живі квіти, принесені шанувальниками її Друга. Десь тут бажала б вона знайти пристановище і для себе. Але — чи доведеться?!... Хто перевезе тіло з Перемишля до Львова? Хто спорудить навіть найпростіший надгробок — адже ж це дуже великі гроші!... — За життя нас розлучила немилосердна доля, — говорить-шепоче вона до юнака з кайлом. — Але скоро ми зустрінемося знову і будемо вже нерозлучними!...

Дочки поетеси постояли, помолилися і пішли розглядати сусідні гробниці й обеліски, щоб не заважати мамі своєю присутністю.

Листя на деревах і кущах або вже зовсім опало, або ж опадає блідозеленим, блідожовтим, блідорожевим, червоним і коричневим неквапливим дощем. Міцно пахне поблякле листя бука й дуба. З дубів падають жолуді. З бука осипаються плоди в коричневих колочих кожущках. Каштани гублять яскраво-зелені їжачки-кулі, наче наголовок булави. Від удару об бруківку з них вилущуються блискучі шоколадні тільця з ніжно-жовтенькими черевцями: вони такі гарні, гладенькі, свіжі, що їх хочеться взяти в долоні і сховати до кишені, щоб потім, намацати їх пальцями і з задоволенням згадати: "Івасеві каштани!"

Уляна Кравченко поклала кілька штук до своєї сумочки — вона повезе їх до Перемишля. Вона прожила довге й гарне, хоч і трудне життя, по-філософськи-спокійно ставиться до власної смерті, яка, мабуть, уже не за горами.

Стара жінка зробила все, що має зробити людина на землі: народила й виховала дітей, написала кілька десятків хороших книжок. От тільки дерева не посадила ні одного.

Вона вибирає найкращого каштана і, не спроможна зігнути, кінцем парасолі глибоко закопує каштана коло монументу.

З часом тут виросте її дерево!

І, мимоволі, пригадалась їй їхня остання зустріч у парку. Позбавлений майже всіх заробітків, Іван Франко жив тоді з попередніх заощаджень і нерегулярної допомоги, що надходила з України від письменницького добровільного товариства. А в нього ж тяжко хвора дружина і четверо дітей-школярів.

Недоброзичливіці відверто втішалися: "Аж тепер йому капут! Хоч він вважає себе найпоряднішим і найрозумнішим, з цієї ями вже не вилізе..." Пильнували, чи не з'явиться в якійсь газеті оголошення про ліcitaцію земельного наділу, вілли, бібліотеки...

Вони стояли під велетенським крилатим бумом. Франко накинув на її плечі свого плаща, щоб вона не забруднилася об мокрий, з прозеленню, стовбур. Франко хвилювався.

— Іванку! — Юлія поклала свої теплі руки на його плечі. — Та ми ж ще не вмираємо. Будуть, будуть ще гарні і погожі дні!...

— Ні. Це останнє наше побачення... Відчуваю!... Не знаю, що робитиму без тебе!

З її очей скочувалися сльози:

— Я давно хотіла тебе спитати: чому ти... не одружився зі мною?

SO-USE CREDIT UNION'S HEADSTART YOUTH ACCOUNT for ages 11-18

Here's what you get:

-\$50 IN FREE SHARES*

-SO-USE MEMBERCARD* WHICH GIVES YOU ACCESS TO YOUR HEADSTART ACCOUNT THROUGH ANY SO-USE ATM OR INTERAC TERMINAL. THE MEMBERCARD ALSO ALLOWS YOU TO PAY FOR YOUR PURCHASES DIRECTLY FROM YOUR ACCOUNT AT PARTICIPATING STORES THROUGH THE INTERAC POINT OF SALE (P.O.S.) SYSTEM.

-FREE 24-HOUR ELECTRONIC PHONE BANKING THROUGH SO-USE VOICE

-DISCOUNT COUPONS FOR SAM THE RECORD MAN OR FAMOUS PLAYERS*

For a limited time, everyone who opens a Headstart account will receive a free gift!

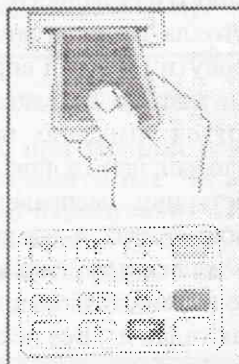
*SOME CONDITIONS APPLY. CALL FOR DETAILS.

2265 BLOOR ST. W.
31 BLOOR ST. E.
26 EGLINTON AVE. W.
So-Use Voice

TORONTO, M6S 1P1
OSHAWA, L1H 3L9
MISSISSAUGA, L5R 3E7

(416) 763-5575
(905) 432-2161
(905) 568-9890
(416) 760-9940

HEADSTART

Франко чекав на це запитання. Сьогодні на нього доведеться відповісти. Та як же непросто відповідати на "прости" запитання?!...

— Для ролі помічниці чи секретарки ти була надто гарна, витончена і розумна. А чогось кращого, значнішого я запропонувати тобі не міг!... Та — найголовніше — якщо бути відвертим до кінця, — мужик не вірить панові. Боїться пана. (Не сказав він того, що само просилося на язик: цілком неможлива річ — два поети в одній хаті; без непорозумінь і взаємних звинувачень в егоїзмі вони не могли б виношувати сюжети своїх творів, в той же час няньчитись з дітьми, займатися домашнім господарством.)

Юлія гріко засміялась.

— Але ж панночкою я була до дев'яти років! А після смерті тата я така ж "плебейка", як і ти!

— Не зовсім так, Юлечко! Панночкою, хоч і бідною, ти була до семінару, панночкою ти була, навчаючись у семінарії і живучи у домі дядька, пана радника австрійського суду. Панночкою ти була і після закінчення семінарії. І тільки життя в Бібрці, а надто Стоках, де померла і похована твоя мама, вперше по-справжньому дало тобі зрозуміти, що ти не панночка. Тут почалося твоє трудове життя, твоє "плебейство". Отже, до 1883 року, коли ми познайомились, ти ще не визначила свого ставлення до всього заплутаного й складного, що ми називаємо життям. Ти стояла лише на початку шляху і цей шлях міг повернути і вліво, і вправо. В який бік ти повернеш, я не знав, бо ти й сама ще того не знала. Я завжди боявся "панських претензій" — задовольнити їх, як знаєш, неможливо. Для чого ж людині дорікання, істерики, несправедливі звинувачення й інші подібні сцени? А все це неодмінно було б, якщо панночка марила "панським" способом життя, а дістала натомість вічні злидні української інтелігенції. Так гадав я... Все це стояло б між нами, ускладнювало б наше життя, унеможливило б працю для суспільности, для України!... Все це зробило б нас нещасними, злобними і несправедливими... Розчарування, роздратування і гнів — погані помічники людям!... Погодься, що ризикувати всім тим я не міг і не мав права!...

— У всьому тому, без сумніву, є багато істини... Але ти, Іванку, недостатньо мене знав: я добріша, людяніша. І не така самолюбна, як тобі здавалася... Я була б тобі хорошою дружиною, другом.

— Охоче тобі вірю. Але сімейне життя таких людей, як я, — проза, щоденна виснажлива боротьба й майже безперервні прикрощі. А тоді ти ще не готувалася до такого життя. Не вірила, що можливе таке життя в конституційній монархії Габсбургів...

Йй завжди подобалось, що він уміє переконувати, уміє знаходити саме такі слова, які точно змальовують той чи інший душевний стан людини, відтворюють його з усіма характерними ознаками і нюансами, і тоді все стає зрозумілим і виправданим.

Яке ж то блаженство — вірити людині так же беззастережно, як самій собі! Більше, ніж самій собі!... Він мене любить, але не хоче, щоб я позбавляла його можливості любити інших людей, як це часто вдається егоїстичним жінкам! Своє серце він віддав людям, поневоленому українському народові! — з тим вона не могла не рахуватися!...

Чоловік Юлії — Ян Нементовський — при знайомстві з нею виявив себе людиною демократичних переконань, м'яким, сердечним. Найбільше в ньому приваблювало те, що він досконало знав українську мову (вчителював разом з Юлією в сільській українській школі) і, здавалось їй, зовсім не знав національної обмежености і упереджености. Та одразу після одруження змінився до невпізнання: заборонив дружині брати участь у громадському житті рідного краю, створив неможливі умови для письменницької праці, а коли підріс син, виховав його в дусі неповаги до українців і материнської мови.

— У мене було таке враження, — скаржилася Юлія, — неначе в дорозі на мого чоловіка напали розбійники й відібрали у нього все людське.

Гордіїв вузол їх стосунків так затягнувся, що його довелося розрубувати — Юлія офіційно заявила про те, що не хоче більше жити з чоловіком — "паном", вона з доньками лишилась у Сільці, а Яна Нементовського перевели вчителювати до якоїсь іншої місцевости. Він забрав сина й віддав його на виховання своїм родичам-полякам.

Такий рішучий крок треба було зробити ще в перші роки спільного життя, коли виявились непримиримі суперечності — не було б тепер почуття порожнечі і гірких розчарувань!...

Розмовляти стоячи було незручно, стомлююче. Під великими деревами, у глибині парку Юлія догледіла приховану серед дерев і кущів не дуже мокру лавочку. Друзі застелили її газетами і сіли.

Франко зідхнув з полекшенням і дістав з кишені невеличкого пакуночка.

Багато років Юлія була його другом, союзницею, моральним пристановиськом... Хотілося подарувати їй щось таке, що б її потішило, щось таке, що відрізнило б її від усіх, навіть найближчих поету людей. Таким подарунком міг бути тільки єдиний авторський примірник ювілейного видання "ЗІВ'Я-ЛОГО ЛИСТЯ", невеличка ошатна книжечка в червоній атласній оправі з золотим витиском.

(Тільки Юлія, сама поетеса—лірик, могла оцінити такий подарунок!)

Ще він хотів, щоб вона знала, як часто він про неї думає, яка вона дорога і близька йому.

Де про це можна сказати краще, ніж у віршах?!

І він читає вірш, присвячений їй:

*Вже три роки я збираюсь,
щоб побачити тебе.*

*Та коли лиш соб наверну,
щось усе зверта цабе.*

*Я боюся твого ока,
твоїх уст, твого лиця,
як страшного суду свого,
як фатального кінця.*

*Якби знав я, що побачу
вроду пишную твою...*

*В незів'ялім новім блиску —
я побіг би, як стою!...*

Юлія плакала, не соромлячись сліз.

— Чого ж ти плачеш, Юлечко?

— Я безмірно щаслива, Іванку. Щаслива й горда дружбою з тобою. Я рада, що Господь створив мене жінкою, і я можу дати тобі хоч краплинку радості, тепла і щастя. Дякую тобі за все, що ти мені дав і зробив! Спасибі за книжку! Це — найцінніший подарунок для мене. Маю дещо і для тебе, Іванку, — вона розкрила дорожню сумку і вийняла звідти на лавку козубок суниць і букет гірських квітів, зібраних її учнями й ученицями спеціально для Івана Франка. Суниці і квіти пахли горами, полонинами, рососою і сонцем.

— Це найкращі для мене ліки! — сказав, піднісши їх до свого лиця.

Юлія нарікала на безглуздя галицьких обставин, роз'єднаність, темноту і несвідомість краян. Зрадливість "еліти".

В Західній Європі письменник такого масштабу, як Іван Франко, очолював би університет чи

академію, мав би депутатський мандат і недоторканість особи, був би найвпливовішою людиною—діячем. Властивістю Галичини бояться франкового авторитету і впливу, вони не можуть йому вибачити, що він і сам не вислуговується перед панством, й інших закликає всіляко боронитися від пануючої розпусти і розкладу...

— Я повинна вже йти, Іванку! Адже я приїхала до... Коцовських***, — вона засміялася і взяла в свої теплі долоні його обличчя. — То мушу принаймні хоч зайти до них перед відходом поїзда! Прощай! — вона цілує його в чоло. — Ага! Мало не забула! — дає Франкові невеличкий пакуночок з грішми. — Згодиться! Матимеш — віддасиш!

Франка душать стримувані ридання. Він не намілюється слова сказати.

— І не дуже сумуй! Ми ще не збираємося вмирати, — повторила. — Будуть, будуть ще теплі дні в нашому жигті.

— Чи побачимось ще коли? — з тугою спитав поет.

Юлія того не знала.

То було їх останнє побачення.

м. Львів

* — Самоназва західних українців майже до 1939 року.

** — Справжнє ім'я та прізвище — Юлія Шнайдер, німкеня з Миколаєва.

*** — Прізвище заміжньої сестри поетеси.

ДО УВАГИ ПЕРЕДПЛАТНИКАМ

Читачів, при висилці передплати на 1997 р. просимо повідомити нас, чи вони воліли б у наступному році отримувати "Нові Дні" щомісячно, але зменшені знов до 32 стор., чи раз на два місяці, збільшені до 48 сторінок. Висота передплати залишається без змін. Дякуємо. — Редакція.

37 Літ Існування
SIPCO⁽⁴¹⁶⁾ 232-2262
OIL^{LTD.} Доставка Оливи
Повна 24 годинна обслуга печей

SIPCO⁽⁴¹⁶⁾ 233-4820
ENERGIES^{LTD.}

Незалежний Представник **LENNOX**
Уповноважений Представник **CONSUMERS GAS**

83 SIX POINT ROAD TORONTO, ONTARIO, CANADA M8Z 2X3

ROCK
OF EUROPE INC.

ПАМ'ЯТНИКИ З УКРАЇНИ
ТА З ІНШИХ КРАЇН
ВИГОТОВЛЕНІ НА ЗАМОВЛЕННЯ
ГУРТОВІ ЦІНИ
ТЕЛЕФОНУЙТЕ ТА ЗАХОДЬТЕ
232-1250

83 SIX POINT ROAD
TORONTO, ONTARIO
ВІДДІЛ SIPCO OIL

Світлана СТЕФАНЮК

НАЦІОНАЛЬНІ ВИТОКИ БАГАТСТВ ГУМАННОЇ СКАРБНИЦІ

(Закінчення з попереднього числа)

У статутних документах Львівської, Острозької, Київської, Луцької шкіл знаходимо відображення гуманних принципів виховання й навчання: рівні права, зв'язок сім'ї з розв'язанням навчально-виховних завдань, самообслуговування, самовизначення. Висувалися вимоги до педагогів, опікунів, батьків.

Педагогічні погляди, які висувалися українськими гуманістами-просвітниками XV-XVII століть: 1) принцип тривкості знань, 2) принцип корисності, 3) принцип наочності, 4) принцип наступності сім'ї, 5) принцип доступності, 6) принцип народності, 7) принцип патріотизму. Серед найпоширеніших методів навчання були: бесіди, диспути, диктанти, вправи, складання віршів та промов, метод вручення калькулюсу. Вищезазначені погляди підтверджують домінування гуманних ідей у навчальних закладах дореволюційної України.

Викладачі братських шкіл, колегіумів, академій кінця XVII – початку XVIII століття: З. Герасимович, Р. Заборовський, В. Ясинський, І. Кроковський, Г. Кониський, І. Орневіський, І. Старушевич, М. Смотрицький, А. Радивилівський, С. Сакович на практиці утверджували такі принципи навчання та виховання, як: свідомість і осмислення (див. "Анфологон", "Лямент по святоблिवом зошлом", "Поученіє", "Собраніє короткой науки" П. Могили і І. Козловського, "Месія..." В. Ясинського та І. Галятівського, "Поученіє" у "Букварі язика словенського", "Наука о тайном покаянні", "Правила нужнейшіє"), зразка та ідеалу (документи З. Заборовського), наступності (див. Укази 1747, 1763), рекарації (див. 1734), принцип людяності (Указ 1734, 1763), духовної єдності (див. День Ангела), принцип рівності, принцип патріотизму (див. 1648); один із найважливіших принципів — принцип виявлення дару закладеного природою. Велику увагу надавали зазначені вчені оточенню, яке має велике значення як для самовизначення людини, так і для формування любови до ближнього. В народній системі вони вбачали зерно олюднення та самовизначення особистості; у духовних надбаннях народу — засоби виховання шанобливого ставлення до батьків, до старших, до історії, до оточення, до Батьківщини; пропагували важливість пізнання світу через чуття і тим самим — розвиток його. Філософську течію сенсуалізму сповідували: Й. Горбацький, І. Кроковський, С. Яворський. Її послідовниками були: Й. Томилевич, Т. Кролик, Т. Яновський, С. Кулябка, М. Козачинський, Г. Кониський. Вони, як відомо, зробили значний внесок у розвиток філософської думки в Україні. Екологічний світогляд, гармонійне сприйняття науки й історії народу, прихильність до миролюбства та до

людських комунікацій, а також шляхи осмислення людської сутності та можливостей її самореалізації як основного призначення буття людського роду пропагували: В. Лащавський, С. Тодоровський.

Основні засади гуманістичної концепції, яку сповідували філософи Острозької та Київської академій: у центрі концепції — людина як ідеал (така особистість народжується завдяки орієнтації на боголюдину); формування особистості засобами добродійства (індивід перетворюється на особистість через співчуття); сутність людини визначається через людський рід узагалі (пам'ять про предків і турбота про майбуття).

Щодо витоків гуманістичного спрямування педагогічної думки в Україні, то бажано звернутися до пам'яток писемності Київської Русі XI-XIII століть, бо саме в цих пам'ятках можна знайти гуманістичну настанову суспільної думки до виховання.

XVIII століття відзначається в історії педагогіки наголошенням ідей патріотизму, поваги до народу, до національного коріння та культури. До представників зазначених ідей належать: С. Калиновський, Р. Заборовський, Я. Козельський (перша половина XVIII століття), П. Білецький-Носенко, І. Тимківський, І. Орлай (друга половина XVIII століття). Стефан Калиновський — один із кращих представників педагогічно-гуманістичної думки цього відтинку часу. Він порушував важливі педагогічні питання: значення практичного досвіду у процесі пізнання навколишньої дійсності, взаємини таланту й науки, ролі суспільства в розвитку людини. Відомий також курс етики, який робить його цінною пам'яткою вітчизняної не тільки філософської, але й педагогічної думки. Великого значення у формуванні людини надавав С. Калиновський красномовності. У своїх лекціях "Етика", автор пропагував важливість формування моральних якостей людини. Серед них виділяв такі, як: *доброчесність* і розважливість. У його філософських роздумах відзначаються такі складники істинної людини, як: доброчесність, справедливість, воля, інтелект, усвідомленість. У порівняльному пляні: Зарубіжна Європа теж проголошує такі думки через своїх представників. Серед них: О. Конг, Ж. Ж. Руссо (перша половина XVIII століття), А. Дістервег, К. Гельвецій, Ф. Герберт, О. Мірабо, Г.-Й. Песталоцці, І. Фіхте, Ж. Фур'є, Ф. Фребель, І. Гербарт (друга половина XVIII століття). У рамках осмислення функцій гуманізму важливо визнати, що концептуальний напрям у поглядах українських філософів XIV-XVIII століть проектувався на самоутвердження людської особистості, самопізнання її та світопізнання.

Кінець XVIII століття був для України трагічним: у 1775 році була зруйнована Запорізька Січ, згодом — у 1783 році — Україну було покріпачено. Проте, незважаючи на всі ці знегоди, гуманістична педагогічна думка в Україні жила й пульсувала. Доказом цього є творчість гуманістів кінця XVIII – початку XIX століття. Серед них ми можемо назвати: О. Духновича, Т. Шевченка, М. Корфа, І. Левицького. Щодо О. Духновича слід зазначити, що це — перший педагог-гуманіст, який теоретично обґрунтував сутність педагогіки та педагогічної діяльності, дав визначення педагогіці та педагогові. Педагогічна діяльність — це взаємодія свідомого і підсвідомого; свідоме подає загальні правила, підсвідоме — помагає пізнати себе відповідно до нахилів і таланту.

Гуманістам-просвітникам XIX століття висувалися нові педагогічні вимоги: національне виховання, шлях до щастя через самопізнання, повага до особистості, перевага розвитку душевних якостей над знаннями. Серед домінуючих гуманно-педагогічних ідей того часового відтинку — увага до таких гуманних складників, як: справедливість, воля, усвідомлення, інтелект. За рубежем у цей час творили: Г. Спенсер, К. Вентцель, П. Лесгафт, П. Рейн, П. Нотроп, М. Монтесорі, Г. Вінекен; домінуючою рисою їхніх поглядів була увага до індивідуальних задатків дитини.

Наприкінці XIX – на початку XX століття в Україні жили й творили просвітники педагогів-гуманісти: Я. Чепіга, О. Музиченко, С. Ананьїн, Г. Журавковський, М. Максимович, Л. Глібов, І. Ставровський (перша половина XX століття). У першій половині XIX століття за рубежом творили: А. Лай, І. Коршентейнер, Д. Дьон. Серед домінуючих гуманно-педагогічних ідей того часового відтинку — олюднення людини, пошук і розвиток в індивідуальній здібності та задатків. Серед засобів розвитку індивіда — творчість, емоційна діяльність; серед принципів — індивідуальний підхід, саморозвиток. Показово, що науковці тієї доби особливу увагу приділяли такій філософській категорії, як душа. Цікаво зауважити, що XIX–XX століття поставили перед суспільством такі завдання: бій схоластиці, бій егоїзмові, надання особистості права вибору, бій "бездітній" педагогіці. Ці завдання висували: Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Христина Алчевська. Леся Українка у творах: "Стародавня історія східних народів", "Школа", "Лист до Макарової" пропагує ролі праці та діяльності у формуванні особистості. До педагогічних прийомів навчання та розвитку особистості відносить театр, риторіку, складання казок, виступів. Михайло Коцюбинський, склавши екзамен на звання народного вчителя, бере активну участь у ліквідації неписьменності. У своїх статтях він критикує антигуманні методи навчання і такі негативні риси, як: егоїзм, самозакоханість, хитрість, упертість. Через дитячі твори: "Дві кізочки", "Два козлики", "Десять робітників", "Івасик і Тарасик", "Наша хатка" автор проповідує такі моральні якості, як любов та повага до праці. Х. Алчевська писала: "якщо в мені й таїться талант, то я буду щаслива присвятити його своєму народові, а не марному ситому натовпові". Таку ж думку сповідува-

ли: С. Васильченко, В. Стафанік, Марія Підгірянка, П. Грабовський і Б. Грінченко.

Представники когорти гуманістів періоду влади рад: І. Синиця, А. Бондар, П. Каптьоров, П. Блонський, Є. Мединський та ряд інших відомі в педагогіці також як пропагандисти гуманного виховання. Так, діяльність С. Коваліва присвячена пропаганді творчості: Я. Коменського, Г. Сковороди, І. Франка, Т. Шевченка, К. Ушинського, Песталоцці, Дістервега, Монтеня; І. Максимович, Л. Глібов пропагували увагу до національного досвіду як засобу попередження відчуженості людини від природи, від суспільства, праці, а також попередження зла та жорстокості. І. Синиця, А. Бондар акцентували увагу педагогів до таких механізмів гуманності, як: творчість, саморозвиток, мовлення, мова. П. Каптьоров проповідував ідею надклясового характеру школи. П. Блонський, Є. Мединський надавали великого значення вільному вихованню, підкреслювали необхідність бачити у кожній дитині індивідуальність зі своїми потребами і запитамі. Індивідуальний підхід до дитини проповідує педагог, методист Олександр Музиченко. У праці "Що таке педагогіка і чого вона навчає", автор пропонує рівномірно й глибоко розвивати всі інтереси учня, добиратися до його внутрішніх пластів, шукати плодючих жил. До ідеї всебічного розвитку особистості звертається педагог-психолог Степан Ананьїн. У 20-ті роки він розробляє питання естетичного виховання дітей і ставить їх в один ряд з інтелектуальним, моральним і фізичним розвитком. Психолог, педагог Іван Синиця обстоює педагогічний такт як професійну якість учителя. У порадах молодим учителям І. Синиця зазначає, що особистість виховується особистістю; "цінують гідність і кращі риси в людині — цим самим збережете власну гідність. Змінюйте тактику по відношенню до учнів відповідно до їхнього духовного зростання. Уникайте штампованих нотацій. Учіться володіти своїм голосом. Поважайте індивіду-

(Закінчення на стор. 12.)

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ WEST ARKA

BOOK & GIFT STORE
ОЛЬГА і АНДРІЙ ЧОРНІ

та син АНДРІЙ — власники

- Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими візорами в гуртовій і роздрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилки пачок до всіх країн.

"WEST ARKA"

2282 Bloor St. W., Toronto, Ontario M6S 1N9
Tel.: (416) 762-8751

НЕ ПОЛИЩАЄ МЕНЕ НАДІЯ

*Ой, горе тій чайці,
Часці-небозі,
Що вивела часняток
При битій дорозі.*

Іван Мазепа

Одвіку так ведеться, що мати, оберігаючи і пле-каючи своїх малят, найбільше приділяє уваги і віддає тепла недужій, кволій дитині. І це природно. Ненька додає їй сили, наснаги, аби на самостійну дорогу, як мовиться, у світ широкий вона вийшла впевнена у собі, своїх здібностях, сильна духом.

Що ж нині сталося у нашій великій родині — Україні? Чому залишилися діти без материнського догляду, сердечної і мудрої опіки?

Є керівники країни — Президент, парламент, уряд, однак, немає кому подбати про бідних, знедолених, зневірених, Чорнобилем уражених людей, про майбутнє держави — наших дітей. Невчасно "виведені при битій дорозі", вони несуть на собі тягар нестійкої епохи. Курні шляхи перебудови з її великою метуш-нею, безладдям, руйнацією, свавіллям і рекетом — політичним, інформаційним, економічним — не краще місце для виховання дітей, опікування їх долею, осві-тою, духовним розвитком. Вже вкотре руйнуємо культурне середовище "до основанія" і починаємо розбудову "нового міра", відкидаючи усе, водночас і те корисне, що створила не тільки і не стільки влада, як людина. Необачно намагаємось розірвати "зв'язок ві-ків", а відтак і зв'язок поколінь.

Увесь цивілізований світ еволюціонує, а наші ле-дачі голови у захваті грають у новітні ігри, не вміють сконструювати гармонійне середовище, не турбують-ся про наслідки, від яких, до речі, страждатимуть не лише сучасники, а й нащадки.

У своїх постійних політичних герцях чи економіч-них баталіях, а також розбратах, забуваємо про істи-ну: яким виховаємо підрастаюче покоління, як зуміє-мо передати мовну й культурну спадщину, духовні орієнтири, художні та мистецькі цінності — таким і матимемо майбутнє України.

На жаль, діти сьогодні полишені самі на себе. До них у вирі подій і власних турбот не доходять наші руки. Мати й батько намагаються заробити на хліб насущний, "батьки" ж держави вирішують свої про-блеми.

Не працюють будинки піонерів (не в назві суть, зрештою можна назвати їх палацами для юних талан-тів), в яких діти займалися безкоштовно у різноманіт-них творчих та предметових гуртках, студіях. Чимало відомих нині мистців пензля, сцени, пера, авторів нау-кових відкриттів починали свій творчий шлях саме звідси. І нинішня Мала академія мистецтв яскраво за-являє про себе молодими талантами.

Нині навчатися в образотворчих студіях, різнома-нітних гуртках можуть лише діти із заможних родин.

І хто знає, скількох талантів саме через це не дораху-ється Україна, скільки буде втрачено геніїв.

Кого звинувачувати? Педагогів? Ні. Державною соціальною та економічною політикою вони постав-лені в такі умови, що вимушені брати гроші за викла-дання. Це наслідок вже традиційного залишкового фінансування освіти, культури та мистецтва, не ка-жучи про медицину.

Сумну картину спостерігаємо і в школах. Найта-лановитіші вчителі покидають її, бо втомилися по-стійно думати, як заробити на хліб, пристойний одяг, необхідну літературу. Доводиться обирати найлегший шлях — іти в комерцію.

Я розумію, що нашій державі нині важко. І фа-хівці, складаючи річний бюджет, змушені чимось по-ступатися, аби витягти країну з кризи. Однак, не ви-значивши пріоритети, успіху не досягти. Якщо пра-гнемо виховати розумне, національно свідоме поко-ління, необхідно подбати про вихователів, учителів, дати їм належну оплату праці. Адже ні для кого не секрет, що педагоги і медики отримують найнижчу платню. Тим більше, що завдання вчителя значно розширюються. Він повинен не тільки досконало зна-ти свій предмет, методично вибудувати його, заціка-вити учнів, а й навчати їхніх батьків.

Колись жерців зобов'язували передавати знання жінці. І вчитель на батьківських зборах мусить розпо-відати матерям, як правильно харчувати дитину, ви-ховувати, організувати відпочинок, як помітити роз-лад у її здоров'ї і чим зарадити цьому, де і яку літера-туру, навчальні посібники треба придбати.

Завдань і зобов'язань багато. Але учитель за по-кликанням робить це із задоволенням і радістю. І ду-же прикро, що освіта не названа пріоритетною галуз-зю. Тому прилаштовуються талановиті педагоги до комерційних структур, платних ліцеїв та коледжів, студій та гуртків. Виховують, навчають дітей "нових українців".

А для всіх інших — пересічний педагог здебіль-шого лише відпрацьовує стаж (нехай не ображаються на мене віддані справі вчителі, справжні стоїки — такі ще також, на щастя, залишилися в школах).

Ще один масовий "вихователь" — українське те-лебачення. Такої школи здоров'ю нації, як це робить воно, може завдавати тільки невіглас або ворог. З ранку до вечора на екранах низькопробна зарубіжна телепродукція: вбивства, жахи, підступність, зрада. Усе це, мов губка, всмоктує дитина. Поступово пору-шується її фізичне і моральне здоров'я.

Але цього лиходійства уперто не помічають, ніхто не б'є на сполох, аби "почистити" телепродукцію. На-віть ті, кому це належить робити за посадою.

Дивуємося, звідки у наш розхристаний, тривож-ний час з'явився такий потужний виплеск злочинно-сти. Наголошуємо, що їх породжують економічні не-

гаразди. Не без того. Однак значну частину злочинів програмуєть телефільми. Адже кращого посібника, як "грамотно" здійснювати вбивства, розбої, пограбування, терористичні акти — годі й шукати.

До Аптеки народних ліків прийшов на прийом підліток. Падає зір. Пояснив мені: мабуть, через те, що багато часу проводить біля телевізора. Після школи швиденько виконає завдання — й переглядає усі програми. А що робити? Хочеться поспілкуватися. На вулицю йти небезпечно: постійно "наводить порядок" компанія підлітків. Хлопчина навіть робить аналіз побаченого. За один вечір він нарахував сімнадцять убивств і жодне не повторилося за способом здійснення.

Ось таку моральну отруту поглинають діти, й нікому захистити їх від цієї пропаганди зла. Довершують "виховання" яскраві реклями закордонних ласощів, як правило, з натурдобавкою, що спотворюють дитячу уяву про українську всеплодочу землю (не віриться, що завжди на ній вирощували усе натуральне), про вітчизняну високоякісну продукцію.

Я питаю, чому зникли з екранів хвилюючі, гарні народні та авторські казки, які навчали милосердю, збагачували душу, в яких завжди перемагало добро.

Раніше, якщо бувало у батька в присутності дітей вирветься лайка, мати вставала оберегом, аби не долетіла до вух дитини. А нині спокійно споглядає, як засмічують дитячу душу з телеекрану брутальні вирази, вульгаризми.

Зрозуміло, обмежена у спілкуванні дитина вибирає телевізор у співрозмовники. Бо немає, скажімо, кафе, де підлітки за порцією смачного і дешевого морозива розповідали б один одному цікаві історії, свої чи вигадані. До того ж теперішні батьки, проходячи з дитиною повз солодкі принади, відвертаються, бо за морозиво й тістечко треба залишити чи не півзарплати.

Не відвідати школярів за власним бажанням ні клуби за уподобанням (їх просто немає), ні спортивні секції — тут також потрібні гроші.

Можливо через те і потрапляють підлітки під вплив різноманітних закордонних релігійних сект, куди безкоштовно й наполегливо зазивають їх так звані проповідники. Такі зібрання по суті є гіпнотичним шоу, а не розмовою з Богом. Можливо молодь, яка стоїть перед "пастирем", котрий енергійно жестикулює і викрикує не всім зрозумілі слова, у щось і вірить. Бо скандує слідом за перекладачем голосно і чітко "Амінь!" Однак у цьому галасі й шумі не буде щирого визнання помилки, своїх гріхів, не переймуться вірою у добро, відчуттям гармонії з навколишнім світом. Спілкуватися із Всевишнім можна лише душею.

В уяві кожного із нас постає свій Бог. Колись наші предки поклонялися природі, користувалися благами зеленого світу, шанували й берегли його. Цьому взаєморозумінню, взаємопроникненню навчали й дітей.

З приходом християнства людина нерозумно викреслила багато чого і гарного зі своїх уявлень. Зокрема перервала одвічний зв'язок з природою, занед-

бала її, сприяла руйнації навколишнього світу. І тому в нас стільки проблем з екологічними бідами.

Один лише приклад. Під Чорнобилем, на двокілометровій глибині — у щілинах земної кори, є живе озеро. Воно дуже насичене мінералами: 450 грамів на один літр води. Навряд чи є на плянеті більш цілющий мінеральний розчин. А деякі необачні горе-учені за часів тоталітарного режиму замість того, щоб лікувати цією водою, збагачувати свою країну, давати здоров'я людям, запропонували побудувати ЧАЕС, відтак убили цілюще озеро.

Обстеження дітей у багатьох областях засвідчили: цілком здорових, на жаль, немає. Статистика констатує, що народжуваність падає. Лише за останні роки дитяча смертність зросла в чотири рази.

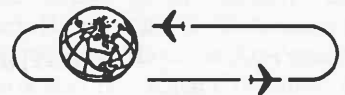
Нещодавно зустріла у своєму рідному селі вчительку Галину Яківну. До школи пішла за покликанням. І на все життя тут залишилася. Старенька, ледве переступає з ноги на ногу. Але й досі навчає дітей.

— Не можу без них. У школі забуваю хворощі, мовби черпаю сили. Турбує мене інше. Раніше заходила у гомінкий клас — і тридцять пар очей сорок п'ять хвилин допитливо й уважно дивилися на мене. Нині — чотири-п'ять школярів. І болить душа. Що ж далі буде? Школа перестала бути тією щасливою оазою, звідки дзвеніли дитячі голоси, сповіщаючи, що є у наших селах майбутнє. Сумно й моторошно. — І після паузи додала: — А хто ж подбає про сьогоднішніх дітей?

Я також запитую: хто подбає про дітей України? Комісія Верховної Ради з питань охорони здоров'я, материнства і дитинства? Комісія з питань молоді, спорту і туризму, а чи Комісія з питань науки та народної освіти?

Усім їм, як ми пересвідчилися, ніколи відволікатися від справ парламентських. Та й мало у Верховній Раді жінок. Можливо тому вона така бездіяльна.

**DOMAR
TRAVEL & TOURS
LIMITED**

2985 Bloor Street West, Toronto, ON, Canada M8X 1C1
Tel.: (416) 236-7546 Fax: (416) 236-7547

ВАСИЛЬ ДОМАРЕЦЬКИЙ — власник бюро, пропонує клієнтам послуги:

- ☞ поїздки в Україну індивідуально або в складі туристської групи з провідником;
- ☞ квитки на різні авіакомпанії в усі частини світу;
- ☞ оформлення запрошень для приїзду до Канади рідних та знайомих;
- ☞ придбання квитків для відвідувачів з України;
- ☞ асекурація для подорожуючих та відвідувачів з України та інших країн;
- ☞ доставка доларів в Україну.

Просимо заходити до бюро особисто або полагоджувати справи по телефону, Вам завжди буде надана ввічлива та професійна послуга.

Маємо чимало жіночих об'єднань, союзи, спілки, ліги, громади. Саме їм, жінкам-матер'ям, і стати б на захист дітей. Безперечно, усі вони роблять багато корисного, але лише для окремого оточення. Бо діють розрізнено, немає згуртованості, їх не об'єднує спільна мета.

Кажуть, якщо у дитини немає батька — вона напівсирота, коли немає матері — кругла сирота. Такими сиротами зростають діти нашої держави.

Представники жіночих організацій, як мені відомо, нерідко їздять за кордон переймати чи запозичити досвід. На такі вояжі витрачаються чималі кошти. Прибувши до цивілізованої країни, побачивши здорових, щасливих дітей, посланці забувають про мету поїздки. І додому привозять далеко не те, за чим їздили.

А повчитися справді варто, перейняти є що. Передовсім, як укладати та видавати підручники для школярів. Закордонним учням такі книги, посібники приємно брати до рук. Та не тільки дітям цікаво, а й дорослим. Не треба примушувати підганяти малюка сісти за уроки. Йому самому якомога швидше хочеться дізнатися, а що там далі у книжці. Малюнки, тексти, оформлення — все приваблює школяра.

Упорядковуючи підручники для своїх дітей, ми забуваємо, що він має відповідати епосі, водночас знайомити школяра із клясичною спадщиною, духовними скарбами людства загалом і рідного краю зокрема.

Всебічно освічена людина — це надбання не тільки держави, але й усього цивілізованого світу.

Від культурно-освітнього (не лише політичного) рівня суспільства залежатиме, яких пісень заспіває прийдешнє покоління: чи на зразок "Пісню про Сталіна починає день...", а чи про рідну землю, матір-Україну, кручі Дніпрові.

Не полишає мене надія, що спливе за водою усе лихе, запозичене дурисвітами і неуками. І поверне наш народ на шлях істини і знань. Отримає, нарешті, благословення Боже.

м. Київ

("Українська культура", 6-96)

НАЦІОНАЛЬНІ ВІТОКИ БАГАТСТВ ГУМАННОЇ СКАРБНИЦІ

(Закінчення зі стор. 9-ої.)

альність, бережить довір'я учнів." Педагог Микола Ніжинський усю свою наукову діяльність присвячує дослідженню спадщини А. Макаренка. Він виділяє в доробку А. Макаренка дар творчості, психологічного чуття, ораторського та акторського мистецтва. Емоційний фон особистості — основа взаєморозуміння вчителя та дитини. М. Ніжинський від себе підкреслює важливу особливість педагога — глибоку озброєність знаннями психопрофілактики, психогієни, наукового гуманізму. Він пише: оплотом гуманності повинна стати школа високої педагогічної культури, в тому числі культури слова: адже сила слова — безмежна. І тому бажано навчитися володіти цією силою. Останні рядки можуть стати девізом роботи кожної школи. А такі філософсько-педагогічні концепції кращих українських представників, як-от: увага до внутрішньої сутності людини, до національного досвіду, бій егоїзмові, — можуть стати основними напрямками педагогічної освіти сьогодні, — що і є основною думкою нашої праці. Серед рис, що їх повинна мати гуманна людина, українські просвітники виділяли: уважність, відповідальність, добросовісність, добросовісність, самовдосконалення, усвідомленість, справедливість, контактність. У тих же джерелах філософської та педагогічно-просвітянської думки знаходимо умови запобігання безликості та формування гуманної особистості: самозвіт, самообмеження, самовираження, вільний вибір цінностей. Привернення уваги до джерел вітчизняної гуманно-педагогічної думки сприятиме закладенню підвалин нової національної педагогіки, яка даватиме орієнтири на розвиток творчої, гуманної, духовно багатой та національно свідомої особистості.

Світлана Костянтинівна Стефанюк нар. в Острозі, викладач Харківського педагогічного університету, кандидат педагогічних наук, авторка кількох наукових книжок. — Ред. ■

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтисками та з іншими проблемами.

— ROMIKA — SALAMANDER — LA VALLE —
— GALLUS — ORTHOPEDIC SHOES —

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede)
TORONTO, ONTARIO M6S 1N4

TONY HRUBI
(416) 763-1851

Іван
ФІРЧУК

B.A., LL.B.

АДВОКАТ і НОТАР

Повідомляє про відкриття нового бюро у
Bloor West Village

2 Jane Street (at Bloor), Suite 205
Toronto, ON M6S 4W3

766-0488

- заповіти та майно ● оренда за майно ● бізнесове законодавство
- Приймає також у вечірні години та вихідні дні!
Перші півгодини консультації — БЕЗКОШТОВНО!

П. САВАРИН

ВЕЛИКИЙ СИН ВЕЛИКОГО БАТЬКА

(Кілька штрихів до портрета) 15.09.1996 р.

Про Юрія Стефаніка говорю сьогодні втретє. Перший раз говорив я з нагоди виходу у світ його книжки "Моїм синам, моїм приятелям" 12.12.1981 р., другий раз на тризні після його смерті 1.06.1985 р. на прохання самого ж таки Стефаніка і його любої дружини Оленки, а сьогодні на прохання секретаря Архіву-Музею, моєї дружби Івана Стадника. Говорити перший раз була велика приємність і честь, говорити другий раз і сьогодні — честь, але вже сумно, бо жаль за св. п. Юрієм не дозволяє ні думок зібрати якслід, ні підібрати відповідних слів, щоб бодай частинно змалювати його небуденну постать. Додати "кілька штрихів до портрета", як в останні часи залюбки пишуть в "Літературній Україні" однак хочеться, бо знав я його понад 33 роки, а останніх 25 літ ми навіть приятелювали і були на "ти". Хочеться ще й тому, що написав він про мене 1983 р. дуже прихильну статтю до "Пластового шляху" під заголовком "Петро Саварин — перший українець канцлером університету" і не раз поправляв мої більші промови.

Перші два рази говорив я про Стефаніка як літературознавця і критика, а сьогодні хочу сказати про нього також як про культурно-освітнього громадського діяча, яким він також був, і то великим. У визначеному мені часі я ледви чи зможу згадати все, що треба би згадати. Про Юрія Васильовича, його літературознавчу і культурно-освітню громадську діяльність можна написати цілу монографію, бо він зображує всю нашу політичну еміграцію, яка осталася вірною своєму народові і всякими способами продовжала боротьбу за його визволення. Мене зовсім не дивує, коли тепер в Україні, вже вільній і незалежній, деякі признають вагомий вклад діаспори у відновлення української держави.

Познайомив нас староста на наших з Олею весілля, покійний інж. Роман Голод в себе таки вдома, осінню 1951 р. "Це мгр. Юрій Стефанік, син Василя Стефаніка", коротко тоді сказав Голод, і ми подали один одному руку. Я побачив вродливого, високого, елегантного мужчину, з легкою жартівливою усмішкою на устах. Гм, син Стефаніка, подумав я, бо новелі Василя Стефаніка я привіз зі собою до Канади ще з Німеччини. "А це пані Оленка Стефанік, а це мгр. Володимир Скорупський і пані Скорупська, а це проф. Іван Кейван і пані д-р Кейван, і т. д., знайомив нас з Олею зі своїми приятелями по черзі Голод, ведучи по хаті. Панство Голоди мешкали тоді на 98 вулиці в одній хаті разом з панством Скорупськими. А що Голод вирощував тоді на університетській фермі індиків, то група нас студентів — Малицький, Росляк, Мурський, Байрак і я — радо заходила до нього поговорити, скористати з гостинності "пані Рисі" і добре попоїсти. Мені видавалось у той час, що Голод і Стефанік ставляться один до одного дуже фамільярно. Щойно

згодом я дізнався, що вони колись ходили з похідними групами в Україну, були арештовані і сиділи в німецькій тюрмі, і тому почувалися такими близькими. Німці з членами ОУН, та й взагалі з інтелігенцією, не жартували...

В панства Голодів я тоді познайомився з цілим рядом цікавих новоприбулих. Бувало згодом — повна хата гостей, вечеря, чарка-дві, розмови, жарти, а тоді прохання до о. Базюка: "Отче Базюк, соль!" І о. Базюк своїм могучим бас-баритоном затягав:

*"Ой нагнувся дуб високий понад став,
Ой по тобі жаль великий позістав."*

А тоді: "Ой чого ти дубе над яр похилився", або "Бандуристе, орле сизий", або "Ой ходив чумак сім літ по Дону". Тепер вже таких пісень не співають, а колись співали (та ще й як!). Тоді теж в гостину йшли з плящиною горілки, не так як тепер, з вином чи пачкою шоколяду. А після чарки-двох розмови були щирі і голосні. Люди були щасливі, що не повернулися в комуністичне пекло. Розмовляли звичайно про нові обставини життя в Канаді або про Україну. Деякі з нас ще тоді вірили, що ситуація в Україні скоро зміниться, то ж під Великдень ми бажали собі "на другий рік — в Україні!"

Коли під кінець 1952 р. панство Голоди виїхали до Торонто, я остався в їх товаристві, заприятелювавши зокрема з мгр. Скорупським, в домі якого далі збиралися час-до-часу панство Стефаніки, Кейвани, Ніньовські, Базюки, Залуцькі, Залеські, Єндіки. Більшість з них тоді вже належала до УНО або до УНД, а їхні діти до Пласту, куди й ми з Олею належали. При Пласті в Едмонтоні вже існував Пласт-Прият, з д-ром Залеським на чолі. В 1957 р., за головування мгр. Михайла Хом'яка, до Управи Пласт-Прият належав теж Юрій Стефанік, бо треба було багато помагати біля Пластової Оселі.

Хоч нас запрошували до себе панство Скорупські, де бували й панство Стефаніки, ми з Олею в той час не мали вільного часу для близьких знайомств. Оля ходила до праці, я в університет, а тут під осінь 1952 р. народилася ще й наша перша доня, Вірочка. І може б я з Юрієм Стефаніком був би й не зблизився, якби не його передмова до поеми Тараса Шевченка "Гайдамаки", яку мабуть за його інспірацією видав Григорій Йопик 1954 р. Ця його передмова, "Шевченко перед великим рішенням", зробила на мені таке велике враження, що я став глядіти на Стефаніка іншими очима. Я знав "Гайдамаки" Шевченка і "Тараса Бульбу" Гоголя ще з дому, але такої характеристики Шевченка і Гоголя як у Стефаніка я ніколи до того часу ніде не читав. Цитую:

"Гоголь приїхав до Петербурга в 1829 р. тому, щоб там, за його ж таки словами, працювати на "благо отечества", тобто тому, щоб продатись ім-

перії. Відрікаючись України, він все таки хотів зробити і зробив літературну кар'єру на духових скарбах українського народу, правда, перетопивши їх в горнилі свого геніального таланту. Який поразяючий контраст до Шевченка! 2,500 рублів, за які росіяни купили Шевченкові волю, не стали юдиними срібняками; росіяни купили поетові волю, але не купили його душі, юродива ж душа Гоголя добровільно віддалася в досмертний полон народів, руки якого стікали кров'ю його рідного народу..." "За своє велике рішення, що мало такий могутній вплив на хід новітньої української історії, Шевченко заплатив десятирічним засланням, втратою здоров'я і передчасною смертю. Велике рішення, велика ціна, яку поет заплатив за нього, але й велика заплата у віках..."

Коли я опісля звірився Скорупському, яке велике враження на мене зробила ця передмова Стефаніка до "Гайдамаків" — Скорупський, також магістер права, сам писав вірші! — то він сказав мені: "Петре, Юрко адвокат по фаху, але не по-душі. По-душі він високої кляси літератор і критик. Вміє писати!" Від тоді, я при кожній нагоді, сідав біля Юрія Васильовича, а він, побачивши у мені зацікавленого в українській літературі, поволі вводив мене у "свій світ". Подібне враження справили на мене ще його нариси "Трагедія і тріумф роду Стефаніків" і "Поет скривавленого села". Перший нарис я почув в УНО в 1971 р., а про Косинку він читав мені у моїм бюрі, ще заки післяв до "Сучасности" в 1969 р. Зацитую про Косинку:

"Серед страшних мук і катувань український Фавст не просить у більшовиків пощади, у жорстокому болю він навіть не просить собі передчасної смерті. А коли ж його психе під впливом пекельних мук розкладається, то й тоді він міцний, як гранітна скеля. У божевіллі йому маряться тільки образи героїчних повстанських походів. "Не зацвітуть ніколи пісні на гриві мого коня", — каже він у хвилину, коли приходить до себе. — "І я все таки не буду журитися: Ми вмираємо в ім'я наступних поколінь." Під гомін рідвяної пісні про Сина Божого, що народився, Фавста виводять на страту. Його останні слова до товаришів келії такі: "Кіннота, на коні! Рівняйся, до бою ладнайсь!"...

В 1953–1955 рр. Юрій Стефанік поступово вводив мене не лише у свій літературний світ, але й в круг своїх близьких приятелів, зокрема політиків. Він тоді вже добре знав англійську мову — вивчив її за час свого першого побуту в Канаді, від 1936–1938 рр. — і знав багатьох едмонтонців здавна. Тоді він познайомив мене з першим послом-українцем до федерального парламенту Михайлом Лучковичем, колишнім послом Антоном Глинкою, тодішніми послами Іваном Дікуром і Амброзієм Головачем, колишнім провінційним послом Василем Томином і ще з такими знаними діячами, як: Павло Байрак, Іван Ісаїв, Осип Прийма, адвокат Петро Лазарович, д-р Іван Верхомин, Тома Томашевський, Дмитро Прокоп. Амброзій Головач, зазначу, підшукав йому працю по фаху: завідувати спадками при бюрі "Public trust", де він

працював до пенсії. Панство Дікурів — Іван Дікур домігся в Оттаві допущення до Канади бувших дивізійників з Англії! — Юрко так добре знав, що був хресним батьком їх найстаршого сина Івана. Антона Глинку так цинив, що коли той помер 1957 р., то українці Альберти за інспірацією Стефаніка поставили Глинці на цвинтарі св. Михаїла величавий пам'ятник. Посол Глинка після II Світової війни постійно боронив українців перед наклепами Москви і домігся допущення до Канади т. зв. "діпістів", що не хотіли повертатися "на родину", тобто — на смерть або на Сибір. Глинка, разом із Ісаївим, завжди закликали наш народ в Канаді ставити поруч хреста на стіні тризуб. Що ж до посла Лучковича, то Юрій Стефанік інспірував його перекласти на англійську мову "Сини землі" Іллі Киріяка, "Ротонду душогубців" Тодося Осьмачки, "Один із 15–ти мільйонів" Миколи Приходька й інші. Особисто я ніколи не забуду, як ми з Юрком в 1956 р. започаткували відзначення 30–річчя вбивства Симона Петлюри — а я тоді з "легкої руки" Скорупського і Стефаніка вже був секретарем КУК! — і запросили на головного промовця майбутнього Прем'єр-Міністра Джана Діфенбейкера. Українські прогресисти з 97–ої вулиці скреготіли зубами та й в т. зв. УРСР "здивувалися", але руки були закороткі, щоб щось нам зробити в Канаді. Василь Томир, знову ж таки за інспірацією Стефаніка, на конвенції Партії соціального кредиту в 1954 р. в Калгарі перепхав резолюцію в справі заснування катедри української мови й літератури в університеті, і навчання української мови в школах Альберти.

Я згадую ці знайомства і приятелів Стефаніка, щоб показати його впливи на певні події в 1950–их роках, через політиків-українців. Та Юрій Стефанік не лише інспірував певні речі, але й закасавши рукави, робив. Для прикладу наведу його змаг за впровадження української мови в сепаратних школах Едмонтону. Широка згадка про те є в "Ювілейній книзі" УНД, виданій в 60–річчя УНД, в 1966 р. При тім згадаю, що мовним редактором тієї книги був Юрій Гаморак (одне з псевд Ю. Стефаніка). На віче в УНД в неділю, 19 грудня 1954 р. зібралось понад 150 осіб. Реферували справи: Осип Прийма — Голова УНД і о. Й. Шкварок. По дискусії Юрій Стефанік поставив внесок: створити по всіх осередках Альберти батьківські комітети і домогтися від Уряду навчання української мови скрізь, де є відповідна кількість українських дітей.

Півтора року працював тоді Стефанік в Українському Шкільному Комітеті. Що вийшло з того труду? Довідуємось про те з тієї ж книги, зі звіту про друге віче в тій справі, яке відбулося в УНД 27 травня 1956 р. На вічі було вже 200 осіб, але, як подав від Шкільного Комітету Юрій Стефанік, ледви 750 осіб підписало петицію і акція застрягла.

Редактор Хом'як у книзі написав, що акція "не увінчалася успіхом", але я погоджуюся з терміном Стефаніка, "застрягла", бо він не дав "за виграну", а звернувся через мене — до КУК. "Петре, хай цю справу тепер бере КУК. Вона завелика, щоб її залишити!" — сказав він мені тоді. І так воно й було. Про "Українську мову в школах Альберти" я в свій час написав ширшу розвідку до ЗК збірника НТШ, під редакцією д-ра Славутича. Тут тільки згадаю, що КУК, перенявши ініціативу, в листо-

паді 1957 р. ходив в тій справі до Президента Університету, а у квітні 1958 р. вніс до Уряду Альберти окремих "бріф". Були ще й інші заходи. У висліді: 19 серпня 1958 р. міністер освіти Альберти А. Алборг на номінаційній конвенції в Бонівіл проголосив, що від осені 1959 р. в усіх школах Альберти, де буде достатня кількість охочих, можна буде вивчати українську мову.

Не місце тут розказувати широко, як тяжко треба було працювати, щоб дістати достатнє число студентів, видати підручник, перевести курс для учителів в університеті. Головне, що було — право! Комітет під проводом інспіранта І. Горещького остаточно замовив у д-ра Яра Славутича підручник, КУК створив видавництво "Гейтвей" і його видав, д-р О. Старчук в університеті перевів курс для учителів, інспірант Г. Косташ по Провінції провів акції за вписи і в 1959 р. в 11-ій клясі почалося навчання української мови!

Другий приклад. Курси українознавства ім. Івана Франка, започатковані в Пласті, а від 1956 р. під патронатом КУК, існують вже 40 літ. У книжечці, написаній покійним Директором Курсів С. Грохом у їх 25-річчя 1981 р. є чимало інформації: про учителів, учнів, програму, шкільні свята, виступи, відвідини. Кого ж знайдете там поміж "основниками", як не Юрія Стефаніка? Юрій Стефанік вчив на Курсах українську літературу 14 літ. Тільки Степан Грох, Іван Бумбак, Володимир Паїк, Ярослав Росляк і Михайло Хом'як із пів сотні учителів вчили за нього довше! Біля 3,000 молоді навчалось на тих Курсах, кілька сотень їх закінчило і все те — даром, з ідейности одиниць, таких як Стефанік! Приходить субота, інші відпочивають, а людина — йде на кілька годин і вчить, і поправляє задачі. Я знаю, бо я теж вчив 8 літ! А Стефанік ще й приводив на Курси визначних українців: Євгена Маланюка, Уласа Самчука, Микола Понеділка, Ольгу Мак, Докію Гуменну, Зою Когут, Якова Гніздовського, Василя Курилика, Івана Багряного. До речі, коли весною 1958 р. на запрошення Комітету Сприяння УНР завітав до Едмонтону Іван Багрянний, то на вічі в УНО було понад 800 осіб, а на бенкеті в його честь в Корона Готелі хто вітав його в імені КУК? — Юрій Стефанік. Стефанік тоді належав так до КУК, як і до Комітету Сприяння УНР. До речі, Стефаніка можна було побачити майже на всіх зібраннях патріотичного Едмонтону, а відвідували тоді Едмонтон такі визначні особистості, як: ген. Капустянський, інж. Бойдуник, Президенти УНР в Екзилі Микола Ливицький і Микола Плавюк, інж. Андрієвський, д-р Смаль-Стоцький, д-р Мірчук, д-р Симпсон, ген. Шандрук і багато інших.

Після Романа Голода помандрував до Торонто Скорупський, душа культурно-освітньої праці в УНО, і міл'є Стефаніка дещо змінилося. В наше товариство ввійшов Роман Осташевський, що чудово читав з пам'яті "Сини", "Марію" та інші твори Василя Стефаніка. До товариства належали в ті часи: панство Якимечки, Дрогомирецькі, Манастирські, Блавацькі, Снігуровичі, Хом'яки, Гирази, Бойки, Триліхи, Барабаші, Штендери, Кунди, Порохівники, Стефан Грох, інж. К. Телічко, згадати б хоча тих, яких я пам'ятаю. Коли 1959 р. група нас, приятелів, почали організувати КУПіП, Стефанік вписався в члени один з перших, а коли Клюб започаткував в Університеті Шевченківські лекції, то був Юрій, який мені порадив

запросити на першого лектора проф. д-ра Юрія Шевельова. Пізніше, вже як Канцлер Університету, я мав честь уділяти проф. Шевельову почесний докторат. У час мого головства в КУПіП Стефанік був членом Контрольної Комісії і входив до Управи. А коли проф. Яр Славутич заснував в Едмонтоні Літературно-мистецький Клуб, Юрій Стефанік став членом і працював в нім, аж до його розв'язання. ЛМК став тоді членом ОУП "Слово", яке Стефанік очолював в Канаді чи не 10 літ, але про те можуть говорити ті, які туди належали. Коли ж організувалася Церква св. Юрія Переможця, панство Стефаніки з місця стали парафіянами, а Юрій не раз там виступав чи допомагав у праці. Те ж саме можна сказати і про НТШ, яке заснувалося в Едмонтоні 1955 р.: Стефанік був членом і не раз не два давав доповіді та гроші на ЕУ, коли до Едмонтону приїжджали проф. Володимир Кубійович і д-р Атанас Фіголь.

Стефаніка любило багато людей, з усіх сфер, українців і не-українців. Він просто не мав ворогів. Михайло Лучкович, у своїх спогадах, друкованих в "Українських Вістях" під заголовком "Добрі люди" згадує: "Є ще Юрій Стефанік, син славного українського письменника. Приятельською обидва з того часу, коли він приїхав до цієї країни і приятелями залишимося до кінця." Коли Лучкович помер і громада збудувала на його могилі чудовий пам'ятник (за проектом С. Гординського, приятеля Стефаніка), то на відкритті пам'ятника Стефанік зі зворушення ледви міг говорити! Не мав я приємности ближче запізнатися із Джеймсом МекГрегором, якого Стефанік заохотив написати про українських піонерів повість "Вільні землі", але читав я від Стефаніка рецензію про неї ще заки Стефанік її надрукував. Показував мені Юрій і вірші Віктора Купченка, якого я добре знав, але не знав, що він пише вірші. Стефанік з любов'ю і великим вирозумінням ставився до всіх, що "писали", добре чи не дуже то добре. Хоча зі Стефаніком ми досить часто зустрічалися "на каві" в ресторані Панства Йопіків, зразу за Теглер Білдінг, я нічого не знав про те, що він робив в Едмонтоні перед війною, аж доки не прочитав про те в матеріялах до Ювілейної книги УНД.

Він виїхав до Канади, з Русова, мабуть — 4 травня 1936 р., бо на книжці "Твори", виданій у Львові 1933 р., яку Василь Стефанік подарував Юрієві, саме та дата стоїть. "Найдорозжчому Юркові в смутку працання і каліцтві. Будь щасливий і чесний. Русів, 4.05.1936 р. Ва-

CONSULTEC LTD.
consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
Tel.: (416) 236-2426 Fax: (416) 236-3677

ІНЖ. ЮРІЙ О. ОХРИМ
Президент

● Консультативна інженерська фірма міжнародного
засягу. ● Виконує всі фази планування, будови
і перевірки більших індустріальних проектів.

силь Стефаник." Ця книжка є в цім Музеї і можна подивитися. А що він робив в Едмонтоні, то можна дізнатися із його власноручно написаного життєпису. Він учився 1 рік в Альберта Коледж англійської мови, а 1 рік працював в "Українських вістях". Юрій Стефаник належав тоді й до Товариства Української Національної Молоді при УНД, яке в січні 1937 р. об'єдналося з Українським Студентським Товариством ім. Шашкевича. На Зборах Стефаника вибрали до Провірної Комісії. А на Концерті нового Товариства в честь героїв Крут з кінцевим словом виступив Стефаник. Він сказав: "Герої абсурду згинули за те, щоб створити свою державу і тому бій під Крутами виріс на символ боротьби за батьківщину. Жертва героїв з-під Крут не затрепється ніколи в пам'яті українського народу, їхня слава безсмертна, бо той смерти не знає, хто гине за Україну."

Стефаника арештували три різні режими: польський, російський і німецький, бо говорив і вірив в те, що говорив. Про його характерність наведу ще один факт. Коли під кінець 1970-их років едмонтонські прогресисти "посвячували" біля свого дому на 97-ій вулиці погруддя його батька Василя Стефаника, яке вони одержали з України — до речі, дуже гарне, тепер на СЕЛІ УКС — Юрій Стефаник відмовився взяти участь, а тільки приглядався з пані Оленкою із "Українських вістей" через дорогу. Та й на бенкет не пішов. "Вони... (нецензурні слова) вбивають мову мого народу і мій народ, а тут хочуть нас далі баламутити, щоб ми не кричали перед світом про наші кривди!", з обуренням говорив він мені опісля на каві. "Мій батько ніколи не вірив "в людство понад націю!" З подібним обуренням Юрій Васильович говорив мені про видання АН ССРСР, в серії "Літературні пам'ятники", новель його батька під заголовком "Василь Стефаник — новелі", бо вважав це за "крадіж", мимо того, що упорядник їх, якийсь Вл. Росселс оцінив Василя Стефаника вище за Чехова і сказав, що він випередив на кілька десятиліть таких клясиків, як: Т. Манн, Е. Гемінгвей і О. Генрі.

Мене дивувала, а навіть зворушувала Юркова турбота за "Слово" чи окремих письменників і поетів. Коли покійний Богдан Мельничук погодився уфундувати 4-ий збірник "Слова", він радів як дитина, і я не уявляю собі чи б хто інший міг був зібрати фонди на друк 7-ми дальших і навіть досить оставити грошей в касі на видання ще одного. На прожиток Тодося Осьмачки в Едмонтоні він збирав гроші навіть тоді, коли Тодось за те сердився на нього. Свого близького приятеля Уласа Самчука він спровадив на його 70-річчя життя і 50-річчя письменницької праці до Едмонтону і я ще таких сердечних слів на адресу другої людини не чув. Мене Стефаник заангажував тоді на господаря, що було для мене великою приємністю, бо я вважаю, що в українській літературі є наразі тільки три геніяльні "Марії": "Марія" Шевченка, "Марія" Стефаника і "Марія" Самчука; Марія — Матір Божа, Марія — батьківщина і Марія — жінка. Я трохи помагав Юрієві збирати гроші на "Слово", але допомогти йому дістати нагороду Нобля для Самчука я не міг. Треба було знайти когось, щоб по-мистецьки переклав трилогію Самчука на англійську мову, опісля видати, підшукати добрих рецензентів і т. д. Як Стефаник

дивився на збірники "Слова", можна довідатися з його "післяслова" до 6-го:

"Ледви чи український народ переживав тяжчий період у своїй довгій і так часто трагічній історії, ніж тепер. Нашу біологічну базу, українське село, майже зруйновано, нема в Україні ні одного університету, лекції в якому велися б українською мовою, її прогнано з наших міст, публічні розмови нею вважаються буржуазним націоналізмом... Таке становище вимагає максимальних жертв від українців в Україні, вимагає воно і максимальних зусиль від українців поза Україною, зокрема від українських письменників, розсипаних по цілому світі. Саме 6-ий збірник "Слова", як і попередні, має своє місце у великому бою за українську мову, за українську культуру, за саме існування нашого народу."

Деякі речі Стефаник писав, здавалося, без окремих зусиль, але над деякими, я б сказав, "мучився", "переживав". До таких я б зачислив "Трагедію і тріумф роду Стефаників", "Великий мир Олени Теліги", "Поет скривавленого села" і "Юрій Морачевський, його батьки, його приятель". За його "значний і тривалий вклад в історію, розвиток і культуру українців Канади" Конгрес Українців Канади наділив Юрія Стефаника медалею 100-річчя поселення.

Коли Юрій Васильович помер, на руки пані Оленки напіло біля півтори сотні співчувальних листів і телеграм, з усіх кінців української діаспори. На тризні після смерті я деякі зачитав, Святослав Гординський писав: "Він був справді моїм найближчим приятелем, майже братом і однодумцем у тій важливій праці, що ми її робили для України на вигнанні, і ім'я його буде вписане в історію нашої культури у всеукраїнському масштабі." Михайло Мороз: "Невимовний жаль огорнув наші серця по втраті найкращої сучасної людини..." Богдан Цимбалістий: "Він любив життя і людей, і брав на себе обов'язки, як ніхто інший." Д-р Роман Осінчук: "В цій хвилині, коли його душа мандрує по небесному шляху до далекої і незнаной вічності — до Бога, хай же супроводять його на цій дорозі наші добрі спогади та сплітаються у вінок вічної пам'яті серед нас, ще живучих та тих, що по нас прийдуть." Валеріян Ревуцький: "Ніхто з синів Великого Батька покійного не служив так вірно його творчості. Ми раді, що мали нагоду тиснути руку покійного." Богдан Нижанківський: "Кажуть, що час гоїть рани, але тієї рани час не загоїть." Улас Самчук: "Нема слів, щоб висловити Вам наш біль, наш жаль і наше співчуття." ОУП "Слово": "Був для нас дійсним провідником і надхненником."

Мій нарис про Юрія був би неповний, як би я не подав дещо із останніх двох місяців його життя. Хоча ми були близькими приятелями, я зовсім не знав, коли Юрій Стефаник захворів. Мені він сказав, що хворий щойно 21 березня 1985 р. на прийнятті у нас в хаті з приводу 300-річчя Й. С. Баха. Прийшовши, він відтягнув мене трохи набік, пригорнув і сказав: "Петре, я вмираю, я невилічимо хворий!" "Та що ти таке говориш, Юрку! Аж так эле хіба не є?" — випалив автоматично я. Він виглядав зовсім нормально. "Але це, на жаль, правда! Я

тебе прошу, як я помру, то я хочу, щоб моє тіло було спалене, а попіл завезений в Україну. Я не хочу жодного похоронного обіду, але за те, в 40 днів після моєї смерті, хочу, щоб зібралися мої приятелі і знайомі на тризну і згадали мене. А тебе прошу бути господарем і сказати про мене кілька слів"... "Буду господарем і скажу, Юрку. А чи Оленка знає?" — запитав я. "Не знає, і я не хочу, щоб знала. Я не хочу, щоб вона наперед переживала і журилася. Сама побачить вкінці", — додав.

Юрій Стефанік провів вечір серед наших гостей майже до кінця, мов би нічого не сталося, але я задобре його знав, щоб сумніватися. Прощаючись, він ще мені сказав: "Я хотів до тебе ще раз прийти!" Тому, що 28-го березня я мав вилетіти з Олею до університету Нагоя у Японії, то 25 березня ми з Олею вибралися до панства Стефаніків попрощатися. Зі собою я взяв малу пляшину улюбленого Юрком коньяку, яку ми так і розпили за вечір. Коли Оленка з Олею гуторили й Оленка готувала якусь перекуску — Юрко мені сказав: "Петре, кожний мусить вийти на свою Голготу сам. Я смерті не боюся. Не хочу тільки задовго терпіти!" і став читати мені притишенням голосом різні вислови про смерть: Бориса Олександрів, Гемінгвея і других. Ті речі десь є у його архіві! Далі витяг зі шафки Симоненка і ми читали разом "Похвали старого діда", "Коли крізь розпач випнутья надії" і інші вірші. А опісля говорили про його батька, Василя Стефаніка і про те, як його хотіли заманити на Україну "щоб там знищити!" і як навіть його, Юрія, в один час запрошував мер Львова "бодай відвідати Львів". "Чуєш, Петре, попіл на могилу мого батька", — впігнув мене ще раз Юрко, коли наші дружини пішли на щось поглянути.

І в нього, і в мене були на очах сльози! Додому автом вже керувала Оля, але я дотепер не жалкую, що ми саме так востаннє попрощалися.

Коли ми повернулися з Японії і 17-го квітня я зателефонував Стефанікам, то Юрко вже був у шпиталі. Ще того ж вечора ми його там відвідали, з пані Оленкою на крислі біля нього. Юрко нас пізнав, бо запитався: "то ви вже повернулися?" Ми перекинулися кількома словами, але йому було тяжко говорити, то говорив я, а він лише очима давав знати, що слухає. "Ех, почитати б ще так Симоненка!" — сказав з жалем Стефанік. "Будем ще читати, будем, побачиш", — відповів я, хоч не думаю, що він повірив, бо за якийсь час сказав: "але моя душа буде понад вами кружляти" ...і не доказав, заснув, здавалося.

А 25-го квітня Оленка задзвонила: "Юрка вже немає... Такий сильний був, такий здоровий виглядав..." — повторяла. Ми з Олею за півгодини були вже в неї, щоб її бодай трошки розрадити, але хто в таких випадках годен кого розрадити? День пізніше, 26-го квітня 1985 р. вечером, в похоронному заведенні Парк Меморіал була панахида, яку відправив о. Володимир Тарнавський. На домовині стояв його усміхнений портрет. Я зробив кілька знімок, ану ж колись хтось спитає. Було повно людей. Так як він собі того бажав, його тіло було спалене, а урну з попелом пані Оленка зі сином Василем завезли до Русова в Україну, біля його батька.

Згідно з волею покійного тризна відбулася в суботу, 1-го червня 1985 р., о 12:00 годині в залі УНО. За голов-

ним столом засіло четверо з родини Стефаніків, о. В. Тарнавський, д-р Леся Рудницька, ми з Олею і п'ятеро промовців. Після молитви і моїх кількох слів вступу, по черзі згадували покійного: Уляна Старосольська-Любович з Нью-Йорку, проф. Іван Бондарчук з Торонта, Амброзій Головач, проф. Стефан Грох від УНО і проф. д-р Олег Зуєвський від ОУП "Слово". Далі я говорив і зачитав деякі з листів і телеграм, які наспіли на руки вдови. Кінцева молитва і люди розійшлися.

"Що з Юрковими архівами!" — запитав я пані Оленку на відході. "Гарно все спаковане в пивниці, сім великих скринь. Пан Момрик має приїхати з Оттави і забрати до Державного архіву за якийсь час. Юрко все сам урядив", — відповіла Оленка. Хочу вірити, що тепер, коли вже є вільна держава Україна, українські літератори зацікавляться і простудіюють ті архіви. Там є матеріяли на не один докторат, як у дзеркалі можна буде побачити всю діяспорну літературну Україну і дізнатися, що робила діяспора, коли на рідних землях навіть небезпечно було говорити по-українськи...

Борис Олександрів в свій час написав вірш, який я хочу приміняти до Стефаніка. Ось як він звучить:

*"Найгірше, це загинути безслідно.
От жив... помер... у яму... і кінець.
Але коли зорею вогневою
Ти проіскрив життя своє зелене,
Коли твій голос чуїною луною
Торкав серця — то він не проміне."*

Юрій Васильович за життя торкав чимало сердець. Григорій Костюк, пишучи в 11-ім збірнику про його смерть, назвав його "гідним сином великого батька", а я додаю з культурно-освітньої громадської точки зору — і великим! Я сказав ще при появі його книжки "Моїм синам, моїм приятелям":

"Праця Юрія Васильовича на літературознавчо-критичному полі, це вдала спроба сина вийти "з тіні" свого великого батька на свою власну окрему стежку і гідне великого батька синівське крокування поруч на великим шляху, на ім'я якому українська література."

Відтепер в українській літературі буде двох Стефаніків, Василь і Юрій, що подвоїть "тріумф роду Стефаніків". ■

КНИГИ ФУНДАЦІЇ ім. І. БАГРЯНОГО

Фундація ім. І. Багряного видала цілий ряд книг, які тепер розповсюджуються в Україні. Їх можна придбати й у діяспорі. Ціна подається в американських долярах. Адреса Фундації:

Bahriany Foundation, Inc.
811 S. Roosevelt Ave., Arlington Heights, IL 60005 USA

"Публіцистика" Ів. Багряного — 30 дол., "Сталінізм в Україні" Гр. Костюка — 20 дол., "Вінниця — злочин без кари" — 15 дол., "Іван Багряний або через терни Гетсиманського саду" О. Шугая — 20 дол., збірник пісень "Вставай, народе!" Гр. Китастого — 20 дол., "Збірник на пошану Гр. Китастого" — 15 дол., "50-річчя "Українських вістей" та УРДП-УДРП" — 20 дол., "Тигролови" Ів. Багряного — 15 дол., "Спогади" ген. П. Григоренка — 30 дол., "Другий зимовий похід" — 10 дол., "Україна навпаки" Ан. Погрібного — 5 дол., "Скресання криги" С. Козака — 7 дол. та "Омріяний дзвін" С. Козака — 5 дол. ■

ІЗ ЗАКЛИКУ УКРАЇНСЬКИХ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЗАХІДНЬОЇ ДІЯСПОРИ

з нагоди 50-ліття Об'єднання "Українські Працівники Літератури для Дітей і Молоді" ім. Л. Глібова

УПЛДМ — Українські Працівники Літератури для Дітей і Молоді, з'єдналися вперше 50 років тому в Мюнхені, Німеччина, під назвою "Об'єднання Працівників Дитячої Літератури" (ОПЛДМ). Основниками їх були такі визначні творці та сподвижники української дитячої літератури, як: Юрій Тищенко-Сірий, Роман Завадович,

Богдан Гошовський, Леонід Полтава, Івга Шугай, Іван Коровицький та інші. Завданням Об'єднання було постачати українській дітворі у розселенні українську книжку, повновартісну як із релігійно-національного, так і з мистецького погляду. Задум творців УПЛДМ виявився передбачливим та правильним. Бо звичка дружити з українською книжкою забезпечує людині на все життя зв'язок із своїм ґрунтом.

УПЛДМ пережили успішно кризи великого переселення, а згодом і природної зміни поколінь. Упродовж половини століття видали, чи то спонукали видання понад 200 українських дитячих книжок, а їх члени — Богдан Гошовський, Роман Завадович і Володимир Барагура — редагували впродовж 41-го року дитячий журнал "Веселка", який видавав Український Народний Союз. В останні ж роки УПЛДМ знайшли зі своїми виданнями шлях у відновлену Україну, висилаючи туди десятки тисяч книжечок для дітей та друкуючи нові у Львові чи Києві. Ці книжки сприймали і діти, і виховники, як непередбачене чудо. Голоси їх вдячності й захоплення — найкращий доказ, що УПЛДМ на правильному шляху, як і були пів століття тому.

Золотий ювілей такої успішної праці, провадженої, очевидно, лиш на громадських засадах, гуртком вірних працівників та завдяки добродійності свідомих одиниць діяспори, заслуговує на відповідну увагу та відзначення зі сторони зорганізованої української діяспорної спільноти.

Бо дівомо всім, що тоді, коли в Україні відроджується із такими труднощами наша національна свідомість і мова, у країнах поселень вони, на жаль, стрімко схиляються до упадку. Доходимо до того, що вживання мов країн поселення в українських середовищах вважається вже нормальним явищем. В тому світлі українська книжка здається щораз більше несучасним пережитком. І це саме тоді, коли відроджуваній Україні треба нашої підтримки та нашого доброго прикладу.

Впродовж ювілейного року УПЛДМ буде ініціювати ряд різних акцій: поглиблення розуміння значення української дитячої книжки між нашим громадянством, її якнайдалше поширення, здобуття для УПЛДМ якнайбільше членів-прихильників та меценатів нових видань,

кампанію в пресі та інших засобах масового порозуміння, імпрези, виставки видань, збірки фондів тощо.

Ми, підписані під цим зверненням, всеукраїнські діяспорні організації, закликаємо все наше громадянство звернути належну увагу на ці заходи УПЛДМ та сприяти їм усіми можливими засобами. Бо "бути чи не бути" нашої діяспорної українській спільноті залежить від того, чи зуміємо виховати наше нове покоління на свідомих, високої класи, носіїв української культури.

Хай усьому діяспорному громадянству стане гаслом на цей рік:

**УКРАЇНСЬКУ КНИЖКУ
— УКРАЇНСЬКІЙ ДИТИНІ ПО ВСЬОМУ СВІТІ!**

Підписані представники: *Світового Конгресу Українців, Світової Координаційної Виховно-Освітньої Ради, Світової Ради Суспільної Служби, Комісії Українських Молодечих Організацій при СКУ, Світової Федерації Українських Жіночих Організацій, Об'єднання Українських Письменників "Слово", Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, Української Вільної Академії Наук, Українського Народного Союзу і Української Канадської Суспільної Служби.*

Для всіх українців і їхніх родин
у скорботний час місце Вічного покою.

**ST. VOLODYMYR
UKRAINIAN CEMETERY**

**УКРАЇНСЬКИЙ ЦВИНТАР
СВ. ВОЛОДИМИРА**

в Оквилл, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та запевнена майбутність відносним міністерством Провінції Онтаріо через т. зв. "Вічний Фонд Українського Цвинтаря Св. Володимира"!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, прикрашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесеннях останків (праху) з інших цвинтарів-поховань!
- Ціни за місця-ділянки найнижчі в околиці! Добрий доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися на число телефону:

**Години — 9:30 до 4:30
БЮРО — (905) 827-1647**

АНДРІЙ ЛАТИШКО — адміністратор

"МАЄМО ТЕ, ЩО МАЄМО..." (2)

(початок у попередньому числі)

Пластове джемборі біля Ужгороду.

Наше перебування на прекрасному Закарпатті ми намагались використати в міру можливостей. Відвідали недалекий Мукачів, досить добре зорганізоване Всеукраїнське джемборі пластунів над річкою Уж, давню обласну столицю Ужгород. На жаль, замість оглянути історичні замки, монастирі, собори і музеї, майже весь час доводилось пересиджувати в автобусі, через раптові зливні карпатські дощі.

Сонце усміхнулося нам лише в прикордонному Берегові, а також 18-го серпня по дорозі до колишньої столиці незалежної Карпатської України — Хусту. Але і тут замість оглянути чисте невелике місто, довелось майже весь день просидіти в приміщенні "Хустського районного центру культури і дозвілля", де відбувався черговий з'їзд Братства "Карпатська Січ". З'їзд розпочався при переповненій залі гостей та делегатів, а закінчувався при майже опорожненій. Одна з причин, може, й у тому, що хоч у вестибюлі великими буквами писалось про "платний туалет" (а отже і чистий!) ніхто з упорядників не знав, де його шукати.

Я не писатиму про те, що там говорилося (в гарному і довгому балаканні нас перевершує хіба один Фідель Кастро!), але з'їзд пройшов мирно, хоч відбувався під знаком тризуба з мечем і виступали на ньому не лише мельниківці, але й різних відтінків бандерівці. А це вже поступ і успіх... Зрештою, про З'їзд і постанови З'їзду напевно прочитаєте в часописах.

Треба підкреслити, що Закарпатська область має свій специфічний кольорит не тільки в краєвидах, але й у чепурних хатах з обов'язковими виноградними альтанками і розписами, і в церковній архітектурі, в якій тяжко відрізнити католицьку церкву від православної, а то й римо-католицький костюл від протестантського дому молитви... І тут колгоспи ще не приватизовані й не видно щоб хтось на них працював. Колгоспні сади занедбані й дичавіють, приватні — вгинаються від плодів. Дивну симбіозу творять визиваючі "пам'ятники" радянської доби й давні та нові релігійні фігури. Ніде при дорогах не видно пам'ятни-

ків воїнам, які полягли за волю України (як напр., у Галичині), ні навіть Карпатським січовикам. Все ж таки, область солідно готувалась до відзначення п'ятиліття незалежності України, майже всі написи і вивіски українізовано, блакитно-жовтих прапорів і тризуба не цураються, тож відчувається, що "русинський сепаратизм" доживає свої останні дні, не зважаючи на махінації різних людей, в тому й з діаспори.

Не зайво також згадати, що теоретичного організатора й опікуна нашої групи ми бачили тільки один раз, коли він несподівано з'явився, щоб намовити проїхатись гелікоптером понад Карпатами, бо "всі туристи вважають це за найкращу атракцію". Багато охочих на таку (платну) атракцію не знайшлося, тож, може тому наш опікун і не прийшов попрощатися, ані не делегував лікаря чи охоронця в довгу і непевну автобусну дорогу з Мукачева до Києва, як було, ніби, домовлено.

3. ЗНОВУ через КАРПАТИ, ЛЬВІВ, РІВНЕ до КИЄВА

У вівторок рано-вранці ми вирушили з милого Закарпаття автострадою ніби на північ. Кажу "ніби", бо величний схід Сонця в Карпатських горах повлявся нам раз зліва, то знову справа, а то й спереду. Щойно тепер можна було зорієнтуватися, наскільки покручена "пряма автострада" з Ужгороду на Львів. Та й чому вона зветься понад 50 років "автострадою" — ніяк не розберу. Це ж переважно вузька асфальтова дорога, з автомобільним (і вазовим!) рухом в обидва напрямки... Ну, але "маємо те, що маємо", як часто повторює Леонід Макарович Кравчук.

Цією дорогою я їду лише вдруге, та й то не певний чи не зїхали чомусь вбік. "Провідники" про це нам не говорять, бо такого мовчазного водія, як наш, я ще не

Ну й що робити з тими "визволителями", які знищили майже половину "визволених"? Залишити п'єдестал з тємбітар'ями?

зустрічав. У цьому "мистецтві" він перевищив мене. Зрештою, майже всі ми чомусь переконані, що їдемо тільки до Стрия, а там звернемо вправо, на Рогатин, Жидачів, Бережани, Тернопіль, у Хмельницькому чи у Вінниці за окрему оплату заночуємо, а наступного дня відвідаємо незрівняну Софіївку в Умані і справжньою автострадою Одеса–Київ завчасу доберемось до столиці.

Але... думала бабуся. Минули Стрий і таки їдемо в напрямку Львова. Отримуємо "таємну" інформацію, що мусимо проїжджати через Львів, щоб забрати з аеропорту (чи з міста) загублені ще у Франкфурті дечі речі. Ну, хай. Зрозуміло. Але проїхали майже навколо Львова, ніде не зупиняючись, виїхали на якийсь бічний шлях і лише коло Яричева зор'єнтувався я, що їдемо таки не на Тернопіль, а на Рівне — Житомир. Чому? Не знаю. Державна таємниця, правда, не українська, а таки "діяспорська". На рішучу вимогу наших пань врешті зупинилися на кілька хвилин для полагодження у кущах природних потреб. Далі проїхали княжий Бузьк, в'їхали в давнє велике свідоме українське село Ожидів, з якого видно пам'ятник Маркіяну Шашкевичу, на Білій горі, але в якому єдина церква залишилася й досі під "патронатом" Московського патріархату (ще один дивний симбіоз ситуації в нинішній Україні!), проїжджаємо Олесько і хоч не бачимо історичного музею Львівщини, але виразно бачимо контури замку українсько-польського короля Собеського, в якому я бував ще дитиною в 260-ліття його (і козацької!) перемоги під Віднем. А далі починається радше монотонний волинський краєвид аж до Рівного, яке скорим темпом розбудовується, як і майже всі більші українські міста. Натомість навколишні села виглядають менші, бідніші й занедбаніші, ніж у сусідній Галичині. Колишні багаті хутори очевидно знищені більшовиками, їх власники також і надія на відбудову тим часом мала. Як і всюди на Заході будуються переважно великі, гарні й архітектурно цікаві церкви. Також дороги на правляють і втримують у кращому стані, ніж у "застійні часи". Написи і назви місцевостей майже всі уже українською, а подекуди й латинкою, для чужих туристів. Дивуєшся тільки — де ж ці славні волинські ліси, які мали служити захистом для УПА?... На жаль, поспішаємо й не вистачає часу пристати й по-

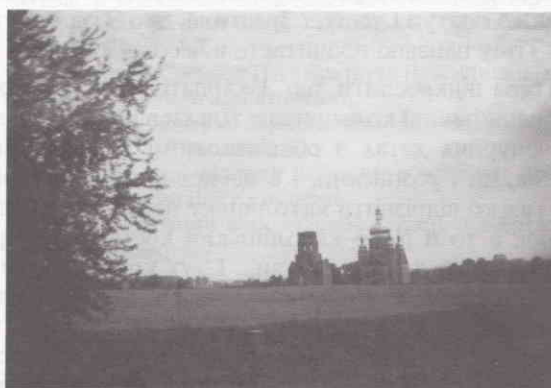
гуторити з місцевими людьми, бодай з тими, що біля шляху продають городину, яблука та груші...

Загальна картина різко міняється, коли непомітно проїжджаємо давній польсько-радянський кордон. Мов на злість чи на сором, назви всіх місцевостей, вулиць, бідних крамничок залишилися тут на "общепонятном". Навіть "Шепетовка" не стала ще традиційною Шепетівкою. Села старі, хатки бідні, на кожному кроці спостерігаються наслідки 70-річного "радянського раю". Домашньої птиці мало, майже не видно й колгоспних черед. На полях голо, тільки місцями доспіває досить нужденна кукурудза, мабуть на пашу. Складається враження, що прикордонне українське населення було ще до війни виселене й замінене сусідами з півночі. А, може, й досі залякане місцевою владою, збайдужіле і не проявляє жодної приватної ініціативи. Правда, індустріяльний Новоград Волинський (кол. Звягель, батьківщина першого редактора "Нових Днів" Петра К. Волиняка) димить і зараз застарілими фабриками й хіба щось продукує. На жаль, немає змоги зупинитись бодай на годину та розшукати сліди мого великого попередника. Очевидно і цим разом не довелось побути в Житомирі. Проїхали місто з півночі й не помітили навіть розбудов дач обласних "нових українців". Взагалі, уздовж шляху в цілій Житомирщині не побачили ніде ані одної старої чи нової церкви. Прикро спостерігати таке духовне "відродження".

Якесь гнітюче почуття безперспективності залишило мене щойно на під'їзді до Київської області, дарма, що зустріла вона нас дощем. Хвилясті краєвиди повеселішали, чисті соснові гаї і ліси завжди навівають здоровий настрій, села видались багатшими, тут і там з'явилися нові церкви, дорожній рух поживав, написи стали знов виключно українською мовою та й взагалі відчувся дух, що доїжджаємо, хоч і вкрай перемучені, до нашого незрівняного величного столичного міста. Тут не лише на мальовничих передмістях будують свої імпазантні вілії наші скоробогатки, але й величезні крани ще в русі, споруджують нові мешканеві, індустріяльні та урядові будівлі, перебудовують старі, залишаючи в них поки що лише стіни. А це вже наповнює оптимізмом і вірою, що рух і повсюдна підготовка до святкування 5-ліття незалежності бодай у столиці країни — це таки не по-тьомкінські села...

Карпати... Карпати.

А церкви будуються...

А все ж таки, я не рекомендував би туристам (зокрема старшим) пробувати цілоденну "прогулянку" автобусом з Карпат до Києва. Щоб не перевтомитись докраю й відчутти красу рідної землі, на таку поїздку потрібно зужити автом мінімум два дні, з частими зупинками хоч би у таких історичних місцях, як Олесько, Крем'янець, Почаїв, Острог, Корець та з нічлігом у Рівному або в Житомирі чи в невеликому, чистому мотелі, коли такий нарешті десь побудують при довгому шляху. Та й з місцевими людьми говорити об'язково...

Приїзд до Києва ми всі привітали голосними оплесками, але чим довше блукали Подолом, розшукуючи нашу "санаторію" і чим темнішими ставали майже неосвічені подільські вулиці, тим більше настрій наш спадав до рівня недалечкого Дніпра. Врешті, після трьох годин шукання щасливо знайшли те, що шукали. Опінія про розташування і стан нашої "санаторії", а радше малої гостинниці, створилась у кожного своя і моя думка в цій справі була б маловажна. Всі були згодні лише в тому, що харчі у не надто далекому ресторані "Щекавіца" були вишукано смачні, як і в більшості нововідкритих приватних ресторанів з різного роду імпортними напінками. І в Торонто не легко такі місця знайти.

Для зацікавлених однак треба сказати, що владі досі переважно не пощастило вставити щільних сіток у вікнах і дверях проти українських мух і комарів, ані зліквідувати їх "як клас". У країні, яка так довго боролася проти "буржуазних пережитків" — це далеко не пріоритет навіть у столиці держави...

4. КИЇВ у БУДНІ і СВЯТА

Після 15-годинної виснажливої дороги кожен з нас був рішений провести наступний день спокійно й безпрограмно. Але ж хіба можна туристові в Києві відпочати бодай годину-дві? Тож ще перед обідом більшість групи вибралась нашим "Ікаром" таки оглянути середмістя, Хрещатик, музеї, базари — що кому. На жаль, в досить переповненому автами Києві не так легко знайти місце (і дозвіл!) на паркування великого автобуса. Окремі паркувальні площі, а тим більше кількоповерхові гаражі, до Києва ще не дійшли. Тож залишили автобус на три години разом з водієм десь біля Служби Безпеки на Володимирській, а самі подались вниз. І чим далі ішли, тим частіше губилися.

Я не люблю оглядати маловідоме мені місто без кваліфікованого провідника, але також не люблю оглядати музеї, собори й мистецькі галерії з кваліфікованим гідом, який звичайно бажає якнайбільше розказати про доручену йому устанovu, не рахуючись з часом відвідувача, ані з тим, що відвідувачеві більшість розказуваних деталей може бути давно відома. Ну, але всім не догодиш... Чомусь забракло часу зупинитись біля великої афіші, де були детально описані назви, місця і час головних чотириденних святкувань у Києві. Наївно думав, що таких афішів зустріну ще з десяток, або прочитаю це в більшості київських українських газет. І це була не тільки моя чи не

найбільша помилка. Бо більше таких афіш не довелося зустрінути, а купити свіжу українську газету у Києві це не така проста для немісцевого справа! Більшість кіосків не мають права або не бажають продавати українських газет. А ті, що продають, не мають усіх столичних газет і не в кожній є те, чого шукаєте. Жалію, що не купив російськомовних "Київських ведомостей" або "Независимості", бо чомусь певний, що в них я цю важливу інформацію знайшов би. І чи не є це одна з головних причин, чому російськомовна преса розходиться набагато більшим тиражем?!

Оглянувши все, що за півдня можна було оглянути, половина нашої групи зібралась біля відновленого Музею Т. Шевченка, готова до автобуса. Чомусь майже всі були певні, де саме автобус мав би нас чекати, але там його не було. Мабуть, водієві і нашій "провідниці" надокучило і вони від'їхали до гостинниці. Не знаю, чому нікому не прийшло до голови потелефонувати туди і запитатися. Мабуть, ніхто з нас тоді не знав, що в Києві з будь-якої телефонної будки можна телефонувати **безкоштовно** і без жодних жетонів. Хто телефонній компанії за це платить, я не встиг розпитати. Вечоріло, а ми сиділи в парку, ждучи "манни небесної". Вкінці, не зважаючи на перестороги, четверо з нас вирішило зупинити таксі. На жаль, жодне таксі не стало. Зупинили випадкове авто і незнайомий власник радо погодився відвести нас на вказану адресу. Тільки заявив, що закон забороняє брати до авта (чи таксі) чотирьох осіб, дозволяє тільки трьох. Ну, хвала Богу, що в нашій державі таки діють якісь закони! Трохи поблукавши, знайшли нашу гостинницю, розраховались з чесною (до речі, майже російськомовною) людиною і ми вже "дома". А там — тривога! Виявляється, що наша "провідничка" вже понад дві години телефонує до гостинниці з умовленого місця, турбуючись, що з нами сталося. За кілька хвилин приїхала ще група "екскурсантів" підземкою (виявилось, що вона недалеко й проїзд коштує всього 20 центів, цебто 20,000 карбованців). Вияснили непорозуміння й автобус привіз ще вчасно на вечерю, здається, аж двох "останніх могиканів".

Це дрібниця, про яку не варто й писати, але це добра лекція, що приватний автобус — невідповідна транспорція для великого міста. З того дня нам прийшлося шукати знайомих з приватними автами, таксі, а найбільше навчилися використовувати прекрасне київське метро. Тіснота в ньому, правда, неможлива і не тільки в години "пік", але ж можна багато довідатись і я не чув, щоб комусь вирвали з рук сумку, витягнули з кишені гаманець чи добралися до грошей або документів.

Я не хочу сказати цим, що в Україні немає злочинності, корупції, блату чи мафіозних структур, але маю враження, що все це з певних причин подається в перебільшених і не завжди перевірених формах. З тритижневого побуту я не вважаю себе експертом у цих справах, але можу твердити, що північноамериканські (та й інші) міста небезпечніші ніж українські.

Якщо є в мене претензії і невдоволення тим, що я бачив і відчув цим разом в Україні, то вони пороважно іншого характеру. Вражає пасивність, безвідповідаль-

ність, легковажність і хаос дослівно в кожній ділянці господарського, громадського, культурного і політичного життя на всіх щаблях, від найнижчих аж до найвищих, вражає величезне розходження між гарними словами й ділами або й бездіяльністю т. зв. провідників. І тут я не робитиму особливої різниці між правими, лівими і центровими "силами", між посткомуністами, оунівцями і т. зв. демократами. Найкращим прикладом цього може послужити навіть святкування 5-річчя незалежності України у самому Києві.

Наприклад, у четвер 22-го серпня у Київському будинку вчителя вже від 10-ої години вранці відбувалося поширене засідання Української Всесвітньої Координаційної Ради. І кого тут тільки не було, як зі світової діаспори, так і з України. Від уряду виступав віцепрем'єр І. Курас, запевняючи, що уряд розуміє важливість зв'язків з діаспорою і дуже вдячний їй за всіляку допомогу. Голова Комісії в справах національностей та міграції Володимир Євтух також твердив, що український уряд не забуває за діаспору і до 2000 року розв'яже більшість її серйозних проблем. Тим часом Голова Координаційної Ради Іван Федоро-

Вхід до палацу "Україна".

А це частина вестибюлю.

вич Драч ясно сказав, що уряд припинив усяку фінансову допомогу Координаційній Раді й Товариству "Україна". Мабуть, внаслідок цього перестали вплачувати свої членські внески до Координаційної Ради і деякі діяльні Централі. Вся структура праці і співпраці стоїть перед крахом.

Від себе скажу, що коли навіть у т. зв. "застійні" та "перебудовні часи" "Нові Дні" могли отримувати через Т-во "Україна" майже всі головні українські часописи в обмін, як це практикується майже у всьому цивілізованому світі, то нині тільки харківський "Березіль" і дніпропетровський "Бористен" притримуються цього принципу. Всі інші українські журнали і часописи ми мали б передплачувати пересічно по 100 ам. дол. річно за кожний, отримали б за цю суму одне чи два числа на рік, як дістають переважно американські передплатники, а тим самим до року мали б збанкрутувати. Ось і культурна "допомога" незалежної батьківщини діаспори...

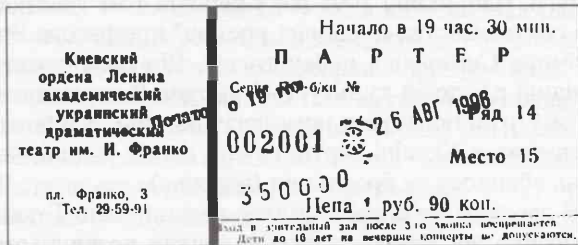
Інший приклад: ще у вівторок я довідався, що отримати перепустку на головне святкування 5-річчя незалежності в п'ятницю 23 серпня у відновленому спеціально палаці культури "Україна" буде не легко. Всесвітня Координаційна Рада подала адміністрації Президента список з понад 200 людей — переважно гостей з далекої діаспори — але отримала тільки 85 перепусток, які вже й роздані. Спілка письменників України отримала всього 10 перепусток, замість кількох сот. Правда, порожні місця в палаці ще є і Президент особисто запевнив І. Ф. Драча, що всі гості з діаспори таки отримають перепустки на святкування, бо ж інакше і бути не може.

Спасибі, пане Президенте за тепле слово... Але Ваші підлеглі, які чули цю обіцянку, крутили представниками Координаційної Ради до останньої хвилини, а перепустки таки відмовили. Мотивували ніби тим, що у зв'язку з недавнім замахом (на щастя невдалим!) на прем'єра-міністра Павла Лазаренка, спровокованим, правдоподібно, за даними декого зі Служби Безпеки, якоюсь донецькою мафією, потрібна строга контролі, включно з перевіркою прізвищ і паспортів... Звичайно, я не проти і найсуворішої контролі, але при чому тут представники української діаспори, які переважно на свій кошт приїхали тисячі кілометрів на святкування до Києва, і... якась донецька мафія чи хто б там не був? Не пошкодить і ще один приклад: день раніше я домовився про зустріч у Домі вчителя з загально відомим солідним київським редактором. І уявіть собі, що його без спеціальної перепуски сторожа не пустила до залі, бо там мав виступати міністер закордонних справ Геннадій Удовенко. А хіба ж не можна було поставити біля охоронника когось, хто знає людей і міг би на місці вирішувати такі випадки?

Щоб було ясно: ми, з канадськими паспортами, "чужинці", не мусіли бути на патріотичній промові Президента, бачити величавий концерт чи слухати провокаційну пісню "російсько-українського" співака Й. Кобзона "Ненька-Україна, матушка Россия", в якій, як за Керенським "ріжуть живе тіло єдиної-неділимої". Все це ми могли прочитати чи побачити й по телевізії. Але ж тут йдеться про принцип. Хто го-

І це Київ у п'ятиліття незалежності.

тував і перевіряв програму святкувань? І чим небезпечніші українські діяспорці для незалежної Української держави та її уряду, ніж люди з психікою кобзонів? І чому безпартійна "партія влади" подібними нерозважними рішеннями сама підрізує слабенку галузку, на якій тим часом сидить? Кому потрібне таке безглузде протистояння в п'яту річницю незалежності? Та ж надання цьому святові справді всеукраїнської форми цілком не применшило б авторитету організаторам, а навпаки — тільки скріпило б і піднесло б його.

Вибачте, панове-товариші за цих кілька терпких питань і якщо знаєте відповідь на них — присилайте будь ласка. Радо надрукую. Чи хай пришлють ті діяспорці, які з Вами давно вже на перше ім'я та й різних відзначень від Вас дослужились...

У суботу, 24-го серпня ми таки були на другому концерті в палаці культури "Україна". Палац відновлений знаменито й ці 13 трильйонів карбованців для віднови не пішли з вітром. Жаль тільки, що "не знайшлося" в керівництва чи міністерства культури ще кільканадцять мільйонів купонів на друк нових квитків, які бодай з п'ятиріччям незалежності не соромили б Українську державу. Старі, а радше нинішні квитки друкуємо вище, як доказ на закид про пасивність, байдужість, безвідповідальність і хаос у наших владних структурах... Про концерт не писатиму, бо я не мистецький критик. Скажу тільки, що поряд з прекрасними виступами, як на мій смак, було трохи забагато естрадних номерів, акробатики та беззубого гумору.

Цього ж дня вранці, були ми, очевидно, й на найатрактивнішій частині святкувань — імпазантній військовій параді. На жаль, і тут не відбулось без малого для нас інциденту. Ми вибрались раніше, щоб зайняти місце, звідки можна було б бачити трибуну та й неперевершену оркестру Української Національної Гвардії. Добрались майже до мети, аж тут чуємо: "Пропуск!" Який? У кого його можна дістати? Чому учора ніхто не згадував про потребу якоїсь перепустки?

Готуються до паради.

Фрагмент з військової паради.

Військові лише співчутливо розводять руками й радять куди добратись найближче, де непотрібна перепустка. Добрались. Але ж там вздовж Хрещатика густі кордони "Беркута". Паради, що йтиме середіною вулиці з-за них як слід не побачиш. Правда, нас чемно заспокоїли. Взагалі, страшні деколи і декому "омонівці" в цьому випадку виявились нормальними приятними юнаками, які не лякалися розмов з нами, коли віддалялися їх командири. Хрещатик справді дбайливо прибраний транспарантами "Слава Україні!", портретами гетьманів, патріотичними гаслами і цитатами. Посередині вулиці безконечні лави всіх родів українського війська в нових парадних уніформах, зі зброєю в руках. Ой, коли б то знати, який у кожного дух... Заграли оркестри. Краєм вулиці наближається авто з військовим міністром чи, може, шефом генерального штабу. Вітають кожную військову частину... "Слава Україні!" й у відповідь несеться тисячоголосе "Слава! Слава! Слава!", мабуть, аж до Дніпра і на Київські гори. І легко стало на душі. І пригадалися невмирущі слова поета: "Ми є, були, і будемо ми! Й Вітчизна наша з нами!"

Декому, може, в цю мить бракувало гуркоту гусениць танків чи шуму повітряних ескадриль у прозорому небі, але мене переконали в тому, що поки можна — так краще, так треба.

Після зразкової одногодинної військової паради по всьому Києві почались аж до ночі святкові виступи, концерти, виставки, торги, пісні на Співучому полі. В один час — побувати усюди неможливо! Але хочеться твердо вірити, що поки гуляє столиця — житимуть якомсь і всі її різнолиці регіони.

(Закінчення в наступному числі.)

ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ В. Л. СИМИРЕНКА

(Закінчення з попереднього числа)

Тривалий час Володимир Симиренко працював над ґрунтовою працею "Виробництво садового матеріалу" (45–50 др. арк.), яку мав намір завершити у 1933 році. Проте, переїзд до Києва, велика завантаженість, пов'язана з організацією інституту і його наукової мережі по всьому Союзу, а згодом цькування зятими мічурінцями та переслідування енкаведистами порушила пляни. Робота ця так і не потрапила до видавництва. Ймовірно її знищили славетні рицарі плаща та кинджала. Можна гадати, що рукопис цієї безцінної для України наукової праці десь трухлявіє по численних кадебістських архівах Москви.

Професор Володимир Симиренко та його сестра Тетяна Львівна зробили велику послугу українській і світовій науці, врятували від злочинних лабет кадебістів рукопис фундаментальної праці батька "Помології". Його замурували напередодні арешту вченого в помешканні Тетяни Львівни в Києві. Вже після реабілітації Симиренків впродовж 1961–19963 рр. вийшло три томи цієї визначної праці. Вона витримала кілька видань і сьогодні є одним з найцінніших надбань, гордістю української садівничої науки.

Господь Бог та доля розпорядилися так, що збереглась для нащадків і найбільш улюблена наукова праця професора Володимира Симиренка "Часткове сортознавство плодкових рослин". Він готував її як своєрідне доповнення до батькової "Помології". Рукопис цієї праці в листопаді 1932 року Володимир Львович здав до видавництва "Радянський селянин". Після арешту вченого її вилучено і знищено. Проте останній примірник машинопису чудом зберігся під час кадебістського обшуку і погрому у китаєвському помешканні Симиренків. Дружина Володимира Львовича Марія Демидівна Улянченко–Симиренко та малолітня донька Тетяна приховали його і зберегли рукопис як дорогоцінний спогад про чоловіка і батька впродовж всього свого десятилітнього періоду поневір'янь по Україні. Тетяна Володимирівна Симиренко підлітком в заплічному клунку пронесла батьківську працю через всю Україну і Європу. З часом родинна реліквія помандрувала з Симиренками за океан, до Канади. Через 50 літ після вимушеної розлуки з Україною донька професора Володимира Симиренка пані Тетяна, громадянка Канади, відвідала Батьківщину. Всі ці роки вона не поривала зв'язків з землею батьків, ретельно і старанно розшукувала і збирала по зарубіжних архівах та книгозбірнях матеріали про діяльність батька і діда, листувалася з шанувальниками Симиренків в Україні. Вона стала не лише берегинєю, але й літописцем Симиренківського роду.

Вже в свій перший приїзд в незалежну Україну Тетяна Володимирівна привезла на Батьківщину дорогоцінний рукопис батьківської книги. Він зацікавив фахівців з Української академії аграрних наук та Українського науково–дослідного інституту садів-

ництва (правонаступника Симиренківської установи). Було прийняте одностайне рішення — видати працю. Видавництво "Аграрна наука" запропонувала свої послуги. Наприкінці 1995 року перший том "Часткового сортознавства плодкових рослин" професора Володимира Симиренка побачив світ. Він присвячений провідній плодової культурі — яблуні. В наступному другому томі подається помологічний опис найбільш поширених в Україні сортів груші, сливи, вишні, черешні, абрикосу та бросквини (персика).

В передньому слові ініціатор видання пані Тетяна Симиренко висловлює глибоку подяку колишньому президенту УААН академіку Олексію Созіному та нині покійному директору інституту садівництва УААН Михайлові Андрієнку за підтримку і сприяння видання батьківського твору. Особливої пошани заслугує редакція часопису "Родовід", яка 10–те число свого видання за 1995 рік повністю присвятила висвітленню життя та діяльності представників родини Симиренка і безкоштовно виготувала макет книги та її ілюстрацій. Книга ілюстрована останньою дов'язничною світлююю професора Володимира Симиренка, датованою 15 березнем 1932 р. Це був період апогею творчого злету вченого та час брутального шельмування його мічурінцями і цькування чекістами. Але навіть тоді ця видатна людина зберегла високу честь, гідність та впевненість в собі. З світлини перед нами постає вельми інтелігентна, врівноважена людина з високим могутнім чолом вченого–філософа та мудрим, по–батьківському лагідним поглядом короткозорих очей. Саме таким і лишився Володимир Симиренко у пам'яті своїх дітей та сучасників.

В слові від укладача, яким відкривається перший том книги, Тетяна Симиренко подає короткий, але вельми глибокий за змістом нарис історії Симиренківського роду. Він має надзвичайну наукову та історичну цінність, оскільки пані Тетяна при його написанні використала маловідомі для фахівців матеріали з родинного архіву та низку зарубіжних джерел. Стосовно ж періоду, який охоплює 20–30 рр., то укладач оцінює і пригадує його очима своєї пам'яті. Зазначений матеріал є вагомим внеском в симиренкознавство як науку. Він дозволяє поцінувати багатолітню та різнобічну діяльність родини Симиренків як унікальне явище української культури та духовності.

Через 60 років заборони і забуття професор Симиренко має змогу поспілкуватися не лише зі своїми колегами–науковцями, а з українським народом через залишену нащадкам фундаментальну працю. В передмові вчений визначає основне завдання праці — дати повну виробничо–біологічну характеристику найціннішим для промислового виробництва сортів плодкових культур, оскільки навіть для фахівців питання вибору відповідного сорту для промислового саду є досить важкою проблемою.

Як зазначає Володимир Смиренко, готуючи книгу, він мав на меті подати вичерпні відомості про сорти, що мають виробниче значення в південній смузі плодівництва країни, і, зокрема, в Україні. Праця, за задумом автора, мала бути посібником не лише для фахівців сільського господарства, а й підручником для студентів вищих навчальних закладів.

Сьогодні, більше як через шість десятиліть, що минули після написання "Часткового сортознавства плодових культур" знайомство з книгою, яка щойно побачила світ, переконливо засвідчує, що ця визначна наукова праця могла б докорінно вплинути на подальший розвиток садівництва не лише в Україні, а у всій південній смузі садівництва. Можна без перебільшення стверджувати, що реалізація ідей закладених у "Частковому сортознавстві" перетворила б Україну в найрозвинутішу садівничу країну світу, а продукція з українських садів могла б стати вельми прибутковою статтею вітчизняного експорту. Завдяки багаторічному та всебічному вивченню найбільшої в Європі помологічної колекції плодових культур, зібраної у Млієві видатним вченим садівником і помологом Левом Смиренком та власним широкомасштабним дослідженням, його син професор Володимир Смиренко уже наприкінці 20-их років, визначив найперспективніший асортимент для промислових садів. Значна більшість сортів, на яку привертав увагу Володимир Львович ще в 20-ті роки (переважно яблуні та груші), й сьогодні складають основу промислових насаджень в провідних садівничих регіонах України. Немає жодного сумніву в тому, що коли б вітчизняна наука мала у своєму арсеналі такі праці, як "Помологія" Л. П. Смиренка та "Часткове сортознавство плодових культур" В. Л. Смиренка, то українські садівники не змарнували б стільки коштів та дорожнього часу на широкомасштабне вивчення та впровадження по всій країні безперспективних мічурінських сортів плодових культур. Навіть до найбільш розрекламованих мічурінцями сортів Пепін шафранний вчений ставився з великим застереженням, акцентуючи увагу садівників на його недостатню вивченість. Подальший розвиток подій переконливо довів наукову обгрунтованість оцінок вченого. Цей мічурінський шедевр практично зник з промислових насаджень не лише України, але й Росії. Сорти, рекомендовані професором Смиренком, продовжують своє життя в українських садах.

Вчений застерігав садівників від надмірного захоплення кількістю сортів у промислових садах. Для сьогодення величезне значення має розділ книги про історію розвитку садівництва в Україні.

Привертає до себе увагу і розділ, в якому вчений з дипломатичних міркувань, змушений був зупинитися і на селекційній роботі І. В. Мічуріна. Цілком зрозуміло, що зацькований професор Смиренко не міг викласти своє ставлення до методів козловського "чудотворця" та дати їм належну наукову оцінку. Проте, сьогодні ми добре розуміємо, про що говорить його вислів: "ЦКК та колегія ЦК РСІ СРСР спеціальною постановою від 2.08.1931 року відзначили виняткове значення селекційної та насінницької праці й да-

ли низку вказівок щодо розвитку такої." Цитовані слова постанови — це відповідь тим духовним спадкоємцям Мічуріна, які ще й сьогодні намагаються довести непричетність мітичного корифея науки та його фанатичних учнів до арешту і знищення професора Володимира Смиренка.

Величезну наукову цінність для сьогодення має розділ книги, присвячений проблемі стандартизації, тобто районуванню сортів по природно-кліматичних регіонах. Вчений обстоював думку, що районований сортимент плодових культур має бути таким, аби засаджені ним промислові насадження якомога швидше почали давати продукцію, яка б відповідала цільовому призначенню того чи іншого регіону. На його думку, "щоб швидше розв'язати проблему постачання фруктів та ягід, потрібно, визначаючи стандартні асортименти, впроваджувати в культуру насамперед такі породи й сорти, що рано входять в пору овочування, а також що добре вдаються, щеплені до карликових підщеп".

Вчений визначив ті чинники, які характеризують біологічну пристосованість до певного регіону морозо- та зимостійкість, максимальне використання світла, тепла та вологи, стійкість до хвороб і шкідників, пристосованість до даних ґрунтових умов, продовження цвітіння по можливості у безморозний період. На думку В. Л. Смиренка "добираючи сорти для певних виробничих районів, необхідно враховувати не лише їхню продуктивність, але й такі не менш важливі показники, як ранній вступ в пору овочування, регулярність врожаїв, тривалість продуктивного життя дерев, успішне само- або перехресне запилення. До того ж, за оцінкою вченого, районований сортимент має відповідати цільовим завданням використання: внутрішнє споживання у свіжому вигляді, виробництво плодів, як сировини для технічної переробки, експорт свіжих фруктів та продуктів їх переробки.

Професор Володимир Смиренко, як вчений, що набагато випередив свій час ще в 20-их рр. акцентував увагу науковців і виробників на величезне значення для районуваного сортименту імунітету (стійкості) до хвороб та шкідників. Цій ознаці він надавав при районуванні сорту таке ж величезне значення, як і його морозо- та зимостійкість. Вчений закликав науковців поглибити вивчення імунітету плодових рослин до шкідливих організмів. На жаль, радянське сортознавство та селекція, спрямовані мічурінцями в русло галасливої показушності та дилетанства, зігнорували цей напрям науки. А після злочинного вбивства В. Л. Смиренка, а згодом і академіка М. І. Вавилова, з науковим доробком яких асоціювався імунітет рослин як наука, "найпередовіша в світі радянська мічурінська біологія" взагалі лишилася байдужою до цієї надзвичайно важливої проблеми. Тому цілком законним є те, що сучасні промислові насадження в Україні і всіх країнах колишнього Союзу заповнили сорти, які вимагають величезних фінансових та матеріальних витрат на захист від хвороб та шкідників.

Володимир Смиренко започаткував новий напрям у сортознавстві плодових культур. Він порушив питання про необхідність розвитку плодового ґрун-

тознавства та глибокого вивчення вимог кожного сорту до ґрунтово-кліматичних умов. Він зазначив: "Садове ґрунтознавство повинно найближчими роками розв'язати проблему впливу ґрунтових різниць на утворення врожаю окремих сортів плодкових дерев, шляхом проведення відповідних спеціальних досліджень." Для забезпечення високої продуктивності промислових насаджень вчений надавав великого значення сортам-запилювачам. Він вперше сформулював чотири основні вимоги до сорту-запилювача: здібність продукувати велику кількість життєздатного пилку, синхронність цвітіння та одночасність дозрівання плодів з основним сортом, належить до районованого сортименту.

Ще наприкінці 20-их рр. В. Л. Симиренко дійшов висновку, що при розробці списків районованих сортів необхідно визначити як стандарт, так і рекомендований сортимент. Стандартні — це досить вивчені сорти, які складають основну масу насаджень. Групу рекомендованих складають сорти меншої питомої ваги у виробничих садах. Їх використовують як для розширення асортименту фруктів, так і як сорти-запилювачі.

На прикладі Криму професор Володимир Симиренко запропонував основні засади творення стандартного сортименту плодкових культур. Досвід Криму, як одного з найрозвинутіших та найстаріших районів промислового садівництва, вчений рекомендував використовувати при розробці стандартних сортиментів в Україні та садівничих районах Росії. При участі В. Л. Симиренка для розробки районованого сортименту плодкових культур по всій Україні були створені окружні помологічні комісії. Мліївська дослідна станція садівництва, якою до 1930 р. керував проф. Володимир Симиренко, узагальнила зібрані матеріали а на всеукраїнській нараді у вересні 1928 р. ухвалила асортимент для масового поширення його по регіонах України. В цьому питанні Україна на кілька десятиліть випередила всі республіки тогочасного Союзу. Таким чином, завдяки Симиренкові вже наприкінці 20-их рр. було закладено наріжний камінь в промислове садівництво України.

Для сучасних помологів вельми цінним є міркування проф. Володимира Симиренка про вдосконалення існуючої номенклатури, викладені в "Частковому сортознавстві плодкових рослин". Він визначив також основні вимоги для наукового обґрунтування назв сортів. Вони мають неабияку цінність для сьогодення. Науковці України можливо вперше знайомляться з рекомендаціями видатного вченого з питань номенклатури сортів, визначеними ще на початку 30-их рр. До цієї проблеми радянська наука підійде лише в 70–80-их рр. вповні використавши ідеї та рекомендації, які подавалися в репресованій праці вченого. Коли б у свій час радянські селекціонери та сортознавці скористалися рекомендаціями вченого, то ми б не мали сьогодні недолугих казенно-штампованих назв у більшості вітчизняних чи то жажливих перекладів назв іноземних сортів плодкових культур.

Важливе значення для сучасного садівництва України мають розділи, присвячені частковому сортознавству окремих плодкових рослин.

В книзі "Часткове сортознавство..." Володимира Симиренка це питання найбільш опрацьовано по яблуні, груші та кісточкових породах. Необхідно зазначити, що українські садівники-науковці під керівництвом професора Симиренка вже наприкінці 20-их рр. провели в Україні детальну оцінку експертного значення окремих сортів провідних плодкових культур — яблуні та груші. Зокрема було визначено, що більшість промислових сортів яблуні, які використовувались в Україні, за кордоном в популярності не поступаються сортам з американського континенту. Найвищим попитом перш за все користувались такі сорти як Кандиль синап, Граймс, Мантуанер та Ренет Симиренка.

Володимир Симиренко та колектив керованого ним інституту південних плодкових і ягідних культур у Києві докладав величезних зусиль для перетворення садівництва у важливу експортну галузь економіки. І коли б в країні в 30-их рр. була нормальна суспільно-політична ситуація, то продукція садівництва України могла вже на той час стати предметом зовнішньоекономічної торгівлі з європейськими країнами. Проте, не без допомоги мічурінців симиренківська наукова школа у садівництві була знищена, а діяльність та наукові розробки створеного ним інституту партія визнала шкідливими. Тож і маємо сьогодні в Україні вельми занедбане садівництво та імпортуємо в Україну покидьки з фруктового столу не лише Європи, але й Близького Сходу та Америки.

Симиренківський інститут спільно з іншими науковими установами України виконав величезний обсяг робіт з районування території України для вирощування не лише окремих порід, але й сортів плодкових культур. Було визначено також виробниче спрямування кожного садівничого регіону: внутрішнє споживання, постачання іншим місцевостям Союзу чи то експорт.

На жаль, під гучними мічурінськими гаслами боротьби з природою та бурхливій оплески делегатів більшовицьких з'їздів і всіляких псевдонаукових нарад, які проводилися під пильним наглядом "рицерей плаща и кинжала", і це величезне досягнення вітчизняної науки після арешту та вбивства професора Симиренка було знищене. А особливим завданням "найпередовішої в світі агробіології" впродовж кількох десятиліть стало поширення по всій країні "мічурінських" шедеврів та доведення того, що і на вербі можуть рости груші.

Остання наукова праця видатного вченого садівника та помолога професора Володимира Симиренка, з якою через 60 років мають змогу ознайомитися українські науковці, є красномовним свідченням величезних втрачених можливостей вітчизняного садівництва та невикористаного і нереалізованого наукового потенціалу. В той же час вона є і вагомим науковим звинуваченням тоталітарному сталінському режимові, який нищив не лише своїх ідейних противників, але і всі досягнення цивілізації, руйнуючи навіть таку галузь, як садівництво. Книга "Часткове сортознавство плодкових рослин" Володимира Симиренка, яка зусиллями дочки видатного українського

вченого пані Тетяни та її безкорисливих помічників з редакції часопису "Родовід" повертається в Україну, має зробити величезну послугу вітчизняному садівництву, розвитку її економіки та зміцненні її державности.

Величезним науковим досягненням у праці "Час-ткове сортознавство плодових рослин" є її мова та оригінальний авторський стиль. Книга написана чудовою науковою літературною українською мовою і може служити зразком для сучасних видань. Авторський рукопис за найстійливого вимогою доньки вченого не зазнав суттєвих змін та редагування, що в значній мірі сприятиме високій популярності праці і розширить межі її користування.

Принагідно мусимо зауважити, що ця фундаментальна праця, є першою реабілітованою ластівкою ще й до цього часу величезного репресованого доробку вченого. На порі вже повернення українській садівничій науці і інших, колись заборонених та вилучених з книгозбірень і знищених наукових праць Володимира Смиренка.

Гадаємо також, що вже настав час для того аби ім'я цього видатного вченого-патріота було надане безіменному інституту садівництва УААН, його першого організатора та наукового керівника.

І мабуть буде справедливим посмертне, хоч запізнале, присудження премії НАН України всесвітньо відомого вченого помолога Л. П. Смиренка, його синові, учню і послідовнику професору В. Л. Смиренку за визначний внесок у розвиток вітчизняного садівництва та помології.

Такої ж високої оцінки, на наш погляд, заслуговує багатолітня, безкорислива і подвижницька діяльність для збереження наукової спадщини Володимира Смиренка та історичної пам'яті про славетний Смирєнківський рід дочки вченого, громадянки Канади — Тетяни Володимирівни Смиренко, редакція часопису "Родовід" та авторський колектив унікального смирєнківського видання.

В. П. Вольвач є директором Південного наукового центру агроекології Мілсільгосппроду України, членом кореспондентом УЕАН, почесним садівником Мліївського науково-дослідного інституту садівництва Лісостепу України ім. Л. Л. Смиренка. — Ред.

ОЛЕКСАНДЕР КОЗЛОВСЬКИЙ

(1.11.1876 – 14.08.1898)

Олександр Козловський народився 1 листопада 1876 р. в селі Горуцьке (зараз Гірське), біля Дрогобича на Львівщині в родині священика Константина Козловського та Люби (Любіни) з Ломницьких.

Початкову школу закінчив у родинному селі, відтак шлях повів його аж до Нового Санча, де почав навчання у польській гімназії. В тому часі вмирає його батько, а мати переїхала на постійне проживання до Довгомостиськ, що біля Перемишля. Щоб мати кращий догляд над сином, мати перенесла його на дальше навчання до перемиської, також польської гімназії, оскільки на той час у Перемишлі української не було.

Саме у Перемишлі формувалася особовість молодого юнака, майбутнього українського поета. В останньому році свого навчання у 1894 р. О. Козловський залишив перемиську і перейшов на навчання у львівську гімназію, де й в коротці склав атестат зрілості.

Після випробувань свого таланту, яким природно був обдарований, О. Козловський всеціло посвятився поезії. Від того часу він пише вірші і саме вони ввели його в світ поезії і запевнили йому місце в українській літературі.

У 1895 році О. Козловський поступив на Інженерний факультет Львівської політехніки. Вибір такого керунку студій залишається нез'ясованим, оскільки хлопець грав на скрипках, багато малював, а то й різьбив, але він зростав таки як поет з глибокою суспільно-політичною думкою.

Він надзвичайно багато працював над собою, немов спішився, бо доля йому призначила життя коротке. Туберкульоз горла нищила молодець кволе здоров'я і ла-мала психіку.

О. Козловський мав звичай під своїми віршами записувати дату і місце, коли і де вони були написані. Це дає можливість прослідити його життєвий короткий шлях. Залишившись сиротою змушений був сам влаштувати своє життя, шукати порятунку перед загрозливою хворобою.

Перші віршування датовані ще 1890 роком у Перемишлі. Часто відвідував маму у поближких Довгомостиськах. На коротко побував у Хлівчанах. На довше зупинився у Львові як студент. Відвідував Ріпнів, де перебував майже цілий місяць квітень 1896 р. На коротко навідав Гребенне, відтак Довгомостиська і повернувся у Львів. Майже два тижні у вересні 1897 року перебував в Ціккові.

У березні 1898 р. втретє, на довше і вже востаннє приїхав до Гребенного. В той час у Гребенному парохом був о. Ніль-Богдан Ломницький, який був рідним братом мами О. Козловського. Отже о. Ніль-Богдан для О. Козловського був вуйком. Дружина отця пароха Марія з роду Козенків (дочка о. Степана Козенка — пароха с.

Д-р Олександр Костирко
приймає в Скарборо і Торонто

Dr. Alexandre Kostirko
Family Dentistry

We Treat you
with Heart

3000 Lawrence Ave. East
Suite 3306, Building B
Scarborough, Ont. M1P 2V2
Tel. 438-6747

2 Jane Street, Suite 505
Toronto, Ontario
M6S 4W3
Tel. 766-2853

Мацьковичі коло Перемишля), дуже любила Олександра і лікувала його відомими їй методами, при чому приходство як і ціле село Гребенне розташоване в садах, отже навколо було доволі свіжого повітря для хворого на туберкульозу хлопчини, нічого не бракувало і було все необхідне до життя. Останні п'ять місяців побуту у Гребенному О. Козловський постійно і наполегливо працював. За той час залишив чимало записаних віршів, які збереглися в Івана Божика, про що згадує І. Франко у передмові до збірки О. Козловського "Мирти і кипариси". На превеликий жаль Івана Божика депортованого у 1947 році на західні землі вже в старечому віку у 1950-их роках не стало в живих. Зате авторові цих рядків пощастило розмовляти ще в 60-их роках після того як віднайдено могилу О. Козловського на місцевому цвинтарі, з Марією Печінкою, яка тоді жила в с. Боніч, Ілавського повіту на Ольштинщині. Вона пам'ятала О. Козловського ще з дитинства як учениця місцевої школи. О. Козловський часто заходив до школи на лекції вчительки Мороз і вчив дітей співати. Пані Марія, 80-літня жінка запам'ятала і заспівала пісню, яку їх вчив О. Козловський.

О. Козловський помер 14 серпня 1898 року в селі Гребенне, Рава-русського району на Львівщині, де й знаходиться його могила, а обабіч спочили о. Ніль-Богдан Ломницький та його два сини — Олександр і Павло Ломницькі.

Тут годиться згадати, що у 50-томному виданні творів І. Франка у примітках 36-го тому на с. 432 закралася помилка. О. Козловський спочив в с. Гребенне Рава-русського району (зараз Польща), а не в с. Гребенів Сколівського району як згадано у примітках.

О. Козловський був своєрідним талантом в українській літературі. Критики поетичної творчості поета згадують його як того, який "тільки що спалахнув і зараз згас", бо він відійшов на 22-му році життя, весь час поборюючи важку недугу туберкульозу горла. Був поетом "засудженим на смерть" і жив із свідомістю того факту.

*"Сиротою і змаленьку
батенько покинув
мене на злюю доленьку
на лиху годину..."*

— згадує своє дитинство О. Козловський.

Ще з дитинства захоплювався музикою, його манила природа, тому на світ дивився як на мистецький твір, багато малював, а то й різьбив. Та понад усе він багато читав і залюбки писав вірші.

Світосприймання підлітка почалось формувати ще у перемиській гімназії під впливом вчителя Костя Горбала. Там у Перемишлі постали його перші поетичні твори переповнені інтимним ліризмом. Згодом, він швидко почав дозрівати інтелектуально вже у Львові під оком і рукою вдумливого і вимогливого, але і доброзичливого, великого І. Франка. В листі до І. Франка О. Козловський написав тоді:

"...Для зрозуміння характеру стихів скажу Вам лиш, що я дуже нещаслива людина. Зараз таки на вступі в життя, грянув у мене удар долі, котрий на все вирив п'ятно на моїм успособленню... Безнастанна грижа підтягла, здається, моє здоров'я, я захорював на сухоти і от тепер від лікарів опущений

і засуджений на смерть, вижидаю рокової хвилі, виливаючи від часу до часу на папір спомини і гадки. Не дивуйтеся отже, що вони такі сумовиті, дивовижні. Таж мені тепер ледве двадцятка щойно минула, а тут кажуть: лаштуй, небоже, вози в далеку дорогу..."

Відчай душі, сум, а то й стогін, прориваються поміж віршованими рядками поета-людини, яка не спроможна справитись зі своєю лукавою долею.

*"Зів'ялий, знищений, сухітний,
без краплі крові на лиці —..."*

І даліше:

*"Де всі твої надії,
що в серці юнім колисав?
Де ділись злоті, ясні мрії?
Де серце чисте? Де талант,
що щедро надала натура?"*

Формування національної свідомості і світогляду доростаючої і дозріваючої людини у О. Козловського припадають на час його побуту у Львові. Тут бо, на галицькому підґрунті схрещувалися політичні орієнтації, а серед них москвофільська і народницька. Брак батьківської опіки і домашнього вогнища, вплинули дещо від'ємно на формування характеру молодого юнака. Його буйна натура схильна до пошуків все нового, кинула О. Козловського у вир великоміського життя, а згодом, до промосковського товариства "Друг". Він скоро однак прозрів і став на шлях проукраїнської орієнтації. Звичайно, зв'язки з І. Франком, який на той час в Галичині був чи не єдиним національним збудником, мали незвичайно великий вплив на формування свідомості у О. Козловського.

Буйна, допитлива й бунтівнича натура О. Козловського кидала його у вир суспільно-громадського і політичного життя. Він не мирився зі своєю долею, безперервно і невтомно працював над вдосконалюванням себе як поета. Любив товариське життя, не замикався в собі зі своїми болючими справами, вмів нав'язувати контакти в кожній ситуації і у кожний час. Ось, приклад такої поведінки: в час важкої недуги у Гребенному — скоро нав'язав дружні відносини з простими сільськими хлопцями, яким залишив свої передсмертні вірші, відвідував місцеву школу і там в останній момент свого життя засівав зерно правди і науки. Воно ж було засіяне і в душу малої тоді 12-літньої учениці Марії Печінки, яка після 70-ти років від того часу не забула і заспівала пісню, яку навчив їх О. Козловський.

Поетична спадщина О. Козловського.

В історичному процесі свого розвитку українська література багата на природні таланти, які вписалися в її скарбницю прекрасними творами. На превеликий жаль, багато з них передчасно відходили з життя, не досягнувши вершин своїх можливостей. Серед них такі визначні імена, як: Т. Шевченко, який прожив лише 47 років, Ст. Руданський — 40, Л. Українка — 42, І. Антонович — 27, О. Ольжич — 37, О. Теліга — 35, В. Симоненко — 28, В. Стус — 47 та багато інших. Можна б цей список продовжувати, але й цього достатньо, щоб дока-

зати які великі і болючі втрати літературної спадщини нашого народу.

Те, що О. Козловський став на літературний шлях, завдячуємо І. Франкові. Поява молодого поетичного таланту у Львові не могла бути непомітною для І. Франка, який був чи не єдиним на той час у Львові, що формував суспільно-громадські і політичні погляди молодих талантів. Одних відкривав сам, інші його шукали.

Шукав літературного контакту з І. Франком і О. Козловський. Вони зустрілися двічі та обмінялися листами. І. Франка зацікавила доля молодого юнака та його ще хоч незрілий поетичний талант, зате своєрідний і неповторний. Тому саме І. Франко присвятив йому, О. Козловському, свою увагу і ось невдовзі в "Літературно-Науковому Віснику" том III за 1898 рік появилася добірка 5-ти віршів підготовлена І. Франком під заголовком: "Із поезії засудженого на смерть." На превеликий жаль, збірка появилася друком за 4 дні після похорону О. Козловського. Друга добірка, яка складалася вже із 12-ти віршів, також підготовлена І. Франком, появилася друком в Л. Н. В. том IV, а третя добірка 3-ох віршів в Л. Н. В. том IX у 1900 році. Очевидно, що поява друком поетичних творів у престижному Л. Н. В., та ще й підготовлених І. Франком, підносить їх вартість та авторитет їх автора.

У 1905 році появилася окремою книжечкою збірка поетичних творів О. Козловського під заголовком "Мирти і кипариси" з передмовою І. Франка: "Олександр Козловський". Вслід за появою збірки "Мирти і кипариси" в журналі "Буковина" ч. 6-8 за 1906 рік появилася на неї рецензія А. Крушельницького. Рецензія глибоко аналітична з високою оцінкою літературної вартості.

Слід згадати також українського літературознавця, критика і перекладача Михайла Мочульського, якого велика заслуга в популяризації поетичної спадщини О. Козловського. Саме він зібрав більше ніж половину всієї творчості, повну біографію О. Козловського та опублікував статтю в збірнику наукових праць НТШ за 1906 рік "Олександр Козловський. Біографічно-літературний нарис".

У 1908 році В. Доманицький упорядкував "Покажчик" змісту Літературно-Наукового Вісника томів I-XX з передмовою І. Франка, у якому запрезентовано 20 поетичних творів О. Козловського друквані в III, IV і IX томах Л. Н. В. Не всі твори О. Козловського появилася друком. Драма 3-ох актів п. з. "Лешко", так і залишилася в рукописі.

Від того часу на довгі роки замовк О. Козловський. Щойно у 1958 р. появилася згадка про нього в 2-му томі (4-томної) "Антології Української Поезії" під редакцією М. Рильського.

1961 рік наново привернув пам'ять про О. Козловського. На сільському цвинтарі в Гребенному віднайдено могилу поета. Його ім'я вписане на надмогильному хресті, який встановив у 1938 або 1939 роках син о. Ніля-Богдана Ломницького, кузин О. Козловського, о. Євген Ломницький. Саме цей факт привів до могили О. Козловського Юрія Крилача, а згодом, появилася друком його остата п. з. "Про поета засудженого на смерть"

в літературному місячнику "Наша Культура" ч. 1(45) за 1962 рік.

У 1966 році побачила світ повна збірка поезій О. Козловського із вступною статтею та примітками С. П. Пінчука.

Згодом, творчістю О. Козловського почали цікавитися молоді львівські поети. У 1968 році у 70-ті роковини з дня його смерти появилася стаття в "Літературній Україні" ч. 65(2555) з 16.08.1968 року Романа Лубківського "Зірка пала над головою".

З появою у 1981 році повного видання творів І. Франка у 50-ти томах, появилася чимало матеріалу в 32 і 36 томах, присвяченого О. Козловському.

В "Енциклопедії Українознавства" під редакцією В. Кубійовича, що перевидається зараз в Україні, у 3-му томі за 1994 рік на с. 1072 поміщено гасло "Олександр Козловський".

Незвичайно багатий біографічний матеріал про рід Ломницьких і про О. Козловського, знаходимо в статті Ярослава Ломницького "Служили Богові і Україні" ("За Вільну Україну" ч. 35 з 25.02.1995 року) та в "Українці в першому австрійському соймі" ("Мета" ч. 8 з 2.05.1993 року). Автор висловлює широко-сердечну подяку Ярославу Ломницькому зі Львова за допомогу в дослідженні О. Козловського і роду Ломницьких.

Презентований матеріал є лише спробою привернути пам'ять про О. Козловського у 120-ті роковини з дня його народження і далеко не вичерпує спадщини О. Козловського як поета. Цього року над його могилою у Гребенному, заходами місцевого гуртка Об'єднання Українців у Польщі та при видатній допомозі Відділу культури Львівської обласної ради, встановлено пам'ятник. Зроджується надія, що О. Козловський наново повернеться на сторінки української преси у Польщі і в Україні та що хтось з молодих дослідників доглибно і всесторонньо вивчить літературну спадщину цього малознаного трагічного і своєрідного поета та що появиться друком його нова збірка поезій.

Село Горуцьке і село Гребенне, початок і кінець життєвої мандрівки О. Козловського, вже нав'язали близькі контакти. В Горуцьку ще зберігається хата, у якій народився О. Козловський. Місцеве товариство "Просвіта" хоче створити як не музей, то хоч кімнату пам'яті поета. Про те ж думають Гребенчани, які надіються, що на відкриття пам'ятника до Гребенного придуть гості з Горуцька, а головню діти і молодь.

Після 98-ми років у Гребенному наново відживе пам'ять про цього життєрадісного, а разом трагічного юнака, а його могила, хоч у чужій державі, але на рідній землі, залишиться місцем національної пам'яті для дальших поколінь.

*Михайло КОЗАК,
Перемішль, 14.06.1996 р.*

ТРАДИЦІЙНЕ УКРАЇНСЬКЕ КИЛИМАРСТВО

Куп'як Ярослав Іванович, 1962 р. н., львів'янин, закінчив істфак університету, займається питаннями етнографії, зокрема традиційним побутом міста.

Українське народне килимарство має давні традиції. Наш край був відомий іноземним купцям, як обширний ринок сировини та різноманітної ткані продукції. Ми маємо також відомості про масове вживання в побуті узорних тканин.

Цікавим фактом, є запис у Лаврентієвському літописі під 1100 р. про те, як на з'їзді князів у м. Вітачеві свити супроводження князя Володимира Мономаха і князя Давида Іговорича під час наради сиділи на спільному килимові. Тобто, повністю зуміли поєднати свої позиції. Якісні цінні килими інакше називають диванами. Ще й тепер засідання парламента в східних країнах нерідко зветься засіданням дивану.

В літературі про килим є немало розповідей, згадуються вони в давньоруських билинах — дружинному епосі київських володарів, переважно, князя Володимира Великого. Широке використання килимів у ту пору дає підстави вважати, що їх виробляли безпосередньо на місці.⁽¹⁾

Про техніку виготовлення та оздоблення давніх українських килимів щось певне сказати важко. Можна лише припустити, що це була так звана килимова техніка — найстаріша ткацька техніка, яка примикає до звичайного плетіння. Прикрашалися килими, як свідчать їх зображення на фресках Кирилівської церкви в Києві, геометричним орнаментом.

Вітчизняне килимарство є феноменом світової культури. Галицькі майстри високо підняли славу цього промислу у середньовічній Європі.

Вироби наших ткачів були відомі у сусідніх державах. Це підтверджують їхні музейні збірки. Килими масово вивозилися придунайськими торговими шляхами й у віддалені країни. Природні вовняні барвники були продуктом місцевих галицьких промислів.

Майстерність українських ткачів досягла такої довершеності, що за свідченням німецького монаха-ченця Теофіла, який спеціально вивчав художні ремесла Європи і Азії та написав про це трактат, Рутенія перевершувала Італію, Францію, Німеччину, Англію. І лишень візантійські килими могли конкурувати з нашими виробами.

ПОХОДЖЕННЯ КИЛИМАРСТВА

В документах XVI ст. часто є повідомлення про килими: це описи майна приватних осіб, заповіти, скарги, судові акти. До другої половини цього століття належать згадки про майстрів-килимарів, поки що не виявлено більш ранніх записів про конкретне ви-

робництво. У багатьох грамотах вже робиться розмежування привізних килимів від місцевих. Вони виділені термінами: "домової роботи", "простий", "литовський", "черкаський", "український" і т. д.

Дійшли відомості про існування у XVII ст. кількох килимових фабрик. На згадуваній далі фабриці в Бродях крім шовкових тканин і макатів вироблялися також килими. В м. Сохачеві успішно діяла фабрика килимів.

Відомим центром килимарства був Львів. Коштовні килими, ткані золотом і сріблом, виготовляв місцевий майстер Корфінський.

У докладних описах та річних актах зустрічаємо окремі назви цих виробів: килим, ковер, коберець, коц. В давнину, зокрема в XVI і XVII ст., кожна з таких назв, безумовно, відповідала певним конкретним речам. Вважають, що килимами в старих описах називали лише безворсові тканини, прикрашені смугастим, геометричним орнаментом, а коврами — тканини, оздоблені квітковим рослинним орнаментом.⁽²⁾

Певне уявлення про характер та художнє оздоблення українських килимів в XVI-XVII ст. можна скласти на підставі кількох килимів, що збереглися до нашого часу і тих скромних описів, які інколи подаються в старих документах.

Вперше орнаментация килима згадується в документі другої половини XVI ст., де говориться, що килими були з різними квітами — два з них по блакитному полю, два — по білому, один — по жовтому і п'ять — по чорному.

У Львівському музеї етнографії та художнього промислу і Львівському музеї українського мистецтва збереглися три національні раритети — килими з XVII ст.

Один з них, килим датований 1698 р., є виробом фабрики в Бродях, заснованої Станіславом Конечпольським в середині XVII ст. Це ворсовий виріб, оздоблений рослинним орнаментом. У центрі основного поля зображено кошик з фруктами і квітами, по кутах — букети з польових і декоративних квітів. Широка кайма, що відділена вузькою смужкою узорів від основного поля, запов-

Килим ворсовий. Броди.

Килим. Полтавщина. XVIII ст.

нена бордюром з хвилястої гілки різних за формою листків і барвистих квіток.

У самій композиції виробу, характері мотивів вповні помітний вплив панівного в той час у мистецтві стилю барокко. Проте, народна основа килима проступає досить виразно. Про це переконливо свідчить яскраве барвисте розфарбування, народне трактування рослинних мотивів, зокрема розміщення на одній і тій же гілці листків і квітів інших рослин. До речі, орнаментика килима дуже нагадує узори тогочасного народного гаптування, а також оздоблення рукописних книг.⁽³⁾

Другий килим не датований (на першому був витканий рік виготовлення). Композиційно він схожий на попередній і мабуть теж витканий на бродівській фабриці. Виділяються геометризовані рослинні пальметки, які широко розповсюдилися в наступному столітті в безворсових килимах Лівобережжя, а також народний мотив деревця з розміщеними по його боках пташками. Кольорит килима витриманий в світло-синіх, блідо-рожевих, золотисто-жовтих і коричневих тонах.

Орнамент третього килима XVII ст. прикрашений рідко розкиданими по жовтому полю галузками квітів. Народна основа орнаменту цього виробу виступає найбільш виразно і зв'язує його з народним килимарством наступного століття.

У XVIII ст. українське килимарство здобуло нових успіхів. Виробництво поширилося на наші східні території. З відомих килимарських майстерень та фабрик цього періоду необхідно назвати фабрику магнатів Чарторийських у волинському місті Корці, Потоцьких у Тульчині, майстерню у Янушполі на Поділлі, майстерню гобеленів у Горохові на Волині.

Необхідно виділити також функціонування, килимарського промислу на Лівобережжі. Там, зокрема, у XVIII ст. заснуються фабрики в Батурині, в с. Черняхівці в маєтку чернігівського полковника Павла Полуботка.

Виготовленням килимів займалися також ченці в монастирях України та містечкові ремісники. Особливо багато ворсових килимів, так званих коців, виробляли в Харкові. Одна з вулиць Харкова досі зберегла назву Коцарської. Широкого розвитку килимарство набуває серед селян, особливо на Лівобережжі та Центральній Україні, завдяки чому воно й висувається на одно з перших місць серед інших видів українського народного мистецтва.

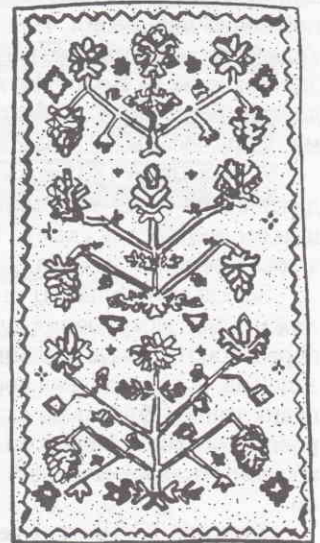
Побутове вживання килимів у нашій країні було досить різноманітним. Ними прикривали ослони, так звані полавочники, столи, скрині, піл, підлоги, сани, завішували простінки. Килими були необхідним атрибутом приданого — віна дівчини, становили велику цінність. В похоронному обряді килими використовували для покриття труни. Призначення килима зумовлювало його форму, розміри, техніку виконання, а інколи й оздоблення.

Виготовлення килима, підготовка пряжі, фарбування, ткання було складною і трудомісткою працею. Набутий досвід і знання передавалися з покоління в покоління.

Важливим процесом у виробництві килима було фарбування вовни. У XVII ст. вживалися виключно природні барвники, виготовлені з місцевих рослин: лупини цибулі (жовта і зелена фарби), ягід крушини (жовта, зелена, червона), чорнильних дубових горішків (чорна і сіра), дроку, щавлю, гвоздики (жовта фарба різних відтінків), споришу (яснозелена), молоді вільхової кори (коричнева), дубової кори з примшкою сточки бруса (чорна). Ще червону фарбу найпотрібніших відтінків виготовляли з червеною та кошенилі, а синю — з привізної рослини — індиго. Рослинні фарби давали приємні, м'які тони і майже не линяли.⁽⁴⁾

ТРАДИЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ та ОРНАМЕНТ

Килими виготовлялися на вертикальних та горизонтальних ткацьких верстатах. Вертикальні верстати в Східній Україні називаються "кросна", в Західній — "розбо". Виробляли завдяки їм гладкі двосторонні та ворсові килими. Узор ткали вручну, шляхом переплітання (овивання) основи кінцями кольорової нитки, без застосування допоміжного приладдя — глички або човника. Спочатку, однією ниткою виплітали місце, яке відповідало даному кольору. Потім закріплювали її, обрізали і плели другою ниткою інший колір. Узор орнаменту виконувався не на всю ширину килима відразу, а ткався окремими рапортами, між якими потім виплітався фон. Така техніка звалася "гребінцевою". Вона дає можливість переплітати нитки утка неповними рядами непослідовно і непаралельно і вести нитку по контуру малюнка у потрібному напрямі. Внаслідок цього можна виткати рослини та квіти з їх заокругленими майже природними формами. Мотиви на такому килимі позбавлені одноманітності і сухої чіткості в своєму розміщенні. Малюнок формують сміливі, вільно вигнуті лінії,

Килим. Подільський. XVIII ст.

тло килима нерідко видається хвилястим і завдяки тому, що нитки для нього підбираються з невеликою різницею в тоні, нагадує мазки, нанесені пензлем.

Гребінцева техніка є досить трудомісткою, та саме вона надає найбільші можливості для реалістичного нанесення на килим рослинного орнаменту.⁽⁵⁾

А що стосується ворсових килимів, то узор там складається шляхом нав'язування на нитки основи вузлів з кольорової вовни. Для надання виробу рівномірної поверхні і відповідної товщини ворсини в процесі в'язання стрижуться, звідки й назва ворсовий, або стрижений.

Технічна якість їх залежить від товщини і м'якості вовняної нитки, кількості вузлів на квадратному сантиметрі і висоти ворсу.

В Галичині та на Поділлі поширеним є горизонтальні ткацькі верстати. Взор на них ткалися відразу на всю ширину і набирали прямолінійні охідчасті обриси. Така техніка звалася рахункова, придатна для виконання геометричних мотивів. А рослинні мотиви, виткані на горизонтальних верстатах неминуче геометризуються, набувають невластивого їм східчастого оконтурення і в значній мірі втрачають свої природні форми.

Цікаво, що рисунок українського килима виконувався за зразком, а частіше по пам'яті. Народний майстер вільно варіював традиційні мотиви. А коли працював за зразком, то рідко придержувався оригіналів, досягаючи власної своєрідної композиції килима.

В оздоблених килимах XVIII ст. переважає рослинний орнамент, це проєкції крупних квітів, зібраних в пучки рослин, галузки та букети. Цілком природне трактування рослин знаходимо на килимі гетьмана Данила Апостола 1734 року та декількох виробів з Пирятина і Миргорода. Також заслуговує уваги килим (XVIII ст., Миргород), в центрі якого зображене стилізоване дерево з птахами, левом і ягнятами. Такі килими тоді не були рідкістю.⁽⁶⁾

Килими Правобережжя України, зокрема Київщини, мають дещо інший вигляд, свої мотиви та композиційне вирішення. Квіти, листя і стеблини, що їх з'єднують, помітно розтягаються в сторони, значно здрібнюють. Властиві для регіону є стилізовані деревисті рослини з симетрично розміщеними гілками, іноді посаджені у вазони.

А на килимі 1801 року з села Росішки, що знаходилося на межі з Вінницькою областю, видно вже цілком подільську схему. Тобто, рослини виростають з трьох великих вазонів, розміщених у ряд.

Загальний кольорит рослинного килима дуже залежить від забарвлення тла. В найдавніших килимах переважають світлі кольори — жовті, сірі, блакитні, зеленаві, потім відбувся поступовий перехід до коричневих тонів. Облямівка, як правило, становить кольоровий контраст. Нерідко і зовсім кайма є відсутньою або замість неї — вузький беріжок з зубчастої смужки.

Килимів XVIII ст. з геометричними орнаментами збереглося дуже мало. Передусім не дійшли до наших днів геометричні килими Лівобережжя, що, до речі, привело до невирного твердження, ніби там, зокрема

на Полтавщині, килими були виключно рослинні. Тим часом згадки про оздоблення килимів Лівобережної та Центральної України так званим смугастим орнаментом в описах XVIII ст. зовсім нерідкісні.

Килими з пасовим орнаментом, а це видно з описів, не були коштовними, використовувалися для застелення ослонів, тому не дивно, що вони не збереглися.

Простий геометричний орнамент був типовим також для ворсових килимів, найперше коців, довгий ворс яких робив рослинні мотиви розпливчастими і невиразними.

Крім народних килимів у XVIII ст. побутували коштовні так звані панські килими та гобелени. Вони мали своєрідне оздоблення з помітним впливом тогочасних мистецьких стилів з барокко, рококо та класицизму.

Ці килими вирізняються з-поміж інших властивими їм картушами, кошиками з натуралістично трактованими квітами, овочами і плодами, соковитими трояндами, перетягнутими стрічками, завитками.

Тематичні зображення були звичайними також для гобеленів. Вони на відміну від гладких килимів мають на зворотній стороні тканини т. зв. ландюжки, що звисають в місцях стику фарб. Ця техніка, а також застосування дуже тонкої вовняної пряжі дозволили передавати найтонші переходи кольорових відтінків, тонко моделювати людське обличчя, одяг, дрібні деталі.

Можна припустити, що у XVIII-XIX ст. гобеленове виробництво було відоме і в Карпатах, оскільки окремі фрагменти місцевих композицій використані в ткацтві збережених у музеях та приватних збірках таких виробів.

Ярослав КУП'ЯК

(1) Запаско Я. П. Українське народне килимарство, с. 5.

(2) Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва, с. 24.

(3) Історія українського декоративно-прикладного мистецтва, с. 24.

(4) Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва, с. 25.

(5) Там же, с. 25-26.

(6) Там же, с. 26-27.

ARKA LTD.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

Книжки, журнали, часописи, шкільне та бюрове приладдя, різьба, вишивки, нитки, панамы, образи, вишивані блузки, кераміка, платівки та касетки, друкарські машинки, обручки й заручинові перстені, різдвяні та великодні прибори, великий вибір дарунків.

575 Queen St. West, Toronto, Ontario
Tel.: (416) 366-7061 Canada M5V 2B6

ФРА АНДЖЕЛІКО

У році 1390 мілянець на ім'я Джіан Галеаццо Вісконті забажав завоювати цілу Італію. Фльоренція пробувала робити йому спротив об'єднуючись зі силами Венеції і деякими тосканськими містами-державами. Але на 1402 рік Фльоренція залишилася сама протистояти ворогові. Для піднесення моралі міста фльорентійці звернулися до античності, щоб знайти матеріал про минулу велич свого міста. В якихось старих латинських манускриптах було знайдено, що місто Фльоренція було засноване Римом під час його республіканських часів, приблизно I-ше сторіччя до Різдва Христового, майже в той час, коли Рим сам попав у руки одного правителя і цим згубив статус республіки, ставши тиранією.

Цей факт захопив фльорентійців претендувати, що вони єдині спадкоємці республіканців, які завжди були проти тиранії. У скорому часі Джіан Галеаццо Вісконті помер і минула мілянська загроза. Але з того часу багато провідних мужів міста зачали дуже цікавитися грецькими та римськими філософами, поетами та істориками. Вони читали ці праці і пояснювали діяння з новим підходом. Навіть пояснення їхнього фльорентійського життя стало ґрунтуватися на прецедентах з античності. З великим зацікавленням людськими особистостями античного світу ми ввійшли у вік гуманізму, який відомий як Відродження або Ренесанс.

Треба згадати прізвища двох людей як типових, головних рушіїв гуманізму. Це були Леон Баттіста Альберті і Козімо де Медічі. Обидва піднесли себе до рівня "універсальної людини" і обидва піднесли мистецтво і мистців до небувалої раніш висоти.

У той саме час жив Гідо ді Піетро да Мугелло, знаний нам як Фра Анджеліко. Козімо де Медічі дуже любив Фра Анджеліка за його мистецтво і Фра Анджеліко виконав багато замовлень головно у церкві і монастирі Св. Марка у Фльоренції.

Зв'язок між Фра Анджеліко і гуманістами є дуже великий, хоч мистецтвознавці не згоджуються, до якої категорії приписати його, до гуманістів чи до мистців середньовіччя. Його життя було дуже спокійне і людяне. Будучи людиною великого знання і експертом мистецтва, він міг створити багатство тільки своїми малюнками. Але він вибрав монаше життя для свого спокою і задоволення. Він студіював людей і малював святих, як справжній гуманіст. Він знаходив найкращі якості людини і передавав їх у своїх малюнках. Цим способом Фра Анджеліко ввів людину у святість не понижуючи Бога. Чейже Бог створив людину по своєму ж образі і подобі. Делікатний підхід Фра Анджеліко до людей здобув йому любов і повагу. Його ім'я Анджеліко, що значить "ангел", було надане йому послідовниками і приятелями.

Папа Нікола V-ий, якому Фра Анджеліко намалював кілька малюнків, бачучи високі і людяні якості цього мистця-монаха, запропонував йому пост архієпископа Фльоренції. Але Фра Анджеліко відмовився і запропонував іншого на це місце, пояснюючи, що він є не придатний управляти людьми.

Васарі, у своїй книжці про життя мистців, описує Фра Анджеліко як чуйну людину. Васарі зазначає, що Фра Анджеліко ніколи не малював без прочитання молитви перед початком роботи. Він ніколи не перемальовував своїх праць, пояснюючи як Божу волю, що малюнок так вийшов.

Сучасній людині є тяжко уявити мистця з характером Фра Анджеліко. Будучи високо кваліфікованим мистцем, він ніколи не загубив своєї покірності. Він завжди говорив, що "справжнє багатство полягає у тому, щоб бути задоволеним малим". А щодо управління іншими, він говорив, що "є багато менше втомлюючим і менше помилок робиться, коли коритися іншим".

Його життя і його мистецтво були не тільки надхненням для багатьох на слідувачі сторіччя, але служило прикладом до наслідування. Його праці донині рахуються витонченим і високої кляси мистецтвом.

Він був гуманістом у мистецтві і для нас він мусять служити прикладом, як студіювати людину і представляти її як ідеал краси тіла і характеру відповідного зразка людської родини. ■

О С І Н Ї

СЛ. ЛІНА КОСТЕНКО МУЗ. ВАЛЕРІАНА СТРАТУЦА
ПОМІРНО.

Ті журавлі, і їх прощальні сурми. Тих відлітань сюїта голуба... Натягне дощ, свої осінні струни, Торкне ті струни пальчиком верба. Зіграй мені осінній плач калини, зіграй усе, що я тебе прошу. Я не скрипичний ключ, а журавлинний тобі над полем в небі напишу. Сумна арфістко, — рученьки вербові По самі плечі вкутана в туман. Зіграй мені мелодію любові Ту, без якої холодно словам.

Ті журавлі, і їх прощальні сурми.

Тих відлітань сюїта голуба...

Натягне дощ, свої осінні струни,

Торкне ті струни пальчиком верба.

Приспів: Зіграй мені осінній плач калини,

Зіграй усе, що я тебе прошу.

Я не скрипичний ключ, а журавлинний

Тобі над полем в небі напишу.

Сумна арфістко, — рученьки вербові

По самі плечі вкутана в туман.

Зіграй мені мелодію любові

Ту, без якої холодно словам.

Приспів...

ДЕРМАНЬ — ЦАРИЦЯ СІЛ ВОЛИНИ

Вибираючись в наукову подорож до Дермані, де я мав намір оглянути давній, з 1453 року, монастир Святої Тройці, заснований князем Василем Острозьким, востаннє переглядаю всі свої виписки з документальних і історичних джерел про цю "царицю сіл Волині", охрещену так її уродженцем, видатним письменником Уласом Самчуком, щоб у повному всеозброєнні зі знань, доторкнутись душею і розумом до села, яке має найбагатшу історію землі нашої.

Саме з цього мальовничого волинського села розпочалися дороги письменника, по яких він пройшов пів світу, досягнувши вершин літературної слави, став кандидатом на премію Нобеля, але Москва зробила все, щоб та заслужена нагорода оминула його.

Всі його твори, починаючи з роману "Волинь", написані Дерманню, її чарівними пейзажами, добрими, щирими, працьовитими людьми. "Дермань для мене, — писав Улас Самчук, — центр центрів на планеті." Зі своїх вісімдесяти двох років, які йому відміряло життя, 60 років був він вигнанцем на чужині. Спочатку польський, потім московський окупант заставили його залишити рідну землю. Перший раз покинувши її, здобув за кордоном освіту і взявся за перо та став визначним письменником; вдруге, живучи в далекому Торонті, задокументував у своїх творах півстолітні буремні події, що відбулись на його вужчій батьківщині Волині і Дермані, зокрема.

Червневого недільного світанку вирушаємо в дорогу до Самчукового "центру центрів на планеті". Моїм супутником в цій науковій мандрівці зголосився бути мій учень Вадим Парфелюк.

Вже в Здолбунові зустрічаємо схід сонця, щоб незабаром рейсовий автобус довів нас до села Йосипівка, а далі 8 км. польової дороги серед мальовничої Волинської природи і... перед нами постане Дермань з її казково-багатим на історичні події минулим, сліди якого маємо намір відшукати в нашій бездуховній сьогоденні.

Там за горою Кручою, перед нашим зором має постати "цариця сіл Волині", крутими вулицями якої впродовж другого тисячоліття пройшли ратні полки наших князів, орди татар і сам всемогутній хан Батий наказав тут розбити намет, напоїти коней з криниці, яка й по цей день носить його ім'я.

В цій славетній Дермані, мали свій загородній дім князі Острозькі, реформований пізніше 1602 р. найславетнішим з їх роду князем Костянтином Костянтиновичем у монастир, жили і працювали тут для української культури Іван Федоров і Дем'ян Наливайко, щоб залишити нам "Октоїх" з Дерманської друкарні, а за стінами Свято-Троїцького монастиря складав першу нашу "Граматику слов'янську", найвидатніший з його архимандритів Мелетій Смотрицький (1578–1633), кріпили тут духовну фортецю святого українського православ'я ігумени Ісаія Борискевич, Ізекіль

Курцевич, Іоан Дубович і інші, які своєю працею і літературним пером примножували славу і велич нашої віри та нашого народу поміж сусідами, які в усі віки кидали жадібне око на "меншого брата". Найякравішим виявилось перо Уласа Самчука. Його могутній літературний талант зійшов яскравою провідною зорею на небозводі сучасної української літератури. З дерманських крутих вулиць, які за селом переходять в дороги, вийшов ще один знаменитий син землі волинської Борис Тен (Микола Васильович Хомичевський — 1897–1993) — перекладач, письменник. В Дермані на місцевому кладовищі біля храму Св. Онуфрія знайшли вічний спочинок найближчі родичі Уласа Самчука. Тут спочиває і його добрий знайомий генерал УПА Леонід Ступницький (Гончаренко). Такою мала постати перед нами тисячолітня Дермань, а ми бажали лише одного: зачерпнути з тих її бездонних вікових криниць духовних скарбів до своїх душ, щоб ці скарби з минулого Дермані, відшліфувати у наукові діаманти, щоб засяяли вони правдою краси і розумом досконалости.

І ось задихавшись, ми на Кручі, з якої на 20 км. навкруги видно чарівну природу рідної землі, а прямо перед нами внизу — Дермань. Впиваємось красою червеневого ранку і приходять на думку рядки з його екстатичного фейлетончика "Поїздка через май": "Вітаємо тебе рідна і прекрасна! Дермань! Знаєте ви, що таке Дермань? Ні, — сказав би Гоголь, — ви не знаєте, що таке Дермань. Це дуже простора і барвіста казка. Вже здалека розгортається вона цілими милями вправо і вліво, вже здалека виривають із зелені то знов десь зникають золоті хрести її церков. Вже здалека цілими натовпами облягають зі всіх сторін краєвиди і горе вам, чоловіче, коли ви не мистець, не поет, або принаймі не звичайний фотоамастор, з яким небудь "Кодаком" на черезпліч. Все то накидається на вас хижо зі всіх боків, ніби зграї звірів і хоч-не-хоч ви здаєтесь! Зупиняєтесь, здіймаєте капелюх і глибоко вітаєте цю царицю волинських сіл..."

Такою і стала в своїй чарівній красі того ранку перед нашими очима цариця Дермань.

Стоїмо довго на горі Кручі і впиваємось небачною досі красою, ховаємо її в глибину своїх душ, мовчки п'яніємо від побаченого і пережитого в ту мить.

Тут на Кручі археологи в 20–30-их рр. знайшли найдавніші сліди людської присутності в цій чарівній місцевості, які сягають доби неоліту, а на місці, з якого ми оглядаємо Дермань до 1855 року стояв давній дерев'яний храм Св. Онуфрія, побудований тут півтисячі років тому дерманськими майстрами. Його перевезли на сільське кладовище і став він церквою-капличкою для тих дерманців, земні дороги яких скінчилися під могильними плитами засіяними хрестами.

Наша стежка з гори Кручі до Дермані пролягла через поле з конюшиною, пшеницею, картоплею, а

*Монастирський храм Св. Тройці в Дермані.
Фото з 1958 року з архіву монастиря.*

брукована вулиця привела до родинного гнізда Бориса Тена. Стоїмо перед хатою і згадуємо визначного дерманця, який перший на рідну мову переклав "Одіссею" і "Іліяду" Гомера і як нагороду за ці та інші переклади з іноземних мов не тільки літературну премію ім. Рильського отримав, а й роки ГУЛАГ-ів.

А ось і знаменита площа між монастирем Святої Тройці і федорівською учительською семінарією. Цей майдан — улюблене місце зібрань земляків Уласа Самчука в усі часи. На ньому відбувались ярмарки, віча, маніфестації. Про одну з них у серпні 1941 року згадує письменник так: "Цього самого дня тут відбулась величезна маніфестація з приводу похорону жертв більшовицького терору, що їх перевезли з Дубна і мали поховати на дерманському цвинтарі."

Віками на цю площу з висоти дивиться монастирська вежа-дзвіниця в чотири яруси. Кілька віків тому, за його кам'яні мури оточені ровами й водою ставу "меніх" (тобто монах) можна було потрапити лише через підвісний міст, пізніше кам'яний, що вели до його воріт. Підходимо ближче й читаємо дві таблиці. Одна — "Пам'ятка архітектури. Монастир XV-XVII ст." Праворуч від входу "Дерманська допоміжна школа-інтернат." Її вже зачинено, а відкрито в 60-их рр., коли зачинили монастир і розмістили в його приміщенні сурдо-школу, а монастирський храм Св. Тройці перетворили в її склад, перед тим місцеві комуністи піддали його вандалізму — побили вікна, двері, знищили іконостас, пограбували церковне майно.

Піднімаємось на вежу-дзвіницю.

На початку XVII ст. в ній розміщались друкарня, управителем якої був о. Дем'ян Наливайко, а її могутні дзвони кликали вірних не тільки до служби Божої, а й кричали сигналом тривоги, коли наближались бурсурмани. З її висоти Дермань видно як на долоні. Вкотре стверджую в душі Самчукове так, вона, справді, красуня волинських сіл!

На монастирському подвір'ї повно руїни. Це сліди ненажерливого атеїзму:

*Мы всё разрушим.
А за тем, мы наш, ми новый мир построим
Кто был ничем, тот будет всем..."*

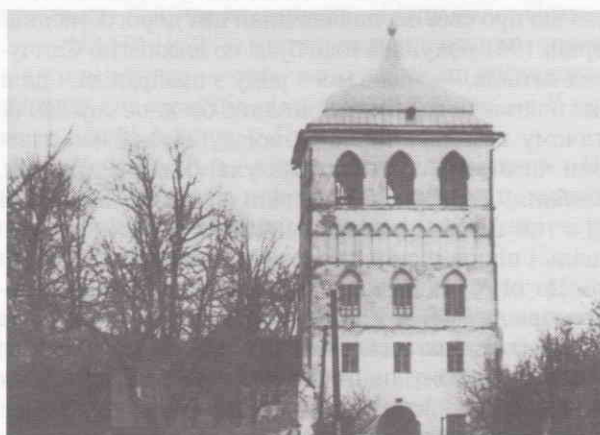
Слова цієї пісні "революційного пролетаріату" ще й нині голосно тут кричать до сердець прихожих бо-лем втрат і здичавіння...

Оглядаємо монастирські двоповерхові будівлі як і все доведені "допоміжною школою-інтернатом" до напівруїни. В монастирських келіях нині 40 черниць, майже всі родом з Рівненщини. Обитель знову відчинила свої двері для них 1990 року. Серед них є ті, хто за любов до Бога пройшли крізь криваве пекло комуністичних концтаборів — це сестри Надія, Лукія, Меланія. Очолює сестер-черниць мати-ігуменя Вероніка. Вона родом з Хмельницької області, вже 10 років веде чернече життя. Своєю мовою і поведінкою більш нагадує парторга колгоспу ніж черницю, яскрава прихильниця московської церкви в Україні. З її дозволу оглядаю жалюгідні рештки колись багатих архівів і бібліотеки князів Острозьких і Заславських. Найцінніші опинились в Москві і Петербурзі, менш вартісне стало жертвою червоних вандалів.

На монастирському храмі меморіальна дошка присвячена перебуванню тут Мелетія Смотрицького, а всередині о. Афанасій Рибак прославляє імена московського Алексія і Київського Сабодана. Колись цей багатий храм пишався щедрих дарунками князів Острозьких його фундаторів і будівничих та високомистецьким різьбленим іконостасом роботи волинських майстрів, неповторними речами наших золотарів — чашами, хрестами, оправами святих книг, сям золотом вишитих хоругв. Немає і знаменитої чудотворної ікони Богородиці. Від всього того лишилися голі поколупані обдерті складськими металевими речами і скринями стіни та лише два давні образи збережені в Дермані і передані до святині — образ благочестивого князя Василя Острозького, преподобного Йова Почаївського Залізо.

В цьому храмі з березня 1928 р. по 1 квітня 1931 р. правив службу Божу рідною мовою о. Никанор Абрамович, пізніший митрополит УАПЦ в Західній діаспорі.

Біла російська церковна ієрархія, що тримала тоді керівництво автокефальною православною церквою в Польщі, заслала до Дерманського монастиря о. Никанора "за церковну несубординацію".

Дзвіниця-вежа Свято-Троїцького монастиря в Дермані. Фото з архіву монастиря.

Але даремно шукати тут хоч якусь згадку про нашого митрополита, родом з села Мизів, що на історичній Ковельщині.

Залишаємо стіни давнього монастиря доведеного до руїни "будівниками світлого майбутнього" і ними ж на глум нам переданого в руки фаворизованої ними московської церкви. Ідемо вулицею до парафіяльного храму, життя якого в 20-их на початку 40-их років так яскраво змальоване Уласом Самчуком.

— З церквою пов'язане ціле життя тутешньої людини, — згадував письменник, — особливо в її ранніх роках. І не лише релігійне, а передусім соціальне, громадське, суспільне, культурне. Для селянської дитини це було єдине місце, де вона відривалась від нудної буденщини. Великдень, Трійця, Різдво, Водохристі, крашанки, коляда. Сюди сходились різні люди: "пани", вчителі, учні, службовці, чехи, жиди, "москалі" (солдати), що приходили на відпустку, матроси, гвардійці. Все це давало поживу фантазії, викликало бажання пізнати світ і життя поза обріями цього простору. Це було свято серед буднів, барвистість серед сіроги, музика серед беззвучності. Пізніше я мав нагоду бувати в Нотр-Дам в Парижі, в соборі Св. Петра в Римі, я подивляв їх монументальну величність, багатство і розкіш їх будов, але не знаходив у них тих емоцій, що якимись особливими чарами пов'язують нас з божественністю..."

Парафіяльний храм Святої Трійці побудували 1810 року греко-католицькі ченці. Велична однокупольна мурована будова з елементами класицизму (храм перебудовувався) доповнює архітектурний ансамбль Дерманя. З середини прикрашений мистецько-різьбленим іконостасом, розмальований в українсько-візантійському стилі.

Дальша дорога наша пролягла до місця, де колись стояло родинне гніздо Самчуків — урочище Гуцівщина. Від нього не лишилось жодного сліду. Доба колективізації постирала з географічної карти усі хутори в Україні, не оминула Гуцівщини, де побачив світ майбутній письменник, де пройшли його перші дитячі роки. І завжди, коли він згадував в своїх творах місце свого народження — особливі почуття народжені плачем душі виливалися на папір:

"Перш за все, треба піти на нашу Гуцівщину, — писав він про свої перші відвідини цієї дорогої місцини в серпні 1941 року, яка вже була не власністю Самчукових батьків, — місце мого роду з прапрадіда, і далі. Мене поймає нетерплячка дитини, бо ж це справді по дитячому вразливе місце нашої душі, яка не визнає норми чи стриму. Постають в уяві батьки, діди, рід, покоління, у цій землі їх коріння, у цьому повітрі їх дух, а тим самим і моє коріння, і мій дух. Я вирвався звідсіль і пішов у світ, але я тут побачив світ і пізнав його. Це та точка плянети, що дала мені перше опертя з ембріону моєї матері і мого батька, з атома їх духа і тіла, щоб пізніше я став частиною великого космосу, буття. І саме тому ця точка плянети для мене така дорога."

Звідси вирушаємо понад малесеньким струмочком, з якого починається річка Усте, йдемо назад до монастирської площі, мовчазно перебираємо свої дум-

ки, які роєм роються у наших головах. Напроти монастиря середня школа, яка має багате минуле і в якій учивсь Улас Самчук. "За царського часу, — читаємо в спогадах Уласа Самчука "На білому коні", — це була одна з найкращих шкільних будов цілої Волині, привілейована школа вчителів під окремою опікою відомого в той час архієпископа Антонія Храповецького — всемогутнього члена святішого синоду. Дерманська семінарія була особливо фаворизована, бо завданням її було спеціально вишколювати учителів для русифікації "Западно-руського края", тобто Волині і Холмщини, як також привіслянського краю, тобто Польщі. Для цієї школи 1912 р. був побудований дуже модерний на той час, просторий будинок..."

Поляки закрили семінарію, відкрили в ній семи-клясну народну школу з польською мовою викладання, а "визволителі" відкрили учительський інститут. Така вона Дермань — батьківщина Уласа Самчука. На будівлі школи меморіальна дошка з барельєфним зображенням письменника і напис: "У 1917–1920 рр. тут навчався уродженець Дермані видатний український письменник Улас Самчук (1905–1987 рр.)."

Вчора тут був випускний вечір. По коридорах ходять святково одягнуті юнаки і дівчата, а ми шукаємо слідів видатного письменника в стінах будови, де пізнавав він світ науки й добра.

Допомагає нам у тих пошуках вчитель історії, уродженець Дермані Дмитро Іванович Кравчук — найбільший краєлюб і Самчукознавець в селі. Стоїмо в його дітищі — шкільному музеї письменника, розглядаємо експонати пов'язані з життям і творчістю Уласа Самчука, слухаємо розповідь вчителя про них.

— Найцінніші з них, — пояснює Дмитро Іванович, — це ікони і рушник з хати батьків письменника, які передав син його дядька Парфена — Іван Самчук. За більшовицьких часів Іван замовчував свої родинні зв'язки з видатним своїм дядьком, бо це приносило б йому лише нові неприємності. Але всесильне КГБ в імперії зла дуже добре було поінформоване і тому на його життєвій дорозі та на дорогах дітей стояли шлагбауми, що перегородили шлях до освіти, здобуття якоїсь престижної і потрібної професії...

Серед експонатів — книги письменника, портрет, фото, фото рідних, близьких, листи, речі побуту і інше. Серед рідних на фото знаходжу світліну першої дружини письменника Марусі Зот. Маруся одружилась з Уласом в Празі, але 1942 року письменник зійшовся з Танею Праховою, родом з ^{Полтавщини} ~~Полтавщини~~. Маруся не виїхала на захід, а залишилась у Львові, але слуги червоного диявола вигнали її з "націоналістичного" міста на Черкащину, де рік тому померла в самоті.

В його батьківщину, незалежну Україну, повертаються твори письменника до наших бібліотек і музеїв, університетів і народних домів, а його великий творчий дух, в якому живе його Дермань, Волинь, Україна, стає складовою частиною духовної спадщини нашого народу, який впродовж віків рабства й неволі віддавав на жертвовник волі і незалежності життя найкращих своїх дітей, які знайшли свою смерть в чужинах і безсмертя на рідній землі. ■

ПІД ПСЕВДОНОМ "СВОБОДА"

Вважаємо за доцільне розпочати дискусію на тему проблем нинішньої "Свободи" децю скороченими з "Панорами" полемічними нотатками колишнього її співпрацівника і автора "Нових Днів". — Ред.

МЮНХЕН чи ПРАГА?

— "Свобода" казала!

Це був найостаточніший вирок, це був останній, найвирішальніший довід кухонно-горілчаної суперечки дисидентів, це була остання вагома крапка, а головне — це була правда. Але було це давно.

Пам'ятаю, далекого зимового вечора, притулившись до старенької "Рігонди", вслухався я крізь скажене гавкання советських глушників, у неповторно мужній голос Олексі Боярка — Олексі Народецького — збіглого кийського актора, який оповідав про животіння у брежнєвських таборах українських політичних в'язнів. Жорстока правда промовляла баритонном колишнього боярського парубка — звідси і псевдо, і в безсилій люті білішали кулаки, і в серці вибухівкою завмирало невимовлене "допоки"?!

З Олексом ми зазнайомилися й почали працювати згодом-перегодом, коли грубі теки з написами на спинках "політв'язні", "концтабори" ще стояли на його мюнхенських полицях, але вже спорожніли, як спорожніли політичні зони, а гучні прізвища перейшли з Олексових течок до парламентських стенограм і зарясніли на спинках книжкових.

Скільки їх попосиділо в оті ейфорійні часи в мюнхенських студіях, і в знаменитій "свободівській" кангіні, де за пивом і дешевими обідами загоді обговорювалися інтерв'ю, "круглі столи" й вивірено щирі сповіді... Від легендарного Левка Лук'яненка аж до миршавих поетиків, які з іржавої колючки похапцем сплітали собі лаврові вінки.

Не подякував жоден.

Ні, не за баварське пиво, не за шніцель з яйцем. За слово правди. Про них же — "борців за волю". А після інтерв'ю, після "круглих столів" й вивірено щирих сповідей Олекса, запалюючи на сходах, поблажливо посміхався:

— Ми, — й він підкреслював оте "ми", — не за подяки поборювали совети.

— Ото ж бо й воно! — встрявав котрийсь з мюнхенців і не без зловтіхи додавав. — Занадто сумлінно поборювали. Аж про свої пенсії забули.

З дня на день відвертіше гудкали по коридорах колишнього шпиталю, де безмалъ півстоліття містився комплекс "Вільна Європа"—"Свобода", що мовлення, кожна хвилина якого коштувала \$7,000, американський Конгрес незабавки зліквідує. Зліквідовано ж комунізм! Нащо ж викидати в повітря (той самий ефір!) сотні бюджетних мільйонів на втримання професійних антикомуністів?

Проте не всі конгресмени приставали на пропозицію своїх економних, але прекраснодушних співпа-

латників, а через це всі, як є, заходилися шукати можливий компроміс. Знайшовся він не на Капітолійському, а на Градчанському пагорбі. Президент Вацлав Гавел підказав американцям, щоби славетна протибольшевицька висильня перенеслася з баварської до чеської — незрівнянно дешевшої — столиці, де осідком її буде не колишній шпиталь, а палац колишніх федеральних зборів.

Про історію перенесення писали чимало, а все ж мало хто замислювався, що спонукало чехів піднести американцям небачено щедрий подарунок. По моїй голові, завинило поширене політичне кліше, за яким Чехія є демократичний взірць для посткомуністичних держав. Ще б пак, одинока, де при владі ще нема комуністів! Насправді все далеко складніше, і зайвий доказ на користь "далекості" — намагання чеських політиків будь-якою ціною довести, що демократичні зміни в країні завершено. А що може бути ліпшою запорукою завершення, ніж поява на чеській землі організації, яка є форпостом найстабільнішої демократії — американської?

Американські конгресмени прийняли подарунок завбачливих чехів, а по малій годині з'явився підписаний американським президентом документ, який вирішив долю "Вільної Європи" і "Свободи".

Джордж Марш — директор компанії, не погодився і зажадав відставки.

Так, доводив він своїм опонентам, заощаджуємо гроші, але втрачаємо якість програм, бо половинне скорочення асигнувань викличе й половинне зменшення працівників. А більшість з половини не покине Мюнхен з причин і моральних, і матеріальних. У Празі з адміністрацією братимуть контракти — новачки, виходьки з есендєвських країн, люди, яких надихає не ідея, а платня.

Поки точилися дискусії, поки урядники сновигали між Мюнхеном і Прагою, пристрасті не вщухали, з коридорів вихлюпувалися на вулиці, в бари, й хоч би де зустрічали ви "свободівця", з гамлетівською невідворотністю поставало питання: "Мюнхен чи Прага?"

— Ні! Ні! Ні!!! — множила знаки оклику красива — аж очі вбирає — узбечка, з якою ми гостювали в мюнхенській оселі під різдвяною ялинкою. — У мене двійко дітей! А вони — Прага, Прага...

— У нас, удома, журналістів відстрілюють. Наших кореспондентів московські кагебісти видають своїм ташкентським товаришам, а в їхній Празі — кагебістів хоч греблю гати.

Вона не поїхала, узбечка красуня. Не поїхали сотні "старих мюнхенців", надто ж — із середньо-азійських служб, що в їхніх країнах владають східні деспотії.

Не зрадили Мюнхен і працівники служб східнослов'янських, зокрема — української, де молоді майже не було, а ветеранам компенсація, виплачена за контрактом, дозволяла заможненько проіснувати аж до самісінької пенсії... З 24-ох "старих мюнхенців" у

празькому палаці опинилися Олекса Народецький (Олекса Боярко), Василь Яремій (псевдо — Василь Дарчук), Людмила Литовченко і директор української служби Роман Купчинський.

Відкинув празький контракт і Валентин Мороз (молодший), "Валік", як зветалися до нього "слободівські" українці, бо, здається, він і до правди був серед них наймолодший. З мікрофоном він поведився на диво природно, без найменшої афектації, і — зовсім уже чудасія! — видавався, як і в житті, неговірким. Подобався мені Валік і я плекав надію, що він не витримає, приїде. Одного квітневого дня він приїхав. Попрацював тиждень з новенькими, яких я вже охрестив "св'язачками"—комсомолочками, і зазбирався.

— Прийшовши вдавни на "Свободу", — казав Валік, — я знав, що битимусь із страшною системою, і я з нею бився. Доба була моя, а зараз вона їхня, — й кивнув на двері, за якими сиділи щойно завезені киянки. — Зараз вони знають, заради чого виходять в ефір, а я — ні... не за гроші ж!

— А що в Мюнхені? — спитав я.

— Заробітки? — зрозумів Валік. — Занадоблять-ся — водитиму мюнхенське таксі.

Він не витримав, Валентин Мороз (молодший), як я і сподівався, але по-іншому.

А перед ним не витримав і не втримався автор убивчо іронічних аншлагів і новелістично коротеньких дикторських вірзок, колишній чернівецький лікар, але журналіст до кінчиків нігтів — Борис Товстюк. Досвідчений, битий жак, знавець людських характеристик, він недовго придивлявся до збіраної дружини киян, які, ледь-ступивши на празький перон, хапалися вдавати пражаків і пражачок. А придивившись, зробив єдино правильний висновок:

— Не хотів би ані-ні завдавати мороки київським кагебістам. Довелося б їм аналізувати мої балачки. Не ефірні, звично, а під чаркою і в гулящий час...

Повернувся в Мюнхен Валентин Мороз (молодший), відлетів до Канади Борис Товстюк, вийшов на адміністратора Олекса Народецький, і я вже ніколи, ніде й ні від кого не почув довірчої інтонації донедавніх шістдесятих: "Свобода" казала...

МИ — СОВЕТСЬКІ ЛЮДИ

За сталінщини і хрущовщини, брежнєвщини й андроповщини не було в партійних ідеологів та кагебістів більш зненавиджених ворогів, ніж "голоси" — означення, яке покривало всі іноземні висильні, що вели передачі для поневолених народів московсько-більшевицької імперії. Ні кагебісти, ні ідеологи анітрішечки не помилялися. Їм протистояли вишколені фахівці, привчені зважати у підривній діяльності на найдрібніші нюанси. Диктор із бездоганно літературною вимовою полтавця або львів'янина не мав шансів на ефір. Забаламучена советською агітацією підсвідомість не сприймала б "нашого", емігранта, втікача, отож — за всіма советськими мірками — зрадника. Хоч би по "Свободі" лунала й записяжена правда, він зарівно б зітхав: "Брехня..." А тому й ловили ми "голоси" з акцентом.

Навесні ж 1995 року, після перших празьких передач, Роман Купчинський з утіхою заявив своїй збіраній дружині, що "Свобода" нарешті позбулася американських акцентів. Позбутися — позбулася, але що придбала натомість? Правильніше — кого придбала?

Ще во время оно придбанням працівників опікувалася на "ворожих голосах" служба безпеки. Брала кандидата на спиток, коли журналістський хист не підлягав сумніву, а перевірюючи ще довго не висвячувала. З постанням незалежної України вимогливі американські пінкертони поліберальнішали. Можливо, вирішили, що змінивши вивіски, українське КГБ зреклося геть-чисто всіх агентів.

Можливі, як той каже, варіанти. Серед "свободівських" пражан є категорія "наближених". Наближені вони або до грубих грошей, як донечка заплутаного в кланові афери українського банкіра, або безпосередньо до окремих начальників, від яких залежить, чи стане кияночка пражачкою, а коли й стане — на скільки. На рік? На два? На три? Що ж, доми нові, а забобони давні.

Протекціонізм — не найгірший з усіх відомих забобонів. Протеже іноді усвідомлює, якою є міра відповідальності й повністю виявляє свій потенціал. Потрібна дешифрація — відповідальність і потенціал. Першого нема, бо люди, які заступили "старих мюнхенців", не пам'ятають, чим була "Свобода" для кількох генерацій українських патріотів: на той час вони були слухачами "Піонерської зорьки". Нема й другого. До потужної пропагандивної корпорації київські молодики й молодичі пролізли — хто зі шкільної лави, а хто й нізвідки, роблять вони свій потенціал на очах (школа, не скажеш "на вухах") багатомільйонної аудиторії. Звісно, вони обізнані з абеткою журналістики, але советської, що її засадничі принципи пасують американським засобам масової інформації, наче корові сідло...

Джордж Марш потребував тягти воза американської демократії правцем на схід із людьми, які висповідують гасло "працюємо по-советськи, а заробляємо по-американськи".

По-американськи і заробляють: \$1,500-2,000 місячно, а ще — \$1,200 квартирних, а ще квитки для відпускних поїздок на батьківщину, а ще низка всіляких пільг аж до оплачування студій з англійської й чеської, що виходить американській скарбниці зовсім не дешево.

А позаштатним кореспондентам, які є основним джерелом інформації, підкидають гонорари, як Бог на душу покладе. Значення подій, що вони відбуваються в доленосному для України Харкові, нема чого порівнювати з чернівецькими, але директор української служби "Свободи" й не порівнює... Зате слухачі почали порівнювати її мовлення з гайсинським або вовчанським, ковельським або пирятинським. А чому б ні, якщо на хвилях радіо "Свобода" гучать звіти про завершення сівби буряків й містечкові плітки?

Гучатимуть й далі, бо 180 хвилин — ефірний час української служби — треба чимось заповнювати,

(Закінчення на стор. 40.)

НА ЗЛОБОДЕННІ ТЕМИ

ЩО ДАЄ ПЕРЕМОГА?

Коли наші далекі нащадки, "роясь в нашем окаменевшем дерьме", як писав "найкращий та найталановитіший поет нашої (сталінської — Я. С.) епохи" будуть оцінювати наслідки якої-небудь війни, мова буде йти не про те, хто кому нам'яв чуба — "наші" чи "не наші", як зараз нам недолужно славити перемогу одних неандертальців над іншими.

Головним критерієм стане, безумовно, оцінка перемоги прогресу або регресу. З такої точки зору перемоги Російської імперії у двох вітчизняних війнах більш за все одержать негативну оцінку.

Згадаємо, що перемога у війні з Наполеоном, на олтар якої поклали життя сотні тисяч селян у солдатських мундирах та партизанських кожухах, тільки закріпила кріпацьке право, що стало на той час вже ганьбою в Європі. А перемога дала змогу панам ще півстоліття продавати та програвати в карти переможців, і тільки через століття та реформа дійшла до селян з ім'ям Столипіна.

Перемога в війні 1941–1945 років, яку віра Молоха охрестила "великою вітчизняною", не тільки закріпила тоталітарний режим імперії, яка вже добре одержала по потилиці від своєї колишньої колонії Фінляндії у 1939 році та була вигнана з Ліги Націй, але й загальмувала прогрес як у самих переможців, так і в "звільнених" країнах Східної Європи, що ніяк не могли звільнитись від такої "воли".

Вже нікому не треба доводити, що переможена Німеччина та Японія стали на чолі прогресу, відсуваючи навіть таких переможців, як США та Велика Британія, не кажучи вже про головного переможця — СРСР. Але найбільш наглядні приклади дали країни, які з "перемогою соціалізму" були розривані навпіл. Так Східна Німеччина, яка до війни була більш розвиненою частиною країни, на момент з'єднання вже далеко відставала від ФРН, хоч переможці дуже дбали про свою "західну вітрину" і вклали туди чимало, відриваючи від власного народу. А Корея? Її південна частина надоганяє своїх західних партнерів, тоді як північна досі мітінгує та славословить "великого вождя — батька", а голодні діти марширують, як маріонетки. Навіть маленький шматочок Китаю — Тайвань — набагато випередив свого материкового брата, хоч ресурси їх не йдуть в ніяке порівняння.

Лишається згадати ще тих переможців, що поклали голови за колючим дротом та в катівнях ГУЛАГ-у, та тих, що одержують мізерні пенсії, які не сягають і одноденного заробітку переможених.

Солдати будь-якої країни, свято вірили, що несуть волю та достаток своїм сім'ям та тим, кого звільнили. А зараз ветерани дуже засмучені тим, що їх хрестять вже окупантами! А ще давньокитайський епос стверджував, що той, хто переміг дракона, сам мусить стати драконом. І історія людства має досить прикладів, які підтверджують це. І американські солдати почали встановлювати американський порядок у в'єтнамських хижках. Разом з СРСР Китай допомагав ви-

ставити додому американських "визволителів" та між іншим захопив чималенький шматок в'єтнамської землі на півночі. Так колесо історії зробило повний оборот.

Тому справжніми визволителями можна назвати тільки тих, хто вигнав загарбників з чужої землі, нагодував знедолених та й повернувся до власних осель. А якщо визволителі залишаються на визволених землях на довгі роки, вони неодмінно стають окупантами, як переможець дракона обертається у дракона. Так, що ветеранам не варто засмучуватись з приводу того, що війська їх країни не дуже шанують на землі, яку вони колись звільнили і де залишили могили своїх побратимів. Не їх вина, а їх біда, що ті, хто користувався плодами перемоги, перетворив визволителів у окупантів. Як не прикро називати "наших" такими словами, але так воно й є. І як не прикро, але ми мусимо признати, що наші хлопці в Афганістані робили таке ж неправе діло, як і американські морські піхотинці у В'єтнамі, яких ми у свій час так гаряче засуджували. А вони ж теж діяли не зі своєї волі, а з наказу. Як "наші" в Афгані. Як і німецькі солдати в Україні, про яких пропаганда писала: "Де побачиш німця, там його і вбий!" Тому, може, нам варто відмовитись від позицій "наших" та "не наших" і глянути на те, що сталось, очима наших далеких нащадків?

ТРЕТЄ ПІДКОРЕННЯ КАВКАЗУ ?

"Єдина й неподільна" Російська імперія створилась, як і всі імперії або силою, або віроломством, або хабарями ласим правителям. Підкорення Кавказу не було винятком. Якщо в Грузії "такої-то царь в такой-то год вручал России свой народ", при цьому навряд чи проводився референдум — хоче цього народ чи не дуже, то на півночі Кавказу війна тривала довгі роки. І якщо б не перевірена імперська політика "поділяй та володій", то навряд чи досяг би цар бажаного. А вже після того, як поділили мешканців на "мирних" та "немирних", настав час, коли на мінеральні води Кавказу могли їхати не тільки озброєні офіцери, а й княжна Мері, щоправда, з реальною змогою попасти в яку-небудь халепу. Призначення на службу на Кавказ вважалось за покарання.

Друге підкорення Кавказу почалось вже самими кавказцями, які стояли на чолі імперії та її карного апарату. Після звільнення Кавказу від німців на кінець другої світової війни почалось звільнення його і від кавказців. Чеченці та інгуші, кабардинці, балкарці, месхетинські турки й греки, інші представники численних кавказьких народів похапцем напихались у "телячі" вагони та вивозились туди, "куди Макар телят не ганяв". Операції проводились звичайно вночі, старі, малі і хворі зганялись натиском озброєних "чекістів", зброю пускали в хід, коли заманеться — хто докаже, та й хто буде слухати? Скільки напханих у вагони, де не можна було навіть сісти, через кілька тижнів доїхало до місця? Скільки померло, не маючи змоги навіть впасти? Адже вагони не відчинялись, ні

води, ні їжі в'язням не давали. Про це мовчить статистика Малюти нашого часу. Відомо тільки, скільки було заплановано вивезти і скільки вивезено. Останні цифри були, як правило, більшими. Так підкоряли Кавказ вдруге, за що "підкорителі" одержали бойові нагороди — цього не дозволяв навіть Гітлер, який вважав, що нагородити бойовим орденом ката — образити солдата. "Підкорителі" пишуться цією операцією й досі, картаючи "Пашу-Мерседеса", як прозвали міністра оборони Росії, за "гнилий гуманізм" щодо чеченців в наші часи. Вони забули дуже слушну британську приказку: "Посієш вітер — пожнеш бурю."

Перші ознаки бурі з'явилися вже після ХХ з'їзду партії, коли чеченцям, інгушам та калмикам дозволили повернутись до рідних могил. Разом з нехитрим майном вони привезли кістки тих, що загинули на чужині, щоб поховати їх у рідній землі. Це стало не до вподоби "визволителям", які розпустили чутки, що разом з кістками привезено чуму, що дало фанатикам змогу безкарно палити хижки повернених та грабувати магазини — все поклали на чеченців. Першого секретаря чеченського обкому комсомолу скинули з балкону, куди випхали його "старші товариші", зробили спробу штурмом брати обком партії. По бруківці Грозного заскреготали гусені танків. Розвідники ловили "диверсантів". І знов стара політика — нацькувати інгушів на чеченців, з яких "все почалось". Щоправда, війни не сталось, бо в них не було ще Дудаєва. Бурю, що почалась, втопили в міжнародній гризні. Але даремно сподівались "покорителі", що все минеться без слідів. Гнів на непрояханих "водіїв порядку" переливався у нове покоління, підтримуючи віру в те, що прийде час звільнення від таких "порядків". Тому, коли імперія захиталась, одні з перших заявили про себе чеченці. Тільки тепер у них був досвідчений керівник, генерал.

Але імперія, хоч вже й підупавша, лишається імперією. Як віддати те, що нагробовано? "Ми ж кров проливали! Тут могили наших солдат!" А на яких завойованих землях немає могил завойовників? Тим паче, що це не головне, а камуфляж. Головне — прецедент! Бо якщо відділиться Чечня, за нею слідом — Карелія, що давно вже дивиться у бік Фінляндії. Потім Тува, Бурятія... І вся "неділіма" розсипеться, як картонний домок.

Тому зверху терміново заходились "наводити порядок". По ТБ кричали: "Школярам не дають вчитись! Пенсіонерам не платять пенсій!" А головне, як завжди: "Наших б'ють!"

Проблему учнів та пенсіонерів вирішили просто: розбомбити школи та доми, де жили пенсіонери. Знову спробували стару політику — на броню танків посадили місцевий кримінал... Але ці "захисники порядку", ледь танки увірвались в місто, кинулись грабувати. Танки та їх екіпажі лишилися без захисту і загорілись яскравим полум'ям. От тоді крутий російський міністер оголосив "бліцкриг". Мабуть, коли вчився, мав "двійку" з воєнної історії. Адже ж ті, хто прийшов, не знають, за що вони воюють. А тим, хто захищає свій дім, пропаганда не потрібна — мати каже: "Йди, си-

ну!" От і везуть "груз 200", як "закодували" домовини ще у Афганістані, плачуть матері російських і чеченських хлопців, а "бліцкригу" не видно кінця й краю.

Чи вдасться знову зробити Кавказ "безмолвним"? Побачим...

Я САС

ПІД ПСЕВДОНИМОМ "СВОБОДА"

(Закінчення зі стор. 37.)

щоб не спорожніли гаманці новоз'явлених пражан, щоб не втратили вони комфортабельні помешкання, вибирали які із прискіпливістю ярмаркових ліверантів...

Витрати на зв'язок в американській адміністрації, мабуть, найбільші. Адже в десятках національних служб записуються матеріали, може, й з сотні країн. У Празі, дарма що служба поменшала, витрати знагла підскочили. Адміністрація швиденько зметикувала, що люди, які приїхали звідти, де все досі моє й усе нічیه, "сіли на телефони". З котрогось любителя по-теревенити чужим коштом стягли \$800, але його со-ветським послідовникам кебети не позичати, й вони пересіли за оперативні апарати.

Проходячи повз прочинені двері української служби після чотирнадцятої, коли змонтовано вечірні програми, чуєш діалоги, які не потраплять в ефір.

— А квіти поливаєш? Ні, оті, що на балконі?

— Бабусю, тобі сподобалось, як я читала новини?

— А як там наш котик? Ти вже привозив йому кішечку?

— Купила черевички. "У Баті", звичайно.

— Здорово, старий! Не в голосі, кажеш. Та нарі-залися вчора. Пива ж чеського — залийся...

Ох, довідалися б платники податків по аризонах та вермонтах, що з їхніх гаманців витягають долари на інформацію про злягання шулявського котика з оболонською кішечкою! Але не довідаються, й кон-грес і надалі відстібатиме мільйони на втримання спо-живачів чеського пива, велелюбних онучок і знавців модельного взуття, звичайно ж, вибраного "У Баті", куди мій чеський знайомий Карел Тіце й не потика-ється, нема з чим.

Я САС

ДЕНЬ КИЄВА

26 травня відбувся День Києва. Під час святкування цього традиційного місцевого свята відкрито монументальний пам'ятник за проектом видатного українського скульптора І. Кавале-рідзе українській княгині Ользі, апостолу Андрієві Первозваному, проповідникам Кирилу і Методію. Цей пам'ятник московсько-більшевицькі окупанти України свого часу розбили і зарили в землю на тому місці, де його нині і відновлено.

Другою подією у рамках свята стало відкриття головного поштового стовпа України на майдані Незалежності. Досі в Україні відстані рахувались, починаючи від Москви. Тепер обраховано і впроваджено у довідники відстані до будь-якого куточка пляне-ти, починаючи від головного поштового стовпа в Києві.

Він має форму гарної, елегантної колони з білого італій-ського мармуру, над якою встановлено бронзову скульптуру архістратига Михаїла — покровителя Києва.

(ПСУ)

Василь СОКІЛ

ГРУШЕВСЬКИЙ — БУДІВНИК НАЦІЇ

На відзнаку 130-ліття з дня народження Михайла Грушевського — найвидатнішого українського історика, першого президента Української Народної республіки у 1918 році, Українське Історичне Товариство видало збірник статей і матеріалів Любомира Винара "Михайло Грушевський, — історик і будівничий нації".

Збірка опрацьована спільно з Інститутом Української Археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського Національної Академії наук України і вийшла у світ у видавництві Фондації ім. О. Ольжича у Києві, 1995 р.

За советського режиму творчість і діяльність Грушевського — "махрового українського націоналіста", була під суворою забороною протягом шести десятиліть. Тим часом 30 років тому, на еміграції, в журналі "Український історик" з нагоди 100-ліття Грушевського, систематично публікувалися дослідження його наукової творчості. Вирішальна заслуга в цьому належить Любомирові Винару — одному з найвидатніших організаторів наукового життя в діаспорі, відомого історика, бібліографа, педагога, засновника і дотеперішнього редактора місячника "Український історик".

Л. Винар народився 1932 року у Львові і належить до істориків, які виховувалися і ставали на самостійний шлях науковця вже на еміграції, — спочатку в Мюнхенському університеті (1946 р.), одночасно вивчаючи історію на філософському факультеті Українського Вільного Університету (УВУ), який закінчив 1955 р. зі ступенем магістра філософії, а через два роки УВУ надав йому звання доктора філософії за дисертацію "Українсько-молдавські відносини в другій половині XVI-го ст."

Першою обширнішою працею про історичну творчість Грушевського, Винар називає студію "Історичні праці Франка", що появилися в "Збірнику Української літературної газети" (Мюнхен, 1957 р.). В цій праці він критично висвітлює оцінку Франка історичних праць Грушевського, що й дало поштовх до систематичного вивчення різних аспектів творчості Грушевського. Його бажання для поглибленого і об'єктивного вивчення творчого доробку історика заснувати постійно діючу наукову установу могло здійснитися лише в 1963 р., коли ним було засновано журнал "Український історик" і спільно з проф. О. Оглобліним у 1965 р. — Українське Історичне Товариство. У популяризації грушевськознавства головну роль відіграв цей журнал. Крім публікації статей у журналі з'явилася окрема секція "Матеріали вивчення життя і діяльності М. Грушевського", яка згодом стала називатися "Грушевськіяда".

Ранні 90-ті роки принесли епохальні зміни в Україні. Вони створили вплив на поширення дослідів доби Грушевського, бо почали відкриватися заборонені архівні фонди. 1991 року заходами НТШ, УІТ та Республіканської асоціації українців відбулася порша в Україні міжнародна наукова конференція з нагоди 125-ліття М.

Грушевського. Цього ж року вийшов спеціальний випуск "Українського історика", в якому друкувалися праці грушевськознавців з України і діаспори. В 1994 році у Львові вийшов збірник "Михайло Грушевський", виданий спільно НТШ у Львові та УІТ. Це був перший науковий збірник про творчість і громадсько-політичну діяльність Грушевського, опублікований у незалежній Україні.

І от 1995 р. вийшов у світ збірник статей і матеріалів Л. Винара про Михайла Грушевського — історика і будівничого нації.

Головне завдання свого життя Грушевський як історик виконував протягом 36-ти років, починаючи від 1898 року, коли у Львові вийшов перший том "Історії України-Руси", аж до кінця життя. Останній, десятий том, був опублікований вже після його кончини за редакцією улюбленої дочки Михайла Сергійовича Катерини Грушевської. Поки що, не знайдено другої частини десятого тому, який напевно десь знаходиться в рукописному відділі наукової бібліотеки АН України в Києві.

В цій збірці статей Винар докладно зосереджується на історіографічній схемі, за якою творилася "Історія України-Руси". В ній науково аргументовано відкидається концепція російських та інших істориків про "общерусский народ" як ненаукові. Головні тези, на яких побудована історія України, Грушевським сформульовані так:

— Безперервність і нерозривність українського історичного процесу від ранньої доби через середньовіччя аж до нового періоду історії України.

— Антв слід вважати предками українського народу.

— Київська держава, право, культура були витвором одної народності, а Володимиро-московська — іншої, великоруської. Вона не була ні спадкоємницею, ні наступницею Київської. Київський період перейшов не у Володимиро-московський, а в галицько-волинський XIII ст., а потім у литовсько-польський XIV-XVI ст.

— У періодизації історії України слід узгодити ранній, середньовічний, литовсько-польський, козацько-гетьманський етапи історичного розвитку українського народу та його державности, що завершується національним відродженням XIX ст. і новою державою УНР у XX ст.

Спокушений заманливою "українізацією", Грушевський повернувся 1924 року з еміграції в Україну. В Академії його дуже добре прийняли. Через два роки, 1926 р., урочисто відзначили його 60-ліття. У своїй статті Винар загадує вступну промову академіка П. Тутківського — голови ювілейного комітету, уривок з якої варто навести: "...Я маю високу честь і щастя сказати, що ідея заснування Української Академії належить високошановному ювілянту... З того моменту, коли Михайло Сергійович приїхав до Києва, в Академії відчулася при-

сутність величезної науково-організаційної сили. Це яскраво виявилось і на зібраннях Академії, і в творчій та організаційній діяльності, в організації історичної секції з її численними відділами, в заснуванні наукових видавництва і в притягненні до активної праці талановитої молоді. Об'єктивно, ніяк не перебільшуючи, Михайло Сергійович назавжди лишиться найкращою і справжньою окрасою Української Академії."

Незабаром така надзвичайно активна діяльність Михайла Грушевського викликала у советських правителів не лише критику, а й заборону діяльності "небезпечних" наукових секцій Академії. Не минуло й п'яти років, як Грушевського з наказу ГПУ було "звільнено у відпустку" в Москву, де там його в січні 1931 року арештували і намагалися зробити з нього організатора і керівника вигаданого чекістами "Українського Національного Центру". Тоді ж було арештовано колишніх політичних співробітників Грушевського — П. Христюка, М. Чечеля, В. Голубовича, Г. Коссака та багатьох його учнів і наукових співробітників.

В розділі "Джерельні матеріали" Б. Винар подає архівні документи про жорстоку розправу советської влади над видатнішим істориком і будівничим української нації. Під виглядом звичайної операції на кавказькому "курорті" 1934 року було фактично вбито всесвітньо відомого історика України.

* * *

Належить відзначити ще одну прикметну рису опублікованих статей Любомира Винара. Як видно з поданих матеріалів, автор у них зосередив послідницьку увагу на основних періодах наукової і громадсько-політичної діяльності Грушевського. Це — ранній Київський (1886–1894), Львівський (1894–1914) і останній Київський (1924–1934). В аналізі його різнобічної діяльності автор простежує певну еволюцію політичних поглядів Грушевського, які визначалися саме періодами його діяльності. Ранній період, безумовно, позначався впливом ідей народників (Кирило-Методіївське Братство, твори Костомарова, Шевченка, Куліша, а згодом В. Антоновича, Т. Рильського, П. Свенцицького). Цього досить було, щоб його назвати антидержавником.

Так його трактували С. Томашівський, Д. Дорошенко, В. Липинський, які погоджувалися з його історіографічною схемою, однак, вважали, що не народ є рушійною силою історичного процесу, а лише провідна верства. До того ж вони ототожнювали державність монархічними формами влади, гетьманатом. Грушевський же справедливо стверджував незаперечну важливість поширення освіти і національної свідомості народу, без чого немислима справжня державність (Від себе додаю, — чи не є це найважливішим завданням політики в нинішній незалежній українській Державі?). Грушевський, категорично не сприймаючи монархічних ідей, відстоював у своїх працях і конкретних діях (вже як голова Центральної Ради) побудову демократичної держави. Еволюція політичних поглядів Грушевського намічалася ще до революційних часів, а чітко визначилася в 1918 р.: від автономії та державного федералізму до проголошення 4-им Універсалом Самостійності України.

Життєві обставини Грушевського пов'язувалися з двома науковими середовищами, київським і львівським. Переїзд з Києва до Львова в 1884 році був викликаний неможливими, навіть небезпечними умовами, спрямованими російським царем на придушення українського культурного життя. Валуєвський циркуляр 1863 р. та Емський указ 1876 року примусили українських науковців та політиків ховатися в Галичині. Для консолідації наукових сил у Львові, за ініціативою видатного громадського діяча і письменника Олександра Кониського в 1873 році створено Літературне Товариство ім. Т. Шевченка, яке 1882 року перейменовано на Наукова Товариство. З приїздом Грушевського до Львова, починається новий, динамічний період у Товаристві, в якому він виявив себе неперевершеним організатором видавничого і наукового життя і творчої діяльності. Про це докладно пише Винар.

Любомир Винар у цьому збірнику подав статтю "Чому Михайло Грушевський повернувся в Україну 1914 року?". Головний мотив: австрійська влада могла його репресувати як "москвофіла". Крім того, він ще 1913 р. плянував повернутися до Києва, оскільки, як писав згодом Грушевський: "галицькі провідники заходжувалися коло порозуміння з поляками, а вони вважали мене джерелом української опозиції". У 1913 році Грушевський відмовився від головування в НТШ через внутрішні конфлікти. А в Києві, йому здавалося, він матиме сприятливіші умови для наукової праці...

Восени 1914 року Грушевський прибув до Києва. У ньому він пробув на волі лише чотири дні. Російська поліція арештувала його як "австрофіла" та ще обвинувачуючи в організації січових стрільців у Галичині. Спочатку вислали його до Симбірська, потім до Казані, а врешті для пильнішого нагляду — до Москви.

Повернувся Грушевський до Києва з вибухом революції в 1917 році і був обраний головою Української Центральної Ради. Через два роки йому знову довелося емігрувати...

Друге повернення Михайла Грушевського в Україну відбулося 1924 року.

Через десять років до Києва він повернувся в труні...

Нині, після кількох десятиліть забуття, славетний творець "Історії України-Руси" навечно повернувся до свого народу допомагати будувати Незалежну, Могутню Державу. ■

В. ЄВТУШЕВСЬКИЙ

* * *

*Чому так тяжко живуть всюди
На рідній і святій землі?
Тому, що занедбали душі люди
Мого народу, дорослі й молоді.*

*Я вірю й вірую в ясне прийдешнє
На хутори, у села і міста.
Ще український дух воскресне,
Буде гармонія і згине суєта.*

*В любові браття й сестри заживемо
З пошаною до працюрів своїх
І славний дух козацький понесемо
На радість і благословення всіх.*

СУСІДИ й ПОВИННІ ЖИТИ ПО-ДОБРОСУСІДСЬКИ

Деякі роздуми після прочитання книги Ізраїля Клейнера "Владімір (Зеєв) Жаботинський і українське питання"

Останнім часом Канадський Інститут Українських Студій видав кілька важливих книг, в яких віддзеркалено саме ті питання, які животрепетно хвилюють сучасника.

Про одну з таких книг, а саме про твір Ізраїля Клейнера "Владімір (Зеєв) Жаботинський і українське питання" та навколо нього піде нижче мова, зокрема про погляди і висновки, які зроблені самим життям після тих, описаних І. Клейнером пертубацій і навіть за час, що минув після написання автором книги (1981–1982). Бо навіть за цей невеличкий для історії проміжок часу відбулися такі грандіозні події, про які мріяли український і єврейський народи віками.

Власне, це буде ніби продовженням дуже вдалої й умілої передмови чи вступу до книги відомого українського письменника і громадського діяча Івана Дзюби, який, як він сам сказав, "вже втомився від політики".

Так ось, спочатку про книгу. Як сказано в коротенькій анотації до неї, книга присвячена одному з найістотніших складників політичної та публіцистичної діяльності визначного уродженця України, чільного діяча сіонізму Володимира Жаботинського (1880–1940) — його щільним зв'язкам із визвольним українським рухом (автор, чи, можливо, редактори, пишуть чомусь Владімір; адже ми не кажемо Владімір-хреститель-князь Київський, то чому ж Володимир (Зеєв) Жаботинський став Владіміром — незрозуміло).

Книга ця написана для тих, хто цікавиться національними питанням та історією українсько-єврейських стосунків. Але більшого загалу читачів цікавить, як і автора статті, питання, які поставило життя після описаних подій в цьому, безумовно, цікавому та живучому питанні і творі.

Крім переднього слова Івана Дзюби і передмови та вступу у дослідженні є чотири розділи: *Ранні роки: спільність і відмінність національних доль; Владімір* (явно російське слово, аж вухо ріже — Ю. К.) *Жаботинський, Пьотр* (а чому не Пйотр чи таки Петро — Ю. К.) *Струве і ювілей Шевченка: дискусія з українського питання...; Угода Жаботинський-Славінський: акт мужності чи фатальна помилка?; Жаботинський і процес Шварцбарда: погромний шок і тверезий голос; Післямова. Жаботинський, українське питання і єврейська національна політика.* Вміщено тут також коротку біографічну довідку про Володимира (Зеєва) Жаботинського, різні помітки, показчик імен, біографічну довідку про автора. Все, як і повинно бути в науковому трактаті. І хто з науковців бажає його придбати, може звернутися до Канадського Інституту Українських Студій.

Що й казати, питання, підняті в цьому конче необхідному творі, дуже актуальні і нині, коли Україна стала вільною, незалежною державою. Поки що, в одній Україні з усіх колишніх так званих "вільних республік"

прийнято закон про національні меншини. А це, ой, як важливо. Власне, цим законом знищено всі передумови для виникнення антисемітизму, з яким так все життя боровся Володимир Жаботинський, усі прогресивні люди України. Тут, звичайно, можна наводити десятки призвищ, починаючи від Володимира Короленка і кінчаючи вченими та письменниками багатьох країн та континентів.

Отож продовжити треба тему, підняту і обгрунтовану Ізраїлем Клейнером. Тим більше, як пише Джон Дьюї, що предмет нагадує драму на три дії, з яких остання ще не закінчена і в якій ми беремо участь. Отож ще не поставлено всі крапки над "і".

Візьміть до рук досить солідну російськомовну газету "Новое русское слово" (Нью-Йорк). В цій газеті стільки місця відведено особистості Головного Отамана Симона Петлюри, скільки не відведено комусь іншому. Значить, це питання хвилює до цього часу єврейську громадськість. Кожний автор шукає істину і, звичайно, знаходить її по-своєму. І що не стаття, то "перлина" з дна морського. Один пише, що Петлюра був антисеміт і "випікав" антисемітські накази та спонукав своїх підлеглих до єврейських погромів. Інший йому заперечує і приводить приклади, коли Петлюра суворо засуджував у своїх наказах погромників і навіть приводить приклади, коли такі були розстріляні за його наказом.

Свого часу (не хочу шукати, надоїло) якийсь борзописець дав заголовок до статті "Я вбив вбивцю". Мається на увазі "крилатий" вислів Шварцбарда, який забив Симона Петлюру. Написав і живий залишився. І нічого й не сказав, що вбивця був агентом КДБ і не мстився він за своїх рідних, що загинули в Проскурівському погромі, а виконував волю й наказ Москви.

А ось газета "Новое русское слово" за 1 грудня 1995 року. В ній видруковано фрагменти з книги Юрія Фінкельштейна "Загадка Симона Петлюри, або Парадокс антисемітизму". І в цих фрагментах, точніше, з перших рядків передмови ми дізнаємося, що "Здібний журналіст (і то, слава Богу, в інших статтях Петлюру називали бездарою-журналістом — Ю. К.) і оратор, наділений великим організаційним даром й честолюбством, холодно-кровний і стійкий в години випробувань, Симон Петлюра став символом боротьби за незалежність України — в очах одних, і символом кривавого, жорстокого, бездушного антисемітизму — в очах інших". Як не важко здогадатися, автор скинув до кучі "коні — люди" і пішов поскрипувати пером те, що вчив з основ макрсізму-ленінізму-сталінізму в своїх інститутах. Хоч, здавалося б, вже давно повинен був з нього вивітритися той дух та славнозвісна традиція: критикуй ворога, за це тебе ніхто і ніколи лаяти не буде.

Як говорив покійний Аркадій Райкін: "Забувай індукцію і дедуцію. Давай продукцію!" А яку ж "продук-

цію" дає пан Фінкельштейн? Думки, невідомо якої давності, догми сталінської епохи у зовсім нові часи, цитати з підручників "Історії СРСР". Це ніби нагадування тих, будь вони неладні, часів. Більше того, редактори "Нового русского слова" ще й потурають йому, надавши в газеті сторінку, або навіть і більше площі. На жаль, і не тільки йому. Газету перетворили в полемічний бюлетень. А де ж істина? Нема такої статті, в якій би було підведено підсумок дискусії, врешті-решт покладено кінець цьому словомовству.

Я не буду читати ту муру, яку намурував Ю. Фінкельштейн. Але досить уважно простудював фрагменти з неї. Ось хоч би один абзац звідтіля: "Пожежа спалахнула зразу в десятках місць, але мала одну подібну рису: з національної ознаки били тільки євреїв. Саме в цей час із вуст в уста передавалися страшні імена таких отаманів, як Струк (колишній вчитель і безталанний письменник), який в Чорнобилі власними руками топив євреїв; Соколовський, який лютував в Браїлові, Млині і Радомишлі, повністю очистивши це місто від євреїв; Зелений, Волинець, Козир-Зірка, Григор'єв, Тютюнник, Лісник, Шепель, Лютий, Степовий, Трепет, Слива, Залізник, Дорошенко і т. д. і т. п. (Останні без наведення злочинів. — Ред.)

Факти, що й казати, "сильні". Але пора, нарешті, відрізати праведне від грішного, а справжніх отаманів від самозванних, яких на той час в Україні було, як грибів після дощу, і які до Головного Отамана ніякого відношення не мали. Щоб пересвідчитися в цьому, треба хоч би переглянути накази Симона Петлюри. А звідтіля можна багато чого дізнатися. Приміром те, що майже всі перераховані у вашому, пане Фінкельштейн, списку отамани і "батьки", яким було доказано відовідальність за погроми, були розстріляні згідно з наказом Петлюри.

Петлюра несе моральну відповідальність за те, що допускаю, недостатньо гасив отаманщину, бо сил в його армії було недостатньо. Але при чому тут юридична відповідальність?!

В наказі від 12.04.1919 року сказано: "Уряд буде боротися всіма засобами з проявами бандитизму, грабежів та погромів і притягне до відповідальності всіх винних у злих проявах. Зокрема, уряд не толеруватиме погромів єврейського населення в Україні і поведе проти них категоричний наступ."

Свого часу у Харбіні вийшла рідкісна книжка "Історія єврейських погромів на Україні". Її автор С. Гусев-Оренбурзький повідомляє незвичано цікаві факти часів відновленої української державності 1918–1922 років.

У місті Хмільнику, що в моїй рідній Вінницькій області, після відвернення погрому єврейська організація "Бней Брит" влаштувала банкет на пошану артилерійського офіцера Володимира Клодницького, завдяки якому було врятовано від смерті 15 тисяч євреїв, що проживали в місті.

Виступаючи на банкеті, місцевий рабин назвав артилеристів справжніми героями і додав, що єврейська община завжди пам'ятатиме про їх подвиг.

— Які ж ми герої?! Ми — солдати, які добросовісно виконували наказ Головного Отамана військ Української Народної Республіки Симона Петлюри, — відповів скромно Клодницький.

І останнє про так звані фрагменти з книги Ю. Фінкельштейна "Загадка Симона Петлюри, чи Парадокс антисемітизму". У них (фрагментах) сказано: "Саме в період кривавих погромів лютого–серпня 1919 року Симон Петлюра став закінченим антисемітом. У великій мірі цьому сприяв страшний Проскурівський погром 15–16 лютого 1919 р."

Як той казав: "Попав пальцем в небо." Як? А дуже просто: Проскурівський погром влаштували не петлюрівці, а червоні бійці Таращанського полку 44-ої щорсівської дивізії, яким командував більшовицький герой громадянської війни "батько" В. Боженко. У Проскурові (нині Хмельницький) було тоді зарубано шаблями 1,600 стариків, жінок і дітей. Взагалі ця трагедія дуже заплутана, до неї причетні і Щорс, і видатний режисер нашого часу Олександр Довженко, і герой громадянської війни поляк Казимир Квятек, і телефоністка-телеграфістка зі штабу Щорса та інші.

Ось і розберіться, шановний, у цьому клубочкові і доведіть, що саме Петлюра, а не хтось інший влаштував Проскурівський погром, а тоді й поскрипуйте пером, обвинувачуйте. А так, як ви пишете, то це дурному радість. Між іншим, "батько" Боженко влаштував не лише Проскурівський погром, а й в Теофіополі та інших містечках.

А тепер торкнемося тих аспектів співжиття українців і євреїв, які у силу різних обставин не висвітлили Володимир Жаботинський і Ізраїль Клейнер (Жаботинський помер 1940 р., а книга написана 1982 р.). Як пише у статті "З орлинною печаллю на чолі... Іван Дзюба: "...частина інтелектуальної енергії, яку євреї віддавали Україні, була для неї вельми корисною, і Україна говорила і говорить про це із вдячністю". Але справа не лише в талантах, які привнесли вони в українську культуру, науку і т. д. Значно ширше на це питання подивився ще 1909 р. Сергій Єфремов. "Євреї, — писав він, — як знаємо, живуть у найближчому зв'язку з українським народом, — це навіть не сусіди, як здебільшого інші народи, а одна із складових частин людности на самій же таки українській землі."

У зв'язку з цим хочеться розповісти про два прийняття на честь двох євреїв. На жаль, про цю подію наскільки мені відомо, "Новое русское слово" й рядка не дало. А жаль, дуже жаль, бо така подія відбувається, скажімо, далеко не щодня.

Почну з "високої" ноти. Боже милосердний! Дивнії діла твориш ти! Якби це розповісти, припустимо, в Росії, чи якійсь Естонії, або ще десь, де процвітає антисемітизм, де рвуться до влади всякі Жириновські, то там би сказали: "Таке не може трапитися, бо таке не може бути." Де це видано, де це чувано, щоб "хахли" так жидів приймали?"

А приймали ж. І не де-небудь... Та розповімо про все по порядку. Аш Лінкольн живе в Англії, він адвокат, відомий правник, доктор права. Його син Дейвид Лінкольн, рабин Нью-Йорку. Обидва вони ведуть велику подвижницьку роботу, яку свого часу вів Володимир Жаботинський.

Від імені уряду України батька й сина Лінкольнів було прийнято і вшановано в постійному Представництві України в ООН в Нью-Йорку 24 квітня 1995 р. А сина

Дейвида Лінкольна вшанували ще й в греко-католицькому храмі святих Володимира і Ольги в Чикаго.

Ось так, жид чи єврей (це не має значення) у святому українському храмі! Скажи, шановний читачу, ти про таке десь читав? Я — теж... не читав.

Звернімося до витоків цих людей, до початку їх громадсько-релігійної чи просто людської діяльності. Як пише в газеті "Свобода" кореспондент цього видання О. Кузьмович: "Дивні шляхи спілкування вище згаданих представників єврейської спільноти з українцями сягають передвоєнних часів, коли д-р А. Лінкольн, що живе постійно в Англії, тоді як член Британського парламенту створив Британсько-Український Комітет для підтримки відновлення державної незалежності України і правильного інформування про боротьбу українського народу за свою незалежність."

Далі кореспондент розповідає, що цей Комітет мав тоді відвагу ствердити, що ніяка нація не боролася так завзято за свою незалежність, як українська, але так і залишилася без неї на довгі роки. Д-р А. Лінкольн був одним із найактивніших членів цього Комітету. Ця людина йшла до цього багато років. Ще 1935 року він став автором розвідки "Англія і українське питання". І можна з певністю сказати, що д-р Аш Лінкольн продовжує подвижницьку роботу свого великого одноплемінника Володимира (Зеева) Жаботинського в так званому українському питанню. Уряд України визнав велику і плідну роботу д-ра Аша Лінкольна. І на вечорі йому було вручено Грамоту вдячності від уряду України.

На цьому можна було б закінчити розповідь про, так би мовити, Жаботинського нашої доби. Та торжества з приводу цієї події продовжилися через два тижні у... церкві св. Володимира та Ольги, що на околиці Чикаго. Нью-Йоркського рабина Дейвида Лінкольна вшанували саме тут. Кілька рядків з біографії цієї поважної і шанованої людини. Він народився 1937 року в Англії. Як і батько, він цікавився Україною і українцями. Ще навчаючись у Лондонському університеті, він прилучився до Англо-Українського товариства, брав у ньому активну участь. Незважаючи на зайнятість, він переклав на англійську мову книгу міністра в уряді Симона Петлюри — Мойсея Зільбертфарба "Єврейське духовенство і єврейська автономія в Україні".

У передмові до цієї книги Д. Лінкольн пише, що знайомство з новими дослідженнями присвяченими Богданові Хмельницькому, Симонові Петлюрі та іншим українським керівникам, змінили його погляди на їх ставлення до єврейського народу. І цілком закономірним є те, що доброзичливі зв'язки з українською діаспорою викликали у нього потребу виступити з приводу горезвісної програми по телебаченню "60 хвилин", яка називалася "Гидке обличчя свободи" і була показана 23 жовтня 1994 року.

Можна ще багато розповідати про Аша і Дейвида Лінкольнів, полум'яних послідовників Володимира (Зеева) Жаботинського. Отож авторів книги "Владимір (Зеев) Жаботинський і українське питання" Ізраїлю Клейнеру треба буде добросовісно, як це він в ній зробив, прослідкувати за послідовниками Володимира Жаботинського, продовжувачами справи, початої ним. Тема, право, варта цього. ■

ПОЖЕРТВИ на ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

Скоп Олександр і Софія,	
Ля Меса, Каліфорнія	\$200.00
Ваколенко А., Донкастер, Англія	100.00
Левицька Галина, Торонто, Онтаріо	
(в пам'ять Адама Лісікевича)	100.00
Романишин Тетяна і Ярослав, Торонто, Онтаріо	100.00
Гаєвська Олександра, Елмгурст, Н. Й.	
(в пам'ять свого чоловіка Івана)	70.00
Мигайчук Ярослав, Парма, Огайо	50.00
Свириденко добр. Параскевія, Бремington, Онтаріо	
(в пам'ять о. Дем'яна Свириденка)	50.00
Українська Спілка Образотворчих Мистців	
(УСОМ) Канади	50.00
Валер Микола, Ст. Кетринс, Онтаріо	40.00
Михальчук Нестор і Оля, Скарборо, Онтаріо	40.00
Михайлишин Н., Блекбури, Австралія	40.00
Щербань Катерина, Торонто, Онтаріо	30.00
Мойсяк В., Торонто, Онтаріо	30.00
Ведмідь Олександр, Шмісвілл, Онтаріо	20.00
Пилипенко Василь, Вінніпег, Манітоба	20.00
Попадинець Марія, Вестон, Онтаріо	20.00
Чавс Іван, Осло, Норвегія	20.00
Чопівська Софія, Вашингтон, Д. К.	20.00
Шкіренко Іван, Лондон, Англія	20.00
Булат Юрій, Торонто, Онтаріо	10.00
Волошин Любов, Вест Гартфорд, Коннектікат	10.00
Гош І., Філадельфія, Пенсільванія	10.00
Лебединський М., Вілловдейл, Онтаріо	10.00
Лотоцький М., Гунтінгтон Біч, Каліфорнія	10.00
Наклович Богдан, МакКеллар, Онтаріо	10.00
Олексюк Іван, Торонто, Онтаріо	10.00
Олійник Василь, Баннінг, Каліфорнія	10.00
Омельченко Гр., Редфорд, Мічіген	10.00
Рябокін Галина, Ст. Пол, Міннесота	10.00
Словачевський Юрій, Оак Парк, Австралія	10.00
Сурмач Анна, Меріквілл, Онтаріо	10.00
Торищак Осип, Садбури, Онтаріо	10.00
Українець Галина, Гамільтон, Онтаріо	10.00
Шийка Василь, Клівленд, Огайо	10.00
Шумовський Т., Оттава, Онтаріо	10.00
Яворська Валентина, Бімсвілл, Онтаріо	10.00
Коваль Роман, Ескондідо, Каліфорнія	5.00

ПЕРЕДПЛАТИЛИ ЖУРНАЛ В УКРАЇНУ:

Лисик О., Ошава
Підлісний Микола, Оро
Чавс Іван, Осло
Шевченко В., Форт-Вейн

Усім жертводавцям і добродіям журналу,
зокрема нашим сотникам,
"Нові Дні" висловлюють щире подяку за підтримку.

ВМІННЯ ГОВОРИТИ І СЛУХАТИ

(п'ять головних правил)

Ділове життя — це постійне спілкування, обмін думками, спір, репліки, промови, обговорення. Коротше кажучи, діловим людям приходится до- сить багато спілкуватися. Але чи всі уміють правильно говорити і слухати?

Часто приходится спостерігати, як люди не вміють просто і зрозуміло викласти або висловити свою точку зору, відстояти свою позицію, впевнено до- казати свою правоту, спокійно вислухати докази своїх опонентів. Як багато нарад перетворюються в пусту балаканину "говорильню", а ділове обговорення, об- мірковування проблем, переходить у "перепалку" і сварку.

Якже запобігти цьому?

Перше чим сказати слово, спитайте себе: А чи є необхідність вступати в розмову?

Біда багатьох розмовників на нарадах — неуміння поставити крапку. Замість обмірковування питання учасники демонструють мистецтво "товкти воду в ступі". Бо говорити довго — зовсім не означає гово- рити переконливо. Іще французький письменник і фі- лософ Вольтер справедливо замітив, що секрет бути скучним у розмові, полягає в прагненні намагатися розказати все.

Правило перше: *Чим коротше говориш, тим більше скажеш.*

Якщо ж уже брати слово, то не в справі дрібниць, а тоді, коли наміряєшся сказати щось принципово но- ве, щоб внести свіжий поворот на краще в розмову. Слід ясно викласти свою позицію і об'єктивно роз- глядати позиції опонентів. Не слід торкатися про- блем, в котрих сам розбираєшся неясно, невиразно, туманно. А більше того, не слід голосувати "ЗА" чи "ПРОТИ" будь-якої пропозиції, поки не ясна її суть і не проаналізовані її наслідки.

Правило друге: *Виступаючого веде не слово, не чужа думка чи погляд, а діло.*

І особлива тема — уміння говорити із трибуни. З одного боку, ніхто вас не переб'є, не заперечить, гово- ри й говори. Але з другого боку загальниковий, моно- тонний, нудний виступ здібний приспати і найдобро- зичливішу, прихильну аудиторію. Коли на вас напра- влено декілька десятків або й сотень пар очей, кожне слово повинно бути ваговим і впевненим. Бійтеся тріскучих, але беззмістовних фраз. Уникайте пов- чального тону, котрий взагалі недоречний в розмові між діловими людьми, а при публічному виступі може зробити оратора смішним. Не зайвина пригадати: ус- піх виступу закладається при його підготовці.

Погодьтеся, що людина, яка виступає без листка- папірця, виглядає впевніша, чим оратор, уткнув- ший погляд у листок. Правда, якщо ви виступаєте з доповіддю, то тут відступати від тексту навряд чи потрібно. У всіх інших випадках від писаного тексту краще відмовитися. Та й довір'я більше до того, хто не боїться дивитися в очі аудиторії. Але, щоб так ви- ступати, потрібно старанно і дбайливо підготовлю-

ватися. Після того як ви написали текст виступу, ви- значте схематично хід ваших думок. На схемі повинні бути означені принципові моменти, приклади, числа. Тепер попробуйте "проговорити" виступ від початку до кінця, заглядаючи тільки у схему. Що, — не вда- лося із першого разу?

Перечитайте текст удруге, внесіть, якщо потріб- но, уточнення в схему. І знову попробуйте, загляда- ючи тільки в листок викладати виступ своїми слова- ми. Знову може не вдасться. Але звичку виступати без тексту ви придбаєте. І щоразу все впевніше бу- дете почувати себе на трибуні.

Правило третє: *Виступати із трибуни легко то- ді, коли є про що сказати.*

Гумор, іронія, сміх, жартівлива репліка — доречні при обміркуванні найсерйознішої проблеми. Не пере- шкодить розмові і деяка доля гарячковості. Але вона не повинна переходити в запальність. Неможна по- зволити собі підвищувати голос. Зовсім нестерпні в ділових спілкуваннях грубі вислови, презирливі ре- пліки, зневажливі викрики, демонстративні позіхан- ня. Все це знаходиться за межею культури ділових взаємовідносин.

Правило четверте: *При службовому спілкуванні необхідно додержуватися МІРИ серйозності, іронії, емоціональності та гумору.*

В діловому житті дуже ціниться уміння слухати. Що ж тут складного? Пригадаймо одначе, як часто учасники нарад перебивають один-других, не вник- нувши в докази опонентів, висуваючи свої. Внаслідку даремно витрачається час, створюється нервова об- становка. Слухаючи співрозмовника або виступаючо- го, старайтеся вникнути в суть його слів, замість де- монстративно мучитися в нетерпінні: ось як скінчить говорити ця зануда, тоді я то скажу... Не можна слу- хати і одночасно переговорюватися із сусідами. Це перешкоджає виступаючому і ображає його.

Правило п'яте: *Вас будуть слухати тільки в тім випадку, якщо і ви умієте слухати.*

Уміння говорити і слухати тема широка. Але по- слухаймо власної поради: будьмо у всьому короткі.

A. НОВІКОВ

(Переклав з російської мови Іван ПЕРЕПАДЧЕНКО)

Торонто, 20.01.1996 р.

УСМІХНІТЬСЯ

- Візьму на квартиру мужчину середнього віку, який лю- бить прибирати, прати, варити. Зарплата — натурою.
- Туристичне агенство "Чужі краї" пропонує громадянам України такі путівки: довгострокові — на час громадян- ської війни; короткострокові — на час путчів; і пожит- теві — на час реформ.
- Не відкладай на завтра те, що можна пропити сьогодні.

("Всесміх")

КІЛЬКА ЛОЖОК ГІРКОТИ...

Минуло захоплення прийняттям Конституції України, відсвятковано 5-ту річницю Незалежності України. Радості було багато, але і турбот залишилось ще більше. Серед цього радісного, незауважени нашою пресою і взагалі масовими засобами інформації, пройшли окремі випадки незрозумілі для звичайного громадянина. Може і дрібні, але все-ж-таки...

На першому загальному засіданні ВР по прийнятті Конституції, 2 липня, голова ВР О. Мороз виступив з внеском про припинення дій спрямованих на ліквідацію залишків імперського панування в Україні, а саме: зборонити змінювати назви вулиць, ліквідувати імперську символіку і пам'ятники "вождів" і т. д. Враховуючи виступ — тоді ж! — представника "фракції комуністи України" про нелегитимність Конституції України, і — делікатно кажучи — толерантне відношення до цього О. Мороза, треба сказати, що внесок О. Мороза був влас- тиво спрямований на припинення чинності Конституції. Жаль, що ніхто не звернув уваги... (Нам не пощастило встановити чи цей внесок О. Мороза прийнято. Якщо знаєте — напишіть! — Ред.)

23 серпня в палаці "Україна" відбулася академія присвячена 5-ій річниці Незалежності України, з участю Президента України, найвищих влад України, дипломатичного корпусу і понад чотирьох тисяч гостей. І тут не відбулося без гіркоти, хіба не випадково. В художній частині російський співак (його дехто називає російсько-українським) Ю. Кобзон виспівав свій жаль, що проходить йому якраз через серце, жаль з приводу проголошення Україною своєї незалежності. Як він плакав волаючи... "ненька Україна — матушка Росія"... Жарт чи наруга?! Слава Богу заля засвистала його і малоросів, які почали бити браво. Навіть крики "ганьба"! не заломили Кобзона, він тільки сказав: "дякую за щирість" і заспівав українську пісню. Як могло щось таке статися у такий ДЕНЬ, адже хтось укладав програму, робив проби-репетиції і не зауважив? Нащо була потріб- на російська імперська пісня на нашому святі? Досі ніхто не відповів...

25 серпня у вечірніх теленовинах, розповідаючи про пройдений шлях Україною за 5 років, коментаторка зая- вила: "ми відкинули національну ідею", називаючи її гидким словом. При чому сама коментаторка зосталась безіменною. Не пояснила хто це "ми", в чийому імені вона виступала. Родиться мимоволі питання: то яку ми державу будемо будувати, коли відкинули національну ідею, за яку віками українці змагались і вмирали? "На- ціональну за формою і соціалістичну за змістом?" Було вже... І що далі? Адже довкола України, наші сусіди, всі держави побудовані на національній ідеї — Росія імпе- ріялістична, Польща, Турція, Румунія, Німеччина... Що ми їм протиставимо і довкола чого об'єднаємо народ? Хто скаже і навчить? І мовчимо...

Степан Семешко
з Києва в серпні 1996 р. Б.

"ХАТА" — НА ДОБРО БАГАТА

В Україні є багато газет — хороших і різних. Серед цього розмаїття, що з'являється і через один-два номери зникає, наша "ХАТА" тримається другий рік, незважаю- чи на усілякі перепони монополістів та різних недобро- зичливців, що не бажають розквіту всього українського.

"ХАТА" — всеукраїнська газета для всіх, про все красиве і корисне, все про добро. В кожному числі газети ми намагаємось стверджувати це. Серед тих, хто підтримав нас і є нашими постійними авторами — такі відомі люди, як: Анатолій Мокренко, Павло Глазовий, Євген Дудар, Микола Шудря, Василь Скуратівський, Василь Довжик, Дмитро Білоус, Олекса Ющенко.

З номера в номер газета друкує й поезії, розповідає про майстрів мистецтв-художників: Володимира Євту- шевського, Тамару Тимошенко, Надію Миколайчук, по- пулярних мистців в клубі "Автограф на згадку".

Постійними стали сторінки та рубрики: для жінок — "Оксанина світлиця", дитяча — "Ярослав", народних жартів — "На призьбі", а також практичних порад, ка- лендар державних і народних свят, знайомство з запо- відними місцями України, розповіді про благодійні акції Міжнародного добродійного приватного фонду "Укра- їнська хата", який є співвидавцем газети. Вони несуть людям світло і радість, оптимізм і віру в кращі часи, що так потрібно сьогодні кожному громадянину нашої мо- лодой держави.

Газета має стабільну кількість передплатників по- при скруту у суспільстві. Це свідчить про те, що читач повірив нашому виданню і це надає нам силу творити газету, незважаючи на негаразди і проблеми, яких маємо безліч. Творимо її на громадських засадах, але допомагає нам у цьому багато добрих і щирих людей та підпри- емств, серед яких особливо хочу виділити державне ви- давництво "Преса України", торговельно-господарську асоціацію "Український сувенір", "Дніпроекстрекон- струкція". Отже, ми будемо нашу хату спільно, як ко- лись, толокою.

Пошта приносить нам багато листів з усіх усюд України та з-за кордону. Читач ділиться з нами своїми роздумами про розбудову нашої рідної спільної України, розповідає історію свого роду, про людей добрих і ціка- вих. Адреса наша проста:

Україна 252109, м. Київ-109, а/с 294

Поки що, ми виходимо раз на місяць, але в планах — вихід щотижневий. Ми раді кожному новому читаче- ві, автору.

Микола Рудаков
— головний редактор газети "ХАТА"

ЧИ БУЛО в УКРАЇНІ ДРУКУВАННЯ
до І. ФЕДОРОВА ?

Питання, чи дійсно Іван Федоров є основополож- ником книгодрукування викликає останнім часом нема- ло сеперечок. Особливо воно дискутується у Львові, де встановлено пам'ятник "першопрохідцю".

Велику дослідницьку роботу з цього питання веде директор Львівського центрального державного істо- ричного архіву Орест Мацюк. Ще 1968 року у журналі

"Архіви України" була надрукована його стаття "Чи було на Україні друкування до Івана Федорова?" Опираючись на документальні архівні матеріали, тоді ще молодий дослідник зумів довести, що за 120 років до Івана Федорова у Львові функціонувала друкарня Степана Драпалюка, яку 1460 року він подарував місцевому монастирю.

У "застійні роки" цей факт партійні органи не влаштував, тому Оресту Мацюкові було рекомендовано даною проблемою не займатися. Лише тепер допитливий дослідник зміг продовжити розшуки нових документів, що проливають світло на істину. Не применшуючи заслуг Івана Федорова, Орест Мацюк усе ж робить так, аби восторжествувала справедливість.

Н. Н.

"ЖУРНАЛ ВИКЛИКАЄ ЗАЗДРІСТЬ..."

Нещодавно познайомився з деякими публікаціями Вашого цікавого журналу. Більшість матеріалів сподобалась, а дещо викликало заперечення, зокрема лист Г. Сірика (за який редакція не несе, безумовно, відповідальності)...

Не лише за змістом, але й за якістю видання Ваш журнал викликає Заздрість. У нас, на жаль, поки що видавничі можливості дуже обмежені, особливо на периферії, а тому доводиться задовольнятися примітивними засобами друку...

П. Охріменко, Суми

Вш. Пане Редакторе!

Відповідно до розпорядження Уряду України ч. 530 від 11.09.1992 р. нашим товариством політв'язнів і репресованих на сьогодні проведена робота над створенням книги "Голоси із-за колючого дроту", реабілітовані історією, в котрій зібрані документальні факти, гіркі спогади політв'язнів і репресованих про злочини тоталітарних режимів, що буде вагомим внеском у висвітленні історичної правди нашого краю.

Для видання даної книги просимо Вас допомогти нам фінансово і перерахувати частину коштів (загальна вартість становить 684,974,000 крб.).

Кошти просимо перерахувати на розрахунковий рахунок ч. 609871 в Ужгородському відділенні Промінвестбанку, МФО 312163, код 05810583 ВАТ "Патент", як жертви на замовлення ч. 3796.

Наперед дякуємо Вам за співчуття і допомогу у виданні книги "Голоси із-за колючого дроту".

*Закарпатська Крайова Організація Репресованих,
Мукачівська Миськрайонна організація*

ВІДГУК

на роман-спонад Олега Коцюби
"Університет імені Гітлера"

То подвижництво — написати художній твір, максимально наблизений до внутрішнього світу автора, до кола його друзів і недоброзичливців, реалій спільного побуту й буття і при тім — не спіткнутись о суб'єктив-

ність, не зашпортатись у подробицях, не втрапити до тенет вільної гутірки, — створити справді художньо-пізнавальну прозову річ.

Олега Коцюбу треба привітати саме з таким вислідом його 36-літньої праці.

Композиційно роман нагадує мозаїку, кожен камінець якої по-своєму своєрідний, цінний. Окремі розділи і фрагменти містять таку сконцетровану й перспективну для літератора інформацію, що, без перебільшення, могли б стати основою інших, і не менш масштабних, прозових творів. Зрештою маємо перший в українському красному письменстві талановитий спогадально-художній твір з життя українців-остарбайтерів (за визначенням автора, цивільних військовополонених)...

Роман українського прозаїка "дозрів" для публікації, його зі вдячністю сприйме читач — посвячений і не посвячений у тонкощі мистецтва слова. Треба знайти оптимальну форму (можливо, виділити шрифтом) для розділів загальних, що створюють своєрідне буттєво-політичне тло колізіям і персонажам. Потребує корегування суто мовний стиль автора.

Сподіваюся, що знайдеться далекоглядний видавець, прийде доброзичливий редактор-фахівець і роман, зазнавши, як і його автор, немало випробувань, урешті-решт побачить світ.

Богдан СМОЛЯК,
редактор часопису "Літературний Львів"

Бл. п. ВОЛОДИМИР БЕДНАРСЬКИЙ

Ділимося сумною вісткою, що 30-го вересня 1996 р. відійшов у вічність відомий український мистець-графік і маляр бл. п. ВОЛОДИМИР БЕДНАРСЬКИЙ. Народився 1-го січня 1927 р. в Бишках на Бережанщині. Після приїзду до Канади студіював прикладне мистецтво в університеті Конкордія в Монтреалі.

Працював професійно в загальноканадському й українському середовищі. Серед багатьох його творів вирізняється пам'ятник воїнам УПА на цвинтарі св. Володимира в Оквіл.

Родині і друзям покійного висловлюємо наше глибоке співчуття.

Сл. п. МИРОСЛАВ СТИРАНКА

Сповіщаємо всю українську громадськість, що в четвер, 10-го жовтня 1996 р. відійшов у вічність на 86-му році життя сл. п. МИРОСЛАВ СТИРАНКА — редактор і співредактор різних видань газет, журналів, публіцист, аналітик подій в Україні, кількालітній головний редактор тижневика "Українське Слово" (Париж, 1977–1992) і політичний коментатор "Християнського Голосу" (Мюнхен), де писав під псевдонімом Зеленецький.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

†

В ПАМ'ЯТЬ о. ДЕМ'ЯНА СВИРИДЕНКА

В 6-ту річницю упокоєння дорогого мужа, тата, дідуся о. ДЕМ'ЯНА СВИРИДЕНКА, який упокоївся 10-го жовтня 1990 року, висилаю чек \$50.00 на пресовий фонд "Нових Днів" у його пам'ять.

Просимо милосердного Господа, щоб прийняв о. Дем'яна в свої оселі, де праведні спочивають.

Вічна Йому пам'ять!

Засмучена добродійка Параскева з родиною.

†

В ПАМ'ЯТЬ ОЛЕНИ Л. ВАСИЛЕНКО

В 7-му річницю смерті моєї мами ОЛЕНИ Л. ВАСИЛЕНКО у віці понад 101 рік, що прожила в Канаді 19 років, як пам'ять про неї надсилаю на фонд "Нових Днів" \$30.00.

Вічна Їй пам'ять!

Син Ростислав

†

ПОМЕРЛА св. п. ЗІНА БОТТЕ

У неділю, в другій половині червня 1996 року, в одному з австралійських шпиталів несподівано померла одна з найактивніших і найжертвенніших українок діаспори ЗІНА БОТТЕ. Знала, що останні роки хворіла на пістрьяк, але це не відбирало в неї оптимізму, тільки заставило ще активніше працювати для України, а особливо для дітей — жертв Чорнобиля. Для побудови для них окремої санаторії в Карпатах вона сама збрала 60.00 дол., а на тризні в її пам'ять присутні додали до цієї суми ще 15,000 дол. Померла від припадку серця.

Бл. п. Зіна Ботте була почесним послом України в Австралії і в останні роки перебувала, мабуть, не менше на рідній землі, ніж у прибраній батьківщині. Наложала раніше до найжертвенніших читачів і прихильників "Нових Днів". В останніх часах, через надмірну зайнятість, а опісля через хворобу міняла свої адреси і журнал почав повертатися назад.

Тож і досі не знаємо ані точної дати її смерті, ані місця поховання. (Мельбурн?) Інформуємо тих, що досі не знають про це, що Зіна Ботте була за-служено вшанована Верховною Радою та Кабінетом міністрів України званням "Чорнобильська мати, а вже після смерті удостоєно її почесним званням "Ділова жінка — '96".

Панові Валерієві Ботте і синові Пилипові висловлюємо наше глибоке співчуття з приводу болючої втрати. Хай пам'ять про Зіну Ботте живе вічно!

†

ПОМЕР св. п. ІВАН КАЙДАН

Ділимося з приятелями сумною вісткою, що 27 червня 1996 року після тяжкої хвороби помер у Клівленді ще один наш довголітній читач і приятель, активний член УДРП, Т-ва Прихильників УНР, ТОП та Українського Братського Союзу св. п. ІВАН ВОЛОДИМИРОВИЧ КАЙДАН, народжений у м. Слов'янську на Донеччині.

Дружині покійного пані Вірі та дальшій родині висловлюємо наше щироросердечне співчуття.

†

В ПАМ'ЯТЬ АДАМА ЛІСІКЕВИЧА

В пам'ять виняткового довголітнього Миронового друга дитячих і молодечих літ св. п. АДАМА ЛІСІКЕВИЧА долучую чек (\$100.00) на пресовий фонд "Н. Д.", замість квітів на його могилу.

Вічна йому пам'ять!

Галина Левицька

†

В ПАМ'ЯТЬ ІВАНА ГАЄВСЬКОГО

...Пересилаю чек на \$100.00, з яких \$30.00 на передплату журналу на 1997 рік, а \$70.00 на пресовий фонд у пам'ять мого чоловіка ІВАНА ГАЄВСЬКОГО, якого вже нема одинадцять років.

Вічна Йому пам'ять!

"Новим Дням" бажаю найкращих успіхів.

*Олександра Гаєвська,
Елмгурст*

<
DEC/96
MRS. E. LITWINOW,
48 YORKVIEW DR.,
ETOBICOKE, ON
CANADA
M8Z 2E9
>

POSTAGE PAID AT TORONTO

Publications Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:

NOWI
P.O. Box 400
TORONTO
CANADA

ПОНАД 500 ТИСЯЧ УКРАЇНЦІВ У ДІЯСПОРІ КОРИСТУЮТЬСЯ НАШИМИ ПОСЛУГАМИ

ПЕРЕСИЛКА ДОЛЯРІВ

Достава до рук адресата
3-14 днів

Експрес-достава
24-48 години

МІСТ MEEST

Tel.: (416) 236-2032

Fax: (416) 236-2110

97 Six Point Road, Toronto, ON M8Z 2X3

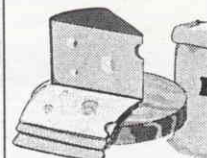
Щоб помістити Ваше замовлення,
отримати безплатний каталог
та детальнішу інформацію
дзвоніть на число:

1-800-361-7345

або до наших агентів

ПРОДУКТОВІ

з каталогу

Достава
1-4 тижнів

ПАЧКИ ЛІТАКОМ

Достава
1-4 тижнів

ПАЧКИ КОРАБЛЕМ

Достава
4-8 тижнів

Підбираємо пакки з хати • Телефонуйте сьогодні!

Доставляємо в Україну, Молдову, Білорусь, Росію, Прибалтику

АВТА • ТРАКТОРИ • ПОБУТОВА ТЕХНІКА • ЕЛЕКТРОНІКА • КУР'ЄРСЬКІ ПОСЛУГИ • ПОДОРОЖЕВІ ПОСЛУГИ

МІСТ гарантує Вам надійну і добру обслугову!

"PROMBANK" INVESTMENT LTD. and THE JACYK GROUP

1260 Eglinton Avenue East, Mississauga, Ontario, Canada L4W 1K8 Tel.: (905) 625-2171

- Якісні індустріальні і комерційні будинки та розбудови;
- Різні умови, оренди або купівлі.

